

ZAPISNIK

sa Prve sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 23. decembra 2020. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 20 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Vladimir Dobričanin, dr Strahinja Bulajić, dr Albin Ćeman, Miodrag Lekić i dr Srđan Pavićević.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi Odbora: dr Halil Duković, mr Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić, Vesna Pavićević, Amer Smailović i Genci Nimanbegu.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, mr Siniša Bjeković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Anjet Lanting, savjetnica UN za ljudska prava i Milan Radović, programski direktor NVO "Građanska alijansa".

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je izrazio zadovoljstvo što je u prilici da otvori Prvu sjednicu Odbora za ljudska prava i slobode 27. saziva Skupštine Crne Gore. Svima je poželio uspješan rad i konstruktivnu saradnju po svim pitanjima kojima se Odbor bude bavio, u skladu sa svojom, članom 44 Poslovnika Skupštine Crne Gore definisanom nadležnošću, a sve u cilju zaštite, afirmacije i unapređenja ljudskih prava i sloboda svih građana, bez obzira na nacionalnu, vjersku ili bilo koju drugu pripadnost. Poručio je da ova država pripada svima i niko ne smije da ugrozi bilo čiju slobodu i ravnopravnost. Iz iskustva prethodnih decenija upoznat je kako je to kada je neko diskriminisan i kada se ugrožavaju prava čitavih naroda, vjerskih zajednica i pojedinaca. Boriće se, zajedno sa svima iz Odbora da se to više nikome ne desi. Njegov lični moto, kao i politike kojoj pripada je - sva prava svima. Jasno je da o raznim problemima i činjenicama ne mogu svi misliti isto i imaju pravo na različite poglede i mišljenja jer težimo demokratiji, a ne totalitarizmu. Istakao je da je Crna Gora na izborima 30. avgusta 2020. godine nakon 75 godina diktature promijenila vlast i da sada imaju još veću obavezu da rade kvalitetnije u mnogim oblastima.

Za sjednicu utvrđen je sledeći

DNEVNI RED

- 1. IZBOR ZAMJENIKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE;**
- 2. IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2019. GODINU;**

3. IZVJEŠTAJI KOJE JE ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DOSTAVIO ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE, U SKLADU SA ČLANOM 68 POSLOVNIKA SKUPŠTINE CRNE GORE:
 - (1) IZVJEŠTAJ O POSTUPANJU PREMA MIGRANTIMA U CRNOJ GORI;
 - (2) IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU SPROVOĐENJA TREĆE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HAMBURGA, SR NJEMAČKA OD 29. 1. 2019. GODINE;
 - (3) IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU SPROVOĐENJA ČETVIRTE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HANOVERA, SR NJEMAČKA OD 3. 3. 2020. GODINE;
4. IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA PERIOD OD 1. JANUARA DO 31. JULA 2020. GODINE, koji je Odboru za ljudska prava i slobode dostavio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore;
5. PROPISIVANJE OBRASCA SVEČANE IZJAVE O PRIHVATANJU ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA, U SKLADU SA ČLANOM 15 ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA („Službeni list Crne Gore“, broj 46/19);
6. INFORMACIJA O ZAVRŠENOM IZVJEŠTAJU O POST-ZAKONODAVNOM NADZORU ZA ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM (Projekat „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu“ koji realizuje Vestminsterska fondacija za demokratiju u periodu od aprila 2019- novembra 2021, uz podršku Vlade Kraljevine Norveške);
7. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA REALIZOVANIM DO KONSTITUISANJA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SKUPŠTINE CRNE GORE 27. SAZIVA:
 - (1) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku sa predstavnicima Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), održanom 14. i 15. septembra 2020. godine;
 - (2) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. godina, održanom 17. septembra 2020;
 - (3) Informacija sa Konferencije „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“, održane 14. oktobra 2020. godine;
 - (4) Informacija sa Panel diskusije na kojoj su predstavljeni rezultati Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu”, održane u Podgorici 27. novembra 2020. godine;
 - (5) Informacija sa Petog sastanka Upravljačkog odbora Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), održanog 9. decembra 2020;
8. TEKUĆA PITANJA.

PRVA TAČKA- IZBOR ZAMJENIKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE

Na Prvoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode nije izabran zamjenik predsjednika Odbora, jer parlamentarna opozicija nije dostavila predlog kandidata.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović izjavio je da nedolazak članova Odbora iz opozicije na sjednicu pokazuje njihov odnos prema ljudskim pravima i slobodama koji su pokazivali i proteklih decenija.

DRUGA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2019. GODINU

Uvodno obrazloženje Izvještaja o radu Kancelarije zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu dala je zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić.

U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori u pogledu ostvarivanja ciljeva u poglavljima 23 i 24 konstatovano je da nacionalne institucije Crne Gore imaju zadovoljavajući, zavidan nivo saradnje sa Evropskim sudom za ljudska prava, što znači da je Zastupnik ispunio sve obaveze koje je imao pred Evropskim sudom na očekivani način koji je podrazumijevao pisanje pisanih odbrana svih institucija koje se nalaze u nacionalnim okvirima.

Kancelarija Zastupnika je stručna služba Vlade Crne Gore sa izuzetno skromnim kadrovskim potencijalom u kojoj pored Zastupnice rade dva savjetnika koji sa njom razmatraju predmete, kao i još jedan savjetnik i prevodilac, koji zajedno pripremaju kompletnu odbranu Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava. Iako je služba brojno mala, stručno je osposobljena. U svim izvještajima Evropskog suda za ljudska prava država Crna Gora prepoznata je kao lider u pogledu izvršenja presuda. Najbolji pokazatelj stanja u ovoj oblasti sadržan je u Analizi presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru za 2018. i 2019. godinu, čija je intencija bila da se stručnoj i široj javnosti približi šta je problematično u unutrašnjem nacionalnom sistemu i sa čime se Zastupnik susreće prilikom odbrane države. Odbrana pred nacionalnim i međunarodnim sudom nije identična, pogotovo od 2019. godine kada je u Evropskom sudu za ljudska prava uvedena nova procedura rada gdje je pritežanje stavljeno na stranu tuženih država, u smislu da smo dužni da opovrgnemo svaki činjenični navod aplikanta standardom Suda, a onda da to potkrijepimo određenim dokazom iz spisa predmeta. U radu Zastupnika često se dešavalo da se određena činjenična utvrđenja ne mogu potkrijepiti materijalnim dokazom iz razloga propusta nacionalnih organa ili drugih razloga, što treba da adresiraju službe koje vrše kontrolu tih organa.

Zastupnica Pavličić je navela da je Crna Gora u 2019. imala najveći procenat podnesenih predstavki pred Evropskim sudom po broju stanovnika. Komitet ministara Savjeta Evrope pohvalio je Crnu Goru zbog visokog nivoa izvršenih presuda i sve akcione planove i izvještaje Zastupnika za sprovođenje postupaka izvršenja kojima su naložene mjere državnim organima. Tokom 2019. godine od strane naših građana Evropskom sudu podnijeto je 427 predstavki, a 112 je preneseno iz prethodnih godina tako da je u 2019. razmatrano ukupno 539 predstavki protiv Crne Gore od kojih je više od 90% proglašeno neprihvatljivim od strane sudske formacije sudije pojedinca, jer nijesu ispunile osnovni elemenat prihvatljivosti koji je neophodan kada se neko optužuje pred Evropskim sudom i iste nijesu ocjenjivane u meritumu. Značajan broj predstavki je dostavljen od strane korisnica socijalne pomoći, majki sa troje ili više djece koje su se nakon iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova obratile Evropskom sudu. Ponovljen je stav da su socijalna davanja u isključivoj nadležnosti državnih organa i da od

politike vlade te države zavisi kako će, na koji način i u kom iznosu izdvajati takva sredstva. Evropski sud za ljudska prava donosi presudu kojom utvrđuje povredu prava, a prilikom donošenja odluke koristi svoje autonomno pravo da riješi pravni spor smatrajući ga već jednom utvrđenim, te nema vremena da detaljno obrazlaže svoje presude, već samo upućuje na standarde koji su ranije korišćeni. U 2019. godini je okončano sedam predmeta koji se tiču Crne Gore, od čega su donesene tri presude i četiri odluke. Crna Gora u predmetima poput „Bigović protiv Crne Gore“ pokazuje sistemski problem jer 15 godina nije pravosnažno riješen predmet usled prebacivanja odgovornosti između redovnog i ustavnog sudstva. U ovom predmetu utvrđena je povreda uslova u pritvoru, sistema određivanja pritvora i dužine trajanja pritvora, a Zastupnik još uvijek ne može da izvijesti Komitet ministara o njegovom statusu, te se može doći u situaciju da se jedan isti predmet vrati na listu predmeta i da se utvrdi sistemsko kršenje ljudskih prava. Ovo nije dobro ni za jednu državu, a naročito za državu koja ima status kandidata za članstvo u EU.

Odštetni zahtjevi se sada postavljaju u veoma visokom iznosu. Nije prisutan samo problem u trajanju postupka, već se pojavljuju povrede zagarantovanog prava na privatnu svojinu, što je utvrđeno u predmetima „Nešić protiv Crne Gore“ i „KIPS D.O.O. i Drekalović protiv Crne Gore“. U predmetu „KIPS D.O.O. i Drekalović protiv Crne Gore“ Crna Gora je prošla bolje nego što je očekivala, jer je Zastupnik uspio da dokaže da je pretrpljena šteta trajala samo dvije godine umjesto svih 15, koliko su podnosioci predstavke tvrdili. Svojina je Ustavom zagarantovana, a privatna svojina je neprikosnovenno pravo čak i kada je u pitanju svojina u zoni morskog dobra. Do sada smo imali potpuno pogrešne i suprotne stavove Vrhovnog suda koji nijesu bili u skladu sa standardom zaštite privatne svojine. Smatralo se da niko ne može imati privatnu svojinu u zoni morskog dobra i ista je preknjižavanjem u upravnom postupku oduzimana od privatnih lica bez naknade. Pravo korišćenja je recidiv socijalističko-komunističkog sistema i ne postoji, već postoji svojina, privatna ili državna. Ukoliko država hoće da proglasi nešto državnom svojinom, nije sporno i zakonski je moguće, ali za to treba da se plati odšteta.

Zastupnica je saopštila da imaju odličnu saradnju sa AIRE Centrom iz Londona, Britanskom ambasadam u Crnoj Gori, Ambasdom SAD-a koja ih podržava u prevenciji i zaštiti ljudskih prava, kao i sa brojnim nevladinim organizacijama, prvenstveno NVO „Građanska alijansa“.

Veliki broj predmeta odnosi se na član 3 Konvencije koji se tiče zlostavljanja, nehumanog i degradirajućeg postupanja ovlašćenih državnih službenika, među kojima su trenutno u radu predmeti "Martinović protiv Crne Gore" i "Baranin protiv Crne Gore i Vukčević protiv Crne Gore". Da bi se preventivno djelovalo i da bi službenici policije znali koje mjere i do kog nivoa treba da preduzimaju, Ministarstvu prosvjete u čijoj nadležnosti je Policijska akademija predloženo je održavanje obaveznih edukacija policijskih službenika o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Nekadašnje Ministarstvo prosvjete do sada nije dostavilo potvrđan odgovor na ovu preporuku, za razliku od Centra za edukaciju sudija i tužilaca i Uprave za kadrove. Zastupnik je insistirao da se uvede finansijska odgovornost organa, odnosno da službenik i organ koji su napravili povredu snose odgovornost i u finansijskom smislu. Iako se to isplaćuje iz budžeta sa resora Ministarstva finansija, trebalo bi da se refundira iz resora u kom je povreda učinjena, jer se na taj način najbolje uči odgovornosti i demokratiji, a sve po uzoru na standarde razvijenih demokratija.

U raspravi su učestvovali Milan Radović, programski direktor NVO "Građanska alijansa" i Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Programski direktor NVO "Građanska alijansa" Milan Radović naveo je da je sa proaktivnim timom Kancelarije Zastupnika do sada imao dobru saradnju, ali smatra da su ostvareni rezultati slabi, jer državne institucije nijesu bile spremne da prepoznaju i ispoštuju preporuke iz pojedinih izvještaja o radu Zastupnika, kao ni brojnih izvještaja drugih domaćih i

međunarodnih institucija koje se bave ljudskim pravima i slobodama. Posebno je problematično što se presude ponavljaju i prisutno je kontinuirano neprofesionalno ponašanje službenika policije koje se tiče zlostavljanja. Problematičan je i rad državnih institucija koje su trebale u sudskom postupku da sprovedu i istraže navode o zlostavljanju u slučajevima poput prebijanja Martinovića i dešavanja u Zlatarskoj ulici. Tužilaštvo nema kapacitet da istraži sve navode o zlostavljanju. Crna Gora će vrlo brzo dobiti tešku mrlju zbog ćutanja tužilaštva i sudstva, jer ne možemo da riješimo problematičan slučaj zlostavljanja. Prijave protiv građana lako se procesuiraju, za razliku od prijava protiv policijskih službenika koje su na čekanju. Sa druge strane, sudstvo prihvata sporazume o priznanju krivice za zlostavljanje učinjeno od strane policijskih službenika. Zabilježen je presedan u Ulcinju kada je policijski službenik sklopio sporazum o priznanju krivice za sedam krivičnih djela zlostavljanja i tek nakon reakcije predstavnika nevladinog sektora i medija, sud je preinačio odluku i vratio predmet na ponovno postupanje. Radović smatra da se takva praksa ne smije događati i tu očekuje veću kontrolnu ulogu Skupštine. Nevladin sektor očekuje da se i od strane Skupštine ovi slučajevi provjere, kao i slučajevi po predstavkama pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, jer je neprihvatljivo da se iste predstavke ponavljaju godinama i na kraju da nema utvrđivanja odgovornosti. Važno je da Skupština utvrdi da li su osobe koje su kršile prava napredovale u svojoj profesiji ili su na neki način kažnjene. Takođe, veoma je važno da se praksa Evropskog suda do kraja prihvati od strane državnih organa i institucija. Izrađeni su priručnici i sprovedene obuke tužilaca i sudija, ali je bitno da se izgradi efikasan, transparentan mehanizam kontrole rada tužilaca i sudija, kao i svih drugih organa koji su kršili ljudska prava.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je saopštio da je Crna Gora 30. avgusta 2020. godine dobila novu vlast i Vladu, koji imaju nova shvatanja i nakon 30 godina pokušavaju da uspostave pravnu državu. Ima određenu dozu skepticizma, kao i neslaganja sa mnogim stvarima koje su sudstvo i tužilaštvo uradili u prethodnom periodu. Naveo je da se pored navedenih, 24. oktobra 2015. godine desio čitav niz drugih slučajeva, pri čemu se ne smije zaboraviti postupanje sudova u montiranim procesima protiv lidera Demokratskog fronta u takozvanom državnom udaru. Takođe, potrebno je pomenuti slučaj hapšenja pravoslavnih vjernika zbog učešća na litijama, kao i mitropolita Amfilohija i vladike Joanikija iz 2020. Ako želimo pravnu državu, nova vlast treba da sagleda koje su bile greške tužilaštva i sudstva, kao i Kancelarije Zastupnika. Naglasio je da je spreman da pruži punu podršku poboljšanju uslova u kojima radi Kancelarija Zastupnika.

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić izjavila je da su uslovi rada dobri, ali da je rad tehnički i fizički zahtjevan jer je za postupanje po jednoj predstavi neophodno ispratiti rad čitavog sistema državnih organa. Vladavina prava, ne samo u Crnoj Gori, nego u svim demokratskim sistemima bazira se na tome kako se primjenjuje nacionalno pravo, a državni organi moraju tumačiti Ustav i zakone u skladu sa duhom Konvencije, jer se kontrola svog našeg rada vrši pred Evropskim sudom za ljudska prava. Moramo se reformisati i prilagoditi, a nosioci pravosudnih i upravnih funkcija moraju se edukovati o primjeni prava kao živog instrumenta, a ne anahronog. Kada su u pitanju događaji iz 2015. godine, Zastupnica je saopštila da su naši organi utvrdili povredu, ali je problem kako će Evropski sud isto tretirati, da li je u pitanju zaista djelotvorna istraga ili je bila isključivo samo formalna. Istraga mora zadovoljiti određene kriterijume kod slučajeva zlostavljanja, mučenja ili nehumanog postupanja. U tužilaštvu mora postojati posebno odjeljenje koje se isključivo bavi istraživanjem ovih slučajeva, a ne da se po potrebna obavještenja ide u organ koji je napravio određenu povredu.

Povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode sa Prve sjednice, održane 23. decembra 2020. godine, podnosi

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2019. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na Prvoj sjednici održanoj 23. decembra 2020. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, mr Siniša Bjeković, **zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Anjet Lanting, savjetnica UN za ljudska prava i Milan Radović, programski direktor NVO “Građanska alijansa”,**

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2020. godinu:

*„Crna Gora nastavlja da osigurava dobar nivo saradnje s **Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP)**. U 2019. godini, 427 novih predavki protiv Crne Gore dodijeljeno je pravosudnoj formaciji Savjeta Evrope, a 98 predavki bilo je na čekanju pred Sudom krajem godine. U 2019. i prvoj polovini 2020. ESLJP je utvrdio kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima u osam predmeta u vezi s nehumanim postupanjem tokom pritvora, nezakonitim pritvorom, neopravdanim trajanjem pritvora, trajanjem sudskog postupka, pravom na privatni i porodični život, kao i pravom svojine. Nije prijavljeno nijedno pitanje u vezi s izvršenjem presude ESLJP-a i nijedan predmet protiv Crne Gore nije pod pojačanim nadzorom izvršenja od strane Komiteta ministara.”* (strana 29 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije),

razmotrio je Izvještaj o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu.

Uvodno obrazloženje o Izvještaju o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu dala je zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić.

Povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode izražava zadovoljstvo informacijom da Crna Gora nastavlja da ostvaruje zavidan i zadovoljavajući nivo saradnje sa Evropskim sudom za ljudska prava, što se konstatuje i u izvještajima Evropske komisije o Crnoj Gori u pogledu ostvarivanja ciljeva u poglavljima 23 i 24, a što ukazuje da Kancelarija Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, kao stručna služba Vlade Crne Gore, i pored kvantitativno skromnih kadrovskih kapaciteta, ispunjava obaveze pred Evropskim sudom na očekivani način.
2. Odbor za ljudska prava i slobode izražava zadovoljstvo činjenicom da je Crna Gora prepoznata kao lider u regionu u pogledu izvršavanja presuda Evropskog suda za ljudska prava, o čemu svjedoče pohvale Komiteta ministara Savjeta Evrope upućene Crnoj Gori zbog visokog nivoa

izvršenih presuda i svih akcionih planova i izvještaja Zastupnika o sprovođenju postupaka izvršenja kojima su državnim organima naložene konkretne mjere.

3. Odbor konstatuje da je u 2019. godini Crna Gora imala najveći indeks podnesenih predstavki pred Evropskim sudom za ljudska prava po glavi stanovnika, jer je tokom 2019. od strane naših građana ovom Sudu podnešeno 427 predstavki, a 112 je preneseno iz prethodnih godina tako da je u izvještajnoj godini razmatrano ukupno 539 predstavki protiv Crne Gore.

S druge strane, važno je istaći da je više od 90% ovih predstavki odbačeno u preliminarnoj fazi ispitivanja od strane sudije pojedinca, zbog neispunjavanja osnovnog elementa prihvatljivosti neophodnog kada se neko optužuje pred Evropskim sudom i iste nijesu ocjenjivane u meritumu. Povećan broj podnijetih predstavki u 2019. godini u odnosu na Crnu Goru ukazuje da se naši građani sve više upoznaju sa praksom Evropskog suda i konvencijskim mehanizmima zaštite i iskazuju svoja interesovanja da nezadovoljstvo odlukama ili presudama nacionalnih sudova riješe pred međunarodnom sudskom instancom.

Odbor je obaviješten da je tokom izvještajne godine podnijeto na stotine predstavki od strane korisnica socijalnih davanja, kojima je to pravo uskraćeno, odnosno smanjeno i čiji broj je doprinio povećanju ukupnog broja podnijetih predstavki. Kada je u pitanju ova kategorija podnijetih predstavki i pritužbi koje su iznijete pred Evropskim sudom, iste su polovinom 2019. godine od strane tog Suda ispitane i odbačene kao neprihvatljive po svim pitanjima i to u prethodnoj fazi ispitivanja predstavki. Ponovljen je stav da su socijalna davanja u isključivoj nadležnosti državnih organa i da od politike vlade svake države zavisi kako će, na koji način i u kom iznosu izdvajati takva sredstva.

4. Odbor za ljudska prava i slobode smatra neophodnim razmatranje mogućnosti uvođenja u pravni sistem modela finansijske odgovornosti organa državne uprave i državnih organa čiji je rad prouzrokovao povredu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, na način što bi se iznosi sredstava dosuđeni presudama Suda isplaćivali sa pozicija ministarstva, suda ili organa lokalne uprave zbog čijeg je rada utvrđena povreda konvencijskog prava, što je dobra praksa značajnog broja država članica Savjeta Evrope koje uspješno primjenjuju princip finansijske odgovornosti koji je doprinio podizanju stepena nivoa odgovornosti i profesionalnosti u radu državnih organa, a time i prevenciji i sprečavanju budućih povreda Konvencije.

5. Odbor za ljudska prava i slobode ohrabruje nadležne organe da preduzmu aktivnosti na realizaciji Preporuka Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i Zaključaka Vlade Crne Gore, usvojenih 18. juna 2020. godine povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2019. godinu, kojima se:

- 1) Zadužuje Ministarstvo prosvjete da kroz program obuke koji sprovodi JU Viša stručna škola Policijska akademija u Danilovgradu prema službenicima Uprave policije započne sa edukacijom o standardima člana 3 Konvencije, izraženim kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava i preporuke CPT-a, u cilju unapređenja profesionalnog osposobljavanja policijskih službenika o jasnom i pravilnom vršenju službenih dužnosti kroz poštovanje ovog konvencijskog prava;

- 2) Zadužuje Ministarstvo rada i socijalnog staranja da preduzme odgovarajuće mjere u Centrima za socijalni rad i ostalim ustanovama koje se bave socijalnim zbrinjavanjem, u cilju pravilnog vođenja evidencije lica lišenih poslovne sposobnosti, koja se nalaze pod njihovim nadzorom, odnosno starateljstvom, i uspostavljanja bolje komunikacije, kooordinacije i saradnje sa nadležnim sudovima, Upravom policije i relevantnim zdravstvenim ustanovama;

- 3) Preporučuje kontinuirano stručno usavršavanje i obuka sudija, državnih tužilaca i savjetnika u pravosudnim organima, kao i nastavak dijaloga sa ekspertima iz oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kako bi se kroz neposrednu primjenu standarda i prakse Evropskog suda u postupcima pred nadležnim državnim organima spriječile buduće povrede Konvencije;

4) Preporučuje nadležnim državnim tužiocima da se u cjelosti pridržavaju obavezujućeg Uputstva opšteg karaktera od 27. juna 2019. godine, koje je donio Vrhovni državni tužilac u odnosu na slučajeve kada postoji osnov sumnje da je došlo do povrede člana 3 Konvencije izvršenjem krivičnih djela zlostavljanje, mučenje i teška tjelesna povreda, a čiji su počinioci ovlašćeni državni službenici.

6. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, Delegaciji Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope, na upoznavanje i Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, JU Policijska akademija - Danilovgrad, Vrhovnom državnom tužilaštvu, Vrhovnom sudu Crne Gore i Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, na postupanje.

TREĆA TAČKA- IZVJEŠTAJI KOJE JE ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DOSTAVIO ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE, U SKLADU SA ČLANOM 68 POSLOVNIKA SKUPŠTINE CRNE GORE:

- (1) IZVJEŠTAJ O POSTUPANJU PREMA MIGRANTIMA U CRNOJ GORI;**
- (2) IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU SPROVOĐENJA TREĆE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HAMBURGA, SR NJEMAČKA OD 29. 1. 2019. GODINE;**
- (3) IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU SPROVOĐENJA ČETVIRTE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HANOVERA, SR NJEMAČKA OD 3. 3. 2020. GODINE**

Uvodno obrazloženje Izvještaja o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori, Izvještaja o praćenju sprovođenja treće operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hamburga, SR Njemačka od 29.1.2019. godine i Izvještaja o praćenju sprovođenja četvrte operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hanovera, SR Njemačka od 3.3.2020. godine dao je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Zaštitnik je saopštio da institucija Zaštitnika ostaje otvorena za sve inicijative Skupštine i za unapređenje saradnje, napominjući da je poziv za posjetu instituciji Zaštitnika koji je ranije upućen Odboru i dalje na snazi, kako bi se članovi Odbora lično upoznali sa načinom organizacije i funkcionisanja Zaštitnika i kako bi se animirali i senzibilisali kroz konkretne primjere i praksu. Zaštitnik je odao priznanje zaposlenima u instituciji Zaštitnika koji su u uslovima kada ih je 30% bilo inficirano virusom Korona-19 učinili maksimum da nijedan građanin ne ostane razočaran po pitanju postupanja ove Institucije.

Izvještaj o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori promijenio je i osnažio metod rada Zaštitnika u 2020. godini i predstavlja presjek zatečenog stanja u Crnoj Gori sve do oktobra 2019. Migracije su postale trend o kojem u Crnoj Gori treba govoriti glasnije i sa različitih aspekata. Naveo je da su migranti u Crnoj Gori najčešće u tranzitu, jer je njihovo krajnje odredište neka druga zemlja, o čemu govori činjenica da nadležni organi koji registruju migranta često poslije nekoliko dana gube njegov trag jer napušta zemlju. Migranti koriste rutu koja prolazi kroz Tursku, Grčku, Albaniju, Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu, a najčešće su porijeklom iz Sirije, Pakistana, Alžira i Maroka. Uzroci migracija su najčešće geopolitička dešavanja, ali prisutna su i ekonomsko-migratorna kretanja. Podaci su prikupljeni od institucija koje se bave ovim pitanjem u Crnoj Gori, kao i radom na terenu. Zaštitnik je zbog ograničenih vremenskih i materijalnih uslova sproveo istraživanje u Podgorici i okolini, a rad na terenu je

obavljen na dva granična prelaza nad kojima je urađen monitoring radi stvaranja realne slike o postupanju sa migrantima, ne samo u urbanim jezgrima, nego i na graničnim prelazima. Tokom 2019. godine obavljena je posjeta Prihvatištu za strance. Zabilježena je velika potreba za prevodiocima kako bi se obezbijedio prevod na jezike koje migranti razumiju, što je riješeno uz pomoć međunarodnih organizacija. Takođe, primijećeni su problemi prouzrokovani nedostatkom adekvatne zdravstvene zaštite jer nije bilo obezbijeđeno stalno prisustvo ljekara. Ovaj problem je bio prisutan i u jednom periodu nakon posjete.

Pored Prihvatišta, Nacionalni preventivni mehanizam (NPM) posjetio je Centar za prihvatanje i smještaj stranaca u Spužu i Alternativni smještaj Centra za prihvatanje na Koniku. U Centar za prihvatanje i smještaj stranaca u Spužu smještaju se pripadnici ranjivih grupa, prvenstveno maloljetnici, maloljetnici bez pratnje, lica sa invaliditetom, trudnice, samohrani roditelji sa maloljetnom djecom, a izuzetno, kada kapaciteti to dozvoljavaju, smještaj se obezbjeđuje i pojedinim muškarcima koji se po psiho-fizičkim karakteristikama smatraju vulnerabilnim. Smještaj je kolektivnog tipa, prilagođen individualnim potrebama stranaca koji traže međunarodnu zaštitu. Važno je istaći da se u ovom Centru poštuje potreba obezbjeđivanja jedinstva porodice, kao i pravo na privatnost, dostojanstvo i sigurnost. U Alternativnom smještaju su isključivo punoljetni muškarci, a jedan od ključnih problema u ovom smještaju je uništavanje mobilijara od strane korisnika. Komunikacija se najčešće obavljala na arapskom jeziku, a s obzirom da veliki broj stranaca govori engleski jezik, isti je upotrebljavan, ali u minimalnoj mjeri, jer stranac mora da razumije postupak koji se vodi u odnosu na njega na njegovom jeziku. Konfliktne situacije dešavale su se dva do tri puta godišnje i najčešće su evidentirani slučajevi samopovređivanja, napada na službeno lice, međusobni fizički obračuni ili agresivne reakcije od strane zavisnika od psiho-aktivnih supstanci. U Centru za prihvatanje obezbjeđuje se fizička i tehnička zaštita, a u Alternativnom smještaju samo fizička. Fizička zaštita obezbjeđuje se od strane policajaca u civilu, a po potrebi zaštitara imovine, dok se tehnička zaštita obavlja putem video nadzora, protivpožarnog sistema i opreme. U cilju prevencije konfliktnih situacija, stranac se prilikom prijema upoznaje sa pravilima boravka i kućnog reda na jeziku koji razumije, a tokom boravka u Centru strancima koji traže međunarodnu zaštitu psiho-socijalnu pomoć pružaju socijalni radnici, psiholog, vaspitač i druga lica koja razgovorom ukazuju na nedozvoljen i neprihvatljiv oblik ponašanja.

Zaštitnik je ukazao da se za ovu kategoriju populacije prema standardima isključivo koristi termin "neregularan" boravak stranih lica u državi, a nikako "nezakonit" boravak. Veliki broj migranata pokušao je preći granicu u takozvanoj "zelenoj zoni", odnosno izvan graničnih prelaza. Lica koja policijski službenici zateknu u zelenim zonama često su sa vidljivim povredama u vidu modrica ili ogrebotina, što može pogrešno da stvori utisak da je nad njima izvršen neki oblik nasilja. Migranti su najčešće ulazili oko graničnih prelaza kod Božaja i Sukobina na granici sa Republikom Albanijom, a najčešća izlazna ruta je prema Bosni i Hercegovini. Migrantima je pružen jednak pristup temeljnim ljudskim pravima i slobodama kao i svim građanima Crne Gore. Zaštitnik je posebnu pažnju usmjerio na: sagledavanje tretiranja ugroženih grupa – žena, djece i starijih, materijalne uslove koji vladaju u objektima za smještaj i konfliktne situacije sa lokalnim stanovništvom u Crnoj Gori. Samo u jednoj situaciji zabilježen je ozbiljniji konflikt sa lokalnim stanovništvom u kome je Zaštitnik djelovao kao medijator na terenu – na licu mjesta dobijene su povratne informacije iz kojih se generalno može zaključiti da postoji određena stigma i odnos nepovjerenja prema migrantima. NPM se trudio da zaštita ljudskih prava ne bude samo formalna, nego da se uključi u rješavanje situacije na terenu. Primijećen je pojačan trend prinudnog udaljenja većeg broja stranaca iz Crne Gore, a Zaštitnik je od 2020. godine počeo da prati ovaj proces, jer se radilo o većem broju lica i postojao je rizik od kolektivnog protjerivanja koje nije dozvoljeno. Izvještaj sadrži niz statističkih podataka dobijenih od strane nadležnog Direktorata u Ministarstvu unutrašnjih

poslova sa kojim je realizovana dobra saradnja, jer su dobili značajne podatke u oblastima prevencije torture i zaštite od diskriminacije koji su od interesa za rad Zaštitnika.

U raspravi su učestvovali: član Odbora Miodrag Lekić i zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Imajući u vidu da je navedeni Izvještaj iz 2019. godine, član Odbora Miodrag Lekić je sugerisao da se približimo realnosti i da se što prije analiziraju podaci za 2020. Riječ je o dramatičnoj materiji i sudbini ljudi prouzrokovanoj različitim dešavanjima, među kojima su destabilizacija zemalja od strane diktatora ili posljedice međunarodnih dešavanja i određenih geopolitičkih interesa, pa su ljudi prinuđeni da traže rješenje koje nikad nije pravo i napuštaju svoju zemlju. Poznate su drame koje prate migrantske situacije poput one u Italiji. Crna Gora je donekle i odgovorila zadatku, ali će iskušenja trajati. Radovali bi se kad bi ovo pitanje nestalo kao tema. Čak i zemlje sa velikim kapacitetima imaju problema u ovoj oblasti. Paradoks u ovoj temi jeste da su neke zemlje osnažene migracijama, jer dolaze stručnjaci iz različitih država, poput Sirije, koji su se jako dobro pokazali u Njemačkoj.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda mr Siniša Bjeković je saopštio da Crna Gora nije pokazala neosjećajnost prema migrantima i nije bilo kolektivnih slučajeva zlostavljanja tokom prolaska, odnosno boravka u Crnoj Gori, zbog čega moramo biti zadovoljni i ponosni. Treba biti svjestan izazova sa kojima se migranti suočavaju na putu ka krajnjem odredištu. Migrantima uvijek prijeti progon ne samo zbog drugačije vjerske i etničke osobitosti, nego možda i zbog seksualne orijentacije. Zaštitnik je u svim situacijama uvijek brzo reagovao i spriječio određene loše posljedice. Saglasan je sa mišljenjem poslanika Lekića da bi trebalo razmotriti mogućnost procjene stručnih sposobnosti migranata i njihove integracije u crnogorsko društvo.

Govoreći o praćenju sprovođenja operacija readmisije, zaštitnik Bjeković je ukazao da je uloga Zaštitnika da spriječi moguće negativne posljedice operacija readmisije koje se sprovode u skladu sa ugovorima o readmisiji. Dva postupka readmisije o kojima su dostavljeni Izvještaji su vršeni iz Savezne Republike Njemačke ka Crnoj Gori, a čitav postupak praćen je ne samo sa stanovišta prevencije torture, nego i sa stanovišta položaja ovih lica i svega što se obezbjeđuje na osnovu potpisanih sporazuma. Evidentiran je veliki broj maloljetnih lica koje je trebalo vratiti u Crnu Goru, što je zabrinjavajuće. Takođe, prilikom povratka u Crnu Goru bilo je neophodno odlučiti šta treba uraditi kada se readmisija lica izvrši u vremenu kada ne rade nadležne institucije, kada se niko ne može obavijestiti da na brz i efikasan način reaguje kako bi tim licima obezbijedio nužni ili bar prinudni smještaj i dok se ne odluči na koji način će se dalje postupati. Praćenjem operacije readmisije nijesu zabilježeni posebni problemi i loš tretman lica vraćenih u Crnu Goru. U najskorijem vremenu Zaštitnik će obavijestiti Odbor o dešavanjima tokom 2020. godine i taj izvještaj će sadržati i praćenje prinudnog udaljenja stranaca iz Crne Gore.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Zdenka Perović podijelila je svoja iskustva o učešću u sprovedenim operacijama readmisije crnogorskih državljana iz Savezne Republike Njemačke. Operacije readmisije su operacije visokog rizika koje zahtijevaju posebnu pripremu svih službenika koji učestvuju u tom procesu. Sve četiri operacije, a naročito treća i četvrta operacija bile su veoma dobro organizovane i nije bilo incidentnih situacija. Jedna od upečatljivih situacija zabilježena je prilikom sprovođenja druge operacije kada je jedno osuđivano lice tokom cijelog leta uznemiravalo i ohrabivalo svoju petnaestogodišnju kćerku da izvrši samoubistvo u pokušaju da izvuče sopstvenu korist, kako bi to lice eventualno izbjeglo zatvor. Na osnovu tog iskustva zaključeno je da u operacije treba uključiti i službe socijalnog staranja kako bi se slične stvari prevenirale. Teško je isplanirati sve moguće situacije na koje možete da naiđete, ali je važno istaći da su sve preporuke NPM-a iz prethodne operacije već do naredne operacije readmisije bile ispoštovane. Naglasila je da su sve sprovedene operacije bile uspješne, uz određene poteškoće sa kojima se Tim za

readmisiju suočavao tokom četvrte operacije readmisije kada su se suočili sa problemom organizacije prije i poslije leta. Bilo je predviđeno da se leti iz Tivta za Hanover, te se Tim za readmisiju autobusom uputio za Tivat. Zbog jakog nevremena avion kojim su trebali da putuju za Hanover nije mogao da sleti na aerodrom u Tivtu, već je preusmjeren na podgorički aerodrom, pa je Tim za readmisiju morao da se vrati u Podgoricu. Eskort lider, osoba iz Uprave policije koja je zadužena da vodi operaciju, nije bila snabdjevena određenim sredstvima za nepredviđene situacije i nije mogla da pokrije dodatne troškove, pa su članovi Tima sakupljali novac kako bi mogli da plate troškove. Takođe, u operaciji readmisije učestvovala su osobe koje su po prvi put letjele avionom što nije dobro, jer je riječ o operacijama visokog rizika u kojima se mora adekvatno reagovati na svaku incidentnu situaciju. Pojedini službenici pristupili su operaciji readmisije nakon odrađivanja smjene, operacija je trajala dodatnih 12 sati, a nakon završetka operacije pojedinci su morali ponovo da idu da rade. Ovo su detalji koji značajno utiču na sigurnost operacije. Zamjenica Zaštitnika je saopštila da je Zaštitnik, između ostalog, preporučio da se eskort lideru obezbijede sredstva u vidu depozita koja bi nosio sa sobom i iskoristio u nepredviđenim situacijama.

Povodom razmatranja Izvještaja o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori, Izvještaja o praćenju sprovođenja treće operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hamburga, SR Njemačka od 29.1.2019. godine i Izvještaja o praćenju sprovođenja četvrte operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hanovera, SR Njemačka od 3.3.2020. godine Odbor za ljudska prava i slobode sa Prve sjednice, održane 23. decembra 2020. godine podnosi

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU:

- (1) IZVJEŠTAJA O POSTUPANJU PREMA MIGRANTIMA U CRNOJ GORI;**
- (2) IZVJEŠTAJA O PRAĆENJU SPROVOĐENJA TREĆE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HAMBURGA, SR NJEMAČKA OD 29.1.2019. GODINE;**
- (3) IZVJEŠTAJA O PRAĆENJU SPROVOĐENJA ČETVIRTE OPERACIJE READMISIJE CRNOGORSKIH DRŽAVLJANA POSEBNO ORGANIZOVANIM LETOM IZ HANOVERA, SR NJEMAČKA OD 3.3.2020. GODINE**

Odbor za ljudska prava i slobode je u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na Prvoj sjednici održanoj 23. decembra 2020. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: mr Siniša Bjeković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, **Anjet Lanting**, savjetnica UN za ljudska prava i Milan Radović, programski direktor NVO "Građanska alijansa",

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu:

*„U oblasti **migracija**, porast nezakonitih migranata u 2018. godini potvrđen je i u 2019. godini. 2019. privedeno je 7.978 nezakonitih migranata, što u odnosu na 2018. godinu predstavlja porast od 60%. Svi privedeni migranti izrazili su namjeru da zatraže azil, te se tako nastavio pritisak na prihvatne objekte u zemlji. Crnogorske vlasti spriječile su 516 ilegalnih ulazaka u zemlju i 1514 ilegalnih izlazaka iz zemlje. Specijalno državno tužilaštvo sprovelo je tri istrage o krijumčarenju migranata, u kojima je učestvovalo više od 40 ljudi. Sporazum o statusu između Crne Gore i Evropske unije o aktivnostima koje sprovodi Evropska agencija za*

graničnu i obalsku stražu, potpisan oktobra 2019. godine, stupio je na snagu 1. jula 2020. godine. Sprovedenje prve zajedničke operacije po Sporazumu započeto je 15. jula. Crna Gora mora da nastavi da ulaže napore na rješavanju migracionog pritiska kroz dalji razvoj međunarodne saradnje u oblasti readmisije, podizanje kapaciteta za krivično procesuiranje krijumčarskih mreža i proširenje kapaciteta za prihvata i poboljšanje sistema za prikupljanje podataka o migrantima.” (strana 7 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije)

„Crna Gora je nastavila da konsoliduje svoj pravni okvir u oblasti migracija. Nakon izmjena Zakona o strancima u decembru 2018. godine, u proljeće 2019. godine usvojena su tri dodatna podzakonska akta, posebno u cilju pojednostavljenja izdavanja dozvola za privremeni boravak za rad i sezonsko zapošljavanje i sprečavanja neregistrovane migracije radne snage.

Sporazum o readmisiji između EU i Crne Gore olakšava 15 protokola o readmisiji za sprovođenje potpisanih s državama članicama EU, uključujući protokol za sprovođenje potpisan s Grčkom u martu 2019. godine. Crna Gora ima 10 sporazuma o readmisiji sa zemljama koje nijesu članice EU, uključujući sve partnere sa Zapadnog Balkana i Tursku, a završila je i pregovore s Gruzijom. Zahtjevi za početak pregovora o readmisiji upućeni su Pakistanu, Iranu, Iraku, Maroku i Alžiru.

Crna Gora ima Plan djelovanja u slučaju masovnog priliva migranata i izbjeglica u tranzitu preko teritorije Crne Gore, usvojen 2015. godine.

Crna Gora je i dalje atraktivna zemlja za migraciju radne snage na Zapadnom Balkanu, s 27.634 radnih dozvola izdatih u 2019. godini, što je stabilan broj u poređenju s 2018. godinom. Legalne migracije regulisane su sistemom kvota koje se utvrđuju godišnje. Sezonski radnici, uglavnom sa Zapadnog Balkana, rade prvenstveno u sektorima turizma, građevinarstva i poljoprivrede. Ukupno je izdato oko 42.517 dozvola za privremeni boravak.

Trend rasta broja neregularnih prelazaka granice s Crnom Gorom u 2018. godini nastavio se i 2019. godine. Privedeno je oko 7.978 migranata u 2019. godini, što je povećanje od 60% u odnosu na 2018. godinu. Svi privedeni migranti izrazili su namjeru da zatraže azil, čime se i dalje vrši pritisak na centre za tražioce azila, čiji kapacitet je povećan na 389 kreveta. Crnogorske vlasti spriječile su 516 ilegalnih ulaska u zemlju i 1.514 ilegalnih izlazaka iz zemlje. Pritvorski centar za ilegalne migrante može da primi do 50 lica. Specijalno državno tužilaštvo je 2019. godine sprovelo tri istrage o krijumčarenju migranata, u kojima je učestvovalo više od 40 lica. Podignute su tri optužnice. U četiri predmeta izrečene su pravosnažne osuđujuće presude za 48 lica, uključujući 28 presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice.

U kontekstu pandemije izazvane virusom kovida 19, ostalo je otvoreno samo šest graničnih prelaza, kako bi se osiguralo kretanje robe i povratak crnogorskih građana. Ulazak stranaca bio je zabranjen. Stranci s privremenim ili stalnim boravkom u Crnoj Gori bili su podvrgnuti istom režimu kao i crnogorski državljani, koji nije obuhvatao potpunu zabranu kretanja. Neregularna migracija smanjila se tokom prvih sedam mjeseci 2020. godine: privedeno je 1.583 migranta, dok su nadležni organi spriječili 153 ilegalna ulaska i 258 ilegalnih izlazaka.

Sekundarna kretanja nastavila su da doprinose migracionim tokovima, posebno ona koja su rezultat readmisija iz Bosne i Hercegovine. Crna Gora je 2019. godine prihvatila readmisiju 2.213 državljana trećih zemalja iz susjednih zemalja u okviru bilateralnih sporazuma o readmisiji, od čega 2.033 iz Bosne i Hercegovine (rast od 139% u odnosu na 2018. godinu). Readmisija državljana trećih zemalja iz Crne Gore u susjedne zemlje povećana je na 382 lica u 2019. godini, uključujući 350 u Albaniju, što je poboljšanje u odnosu na prethodne godine. Bilateralnu saradnju s Albanijom u oblasti readmisije treba dalje razvijati.

Crnogorska granična policija još uvijek nema biometrijski sistem registracije i identifikacije migranata. I dalje zabrinjava rizik od dvostruke registracije migranata nakon sekundarnih kretanja, ponovnog ulaska i naknadnih zahtjeva za azil. Crna Gora treba da uspostavi informacionu i komunikacionu infrastrukturu koja može da podrži efikasan postupak identifikacije i registracije mješovitih migracionih tokova u skladu sa standardima i najboljom praksom EU.

Ostvaren je samo 41 dobrovoljni povratak iz Crne Gore, uključujući 21 u susjedne zemlje, koje je neposredno obrađivala crnogorska granična policija, i 20 u zemlje porijekla, uz podršku Međunarodne organizacije za migracije. Proces dobrovoljnog povratka otežan je odsustvom konzularnih predstavništava zemalja porijekla u Crnoj Gori. Uprkos administrativnim barijerama, treba definisati proaktivniju politiku dobrovoljnog povratka i dodijeliti potrebna sredstva za ublažavanje migracionog pritiska.

Planirani su građevinski radovi za otvoreni migracioni centar u Božaju, blizu granice s Albanijom. Privremeno naselje kontejnera na istoj lokaciji uspostavljeno je uz pomoć EU i otvoreno u julu 2020. godine. Tako je stvoren dodatni prihvatni kapacitet za 60 lica, pored postojećih 329 kreveta u Spužu i na Koniku.

Sporazum o readmisiji između EU i Crne Gore sprovodi se na zadovoljavajući način, a broj zahtjeva za readmisiju iz država članica EU i dalje opada. Bilo je petsto devedeset i pet crnogorskih građana kojima je naređeno da napuste EU 2019. godine. Stopa povratka bila je 59,7%, u odnosu na 73% u 2018. godini. Budući da države članice EU izvještavaju o dobroj saradnji, ovo smanjenje može biti rezultat obrade izuzetno velikih količina odluka, zaostatak u prethodnim godinama i možda sekundarnih kretanja.

Crna Gora mora da nastavi s naporima u pogledu suočavanja s migracionim pritiskom, daljim razvojem svoje međunarodne saradnje na readmisiji i podržavanjem uspješne reintegracije povratnika, povećanjem kapaciteta za procesuiranje mreža krijumčarenja migranata, povećanjem kapaciteta za prihvata i poboljšanjem sistema prikupljanja podataka o svojim migrantima.” (str. 48, 49 i 50 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije)

“Zakon o azilu izmijenjen je u januaru 2019. godine i dalje usklađen s pravnom tekovinom EU. Uprava zadužena za integraciju lica pod zaštitnim statusom, koja je sada pod nadzorom Ministarstva unutrašnjih poslova, reorganizovana je. U julu 2019. godine razvijene su nove mjere integracije, uključujući finansijsku pomoć, kurseve jezika i kulture, upis u školu za djecu i zapošljavanje, ali do sada je broj korisnika i dalje ograničen. Nacrt liste bezbjednih zemalja porijekla, usmjeren na ubrzanje postupka prijave, usvojen je u decembru 2019. godine. Uključuje region Zapadnog Balkana i Tursku.

Iako se broj migranata koji su izrazili namjeru da zatraže azil povećao u odnosu na 2018. godinu, broj onih koji stvarno podnose zahtjeve za azil opao je u 2019. godini. Registrovan je samo 1.921 zahtjev za azil, što je pad od 38% u odnosu na 2018. godinu, što odražava povećanu mobilnost i tendenciju napuštanja zemlje čak i prije podnošenja zahtjeva za azil. 9,6% podnosioca zahtjeva bile su žene, a 89% odrasle osobe. 34% zahtjeva podnijeli su državljani Maroka, a slijede ih državljani Alžira (15%), Iraka (15%) i Sirije (14%). Većina ih je napustila zemlju prije okončanja postupka. Takav trend potvrđen je tokom prvih 7 mjeseci 2020. godine, podnesena su samo 394 zahtjeva za azil.

Uprkos relativno malom broju tražilaca azila koji su zapravo ostali u sistemu, broj stvarno obrađenih zahtjeva ostaje ograničen. Između januara 2019. i marta 2020. godine, od 77 slučajeva u kojima se podnosilac zahtjeva zaista pojavio na zakazanom razgovoru, doneseno je samo 29 konačnih odluka. Dvadeset i četiri zahtjeva otkazana su zbog odlaska podnosioca zahtjeva iz zemlje, dok je 24 još uvijek u postupku. Određeni broj intervjua odgođen je iz tehničkih razloga. Sedam lica dobilo je status međunarodne zaštite od januara 2019. do marta 2020. godine, uključujući šest s izbjegličkim statusom na osnovu spajanja porodice, a samo jedno lice dobilo je status supsidijarne zaštite na osnovu osnovanosti zahtjeva. Dvadeset i jedan žalbeni zahtjev podnesen je na Upravnom sudu. Zbog pandemije izazvane virusom Covid-19, razgovori s tražiocima azila obustavljeni su u aprilu i maju 2020. godine. Nastavljen su u junu nakon što su prostorije za intervjue opremljene odgovarajućom zaštitnom opremom.

Drugu godinu zaredom prihvatni kapaciteti Crne Gore su pod pritiskom. Ukupno je smješteno 7739 lica u 2019, što je porast od 73% u poređenju s 2018. godinom, uglavnom za kratke boravke, koji je preopteretio sistem do krajnjih granica. 4,5% njih bile su žene. Centar za azil u Spuzu, kapaciteta 104 kreveta, obično se koristi za porodice i žene, dok je alternativni centar na Koniku, kapaciteta 225 kreveta, predviđen za smještaj samaca. To je objekat u privatnom vlasništvu koji se iznajmljuje nadležnim organima za azil po skupoj komercijalnoj cijeni. 71% tražilaca azila boravilo je u alternativnom centru, gdje se, uprkos nedavnim poboljšanjima, standardi još uvijek ne podudaraju sa standardima punopravnog centra za azil. Između januara i aprila 2020. godine, u prihvatnim objektima bilo je smješteno 1197 migranata. Od marta 2020. godine, u svim centrima primjenjivale su se mjere preventivne higijene i dezinfekcije kako bi se spriječilo širenje pandemije izazvane virusom kovida 19.

Budžet sistema azila porastao je na 1,7 miliona eura u 2019. godini (dvostruko povećanje u odnosu na 2018. godinu), od čega je 66% potrošeno na alternativni prihvatni centar. Troškovi prijema u cijelosti se plaćaju iz budžeta Crne Gore, bez spoljne podrške.

Broj lica pod statusom zaštite koja trenutno žive u Crnoj Gori opao je na 28 lica. Devet lica od 12 odraslih lica radi. Održavaju se kursevi jezika. Državni službenici imaju ograničene mogućnosti za sticanje operativnog iskustva u sprovođenju mjera integracije, zbog malog broja takvih lica. Iako je crnogorski sistem azila nastavio da pokazuje svoju otpornost u veoma napetom kontekstu, treba nastaviti napore na poboljšanju postupka utvrđivanja statusa, daljem jačanju prihvatnih kapaciteta i racionalizaciji troškova smještaja u alternativnom centru.” (str. 50 i 51 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije),

razmotrio Izvještaje koje je Odboru za ljudska prava i slobode dostavio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore:

- (1) Izvještaj o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori;
- (2) Izvještaj o praćenju sprovođenja treće operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hamburga, SR Njemačka od 29. 1. 2019. godine;
- (3) Izvještaj o praćenju sprovođenja četvrte operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hanovera, SR Njemačka od 3. 3. 2020. godine.

Uvodno obrazloženje Izvještaja o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori, Izvještaja o praćenju sprovođenja treće operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hamburga, SR Njemačka od 29. 1. 2019. godine i Izvještaja o praćenju sprovođenja četvrtre operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hanovera, SR Njemačka od 3. 3. 2020. godine, dao je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Povodom razmatranja Izvještaja o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori, Izvještaja o praćenju sprovođenja treće operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hamburga, SR Njemačka od 29. 1. 2019. godine i Izvještaja o praćenju sprovođenja četvrtre operacije readmisije crnogorskih državljana posebno organizovanim letom iz Hanovera, SR Njemačka od 3. 3. 2020. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da Izvještaj o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori predstavlja presjek stanja u Crnoj Gori do oktobra 2019. godine, a iskustva iz ove oblasti u prethodnoj godini doprinijela su promjeni i snaženju metoda rada Zaštitnika u 2020. godini. Za pohvalu je činjenica da je posebna pažnja Zaštitnika bila usmjerena na sagledavanje tretiranja ugroženih grupa- žena, djece i starijih, materijalne uslove koji vladaju u objektima za smještaj i konfliktne situacije migranata sa lokalnim stanovništvom u Crnoj Gori.
2. Odbor ocjenjuje da je Izvještaj metodološki dobro urađen, jer su u cilju stvaranja realne slike o postupanju prema migrantima prikupljeni podaci od institucija koje se bave ovim pitanjem u Crnoj Gori, kao i radom na terenu i sprovođenjem monitoringa postupanja na dva granična prelaza.
Odbor pozdravlja aktivnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) koji je tokom 2019. godine posjetio Prihvatilište za strance, Centar za prihvatanje i smještaj stranaca u Spuzi i Alternativni smještaj Centra za prihvatanje na Koniku, kako bi „iz prve ruke“ stekao uvid u stanje u ovim ustanovama, način njihovog rada i postupanje prema licima smještenim u njima.
3. Odbor pozdravlja dobru saradnju nadležnog Direktorata u Ministarstvu unutrašnjih poslova i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore ostvarenu dostavljanjem podataka značajnih za postupanje Zaštitnika u oblastima prevencije torture i zaštite od diskriminacije.
Odbor ohrabruje nastavak i unapređenje saradnje između Zaštitnika i Ministarstva unutrašnjih poslova radi daljeg poboljšanja stanja u oblastima koje se tiču migracija i readmisije.
4. Iako su migranti u Crnoj Gori najčešće u tranzitu i njihovo krajnje odredište je neka druga zemlja, Odbor konstatuje da su migracije postale trend o čemu u Crnoj Gori treba govoriti glasnije, a položaj i prava migranata posmatrati iz različitih aspekata.
5. Iako još uvijek postoji određena stigma i odnos nepovjerenja prema migrantima, Odbor je ohrabren informacijom da je samo u jednoj situaciji zabilježen ozbiljniji konflikt migranata sa lokalnim stanovništvom kada je Zaštitnik na terenu djelovao kao medijator.
Odbor naročito pohvaljuje zalaganje i brzo reagovanje Nacionalnog preventivnog mehanizma po pitanju zaštite ljudskih prava migranata kako zaštita njihovih prava ne bi bila samo formalna, nego faktička.

6. Imajući u vidu da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u 2020. godini počeo da prati i proces prinudnog udaljenja stranaca iz Crne Gore, Odbor za ljudska prava i slobode očekuje da će detaljne informacije o aktivnostima nadležnih subjekata prilikom prinudnog udaljenja lica iz Crne Gore i poštovanju njihovih ljudskih prava i sloboda biti dostavljene Odboru u predstojećem izvještaju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.
7. S obzirom da je Nacionalni preventivni mehanizam pratio dva postupka readmisije crnogorskih državljana iz Savezne Republike Njemačke ka Crnoj Gori i da je cjelokupan postupak ispraćen ne samo sa stanovišta prevencije od torture, već i sa stanovišta položaja ovih lica, Odbor smatra zabrinjavajućim podatak da je evidentiran veliki broj maloljetnih lica koje je trebalo vratiti u Crnu Goru.
8. Uzimajući u obzir da su operacije readmisije- operacije visokog rizika koje zahtijevaju posebnu pripremu svih službenika koji učestvuju u ovom procesu, Odbor za ljudska prava i slobode izražava zadovoljstvo informacijom da su sve četiri operacije koje je NPM pratio bile veoma dobro organizovane i nijesu zabilježene incidentne situacije.
Za pohvalu je spremnost nadležnih organa da realizuju sve preporuke NPM-a o čemu svjedoči informacija da su sve preporuke NPM-a iz prethodne operacije readmisije bile ispoštovane do sprovođenja naredne operacije.
9. Polazeći od ocjene Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da je migrantima u Crnoj Gori obezbijeđen jednak pristup temeljnim ljudskim pravima i slobodama kao i svim građanima Crne Gore, Odbor izražava zadovoljstvo činjenicom da Crna Gora nije pokazala neosjećajnost prema migrantima i što nije bilo kolektivnih slučajeva zlostavljanja migranata tokom prolaska, odnosno boravka u Crnoj Gori, što zaslužuje sve pohvale.
Takođe, Odbor je naročito ohrabren činjenicom da nijesu zabilježeni posebni problemi i loš tretman lica koja su putem readmisije vraćena u Crnu Goru.
10. Imajući u vidu da značajan broj migranata posjeduje određene stručne sposobnosti, Odbor smatra da bi u predstojećem periodu trebalo posvetiti veću pažnju procjeni stručnih sposobnosti migranata na način kako je to urađeno u Saveznoj Republici Njemačkoj i s tim u vezi, njihovoj integraciji u crnogorsko društvo, jer bi svojim životom i radom u našoj državi jedan broj ovih lica mogao doprinijeti razvoju Crne Gore.
11. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Ministarstvu unutrašnjih poslova, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, na upoznavanje.

Na predlog predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića, određena je pauza na sjednici u periodu od 12.40 do 13 sati.

ČETVRTA TAČKA - IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE ZA PERIOD OD 1. JANUARA DO 31. JULA 2020. GODINE, koji je Odboru za ljudska prava i slobode dostavio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Uvodno obrazloženje Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine dao je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Izvještaj je rezultat dobre prakse nastale saradnjom i zajedničkom inicijativom Zaštitnika i Odbora za ljudska prava i slobode kako bi se napravio polugodišnji presjek stanja u oblasti zaštite od diskriminacije. Ova praksa se pokazala opravdanom i olakšala je rad Zaštitnika u pripremi godišnjeg izvještaja. Na osnovu ovog Izvještaja biće interesantno ispratiti koliko se poštuju preporuke Zaštitnika, jer na ovom presjeku nijesu imali relevantan broj pokazatelja koji bi im pokazao da li su iste ispoštovane ili ne.

Zaštitnik je podsjetio da je izvještajni period obilježila pandemija virusa COVID- 19 i da su mjere ograničenja ljudskih prava često dovodile do opšte konfuzije, jer se dešavalo da se dvije različite mjere objave pod istim brojem u istom "Službenom listu Crne Gore", što je zahtijevalo da građani posjeduju visok nivo pravničkog znanja da bi mogli da utvrde koja mjera je na snazi. Zaštitnik je pratio postupanje nakon davanja mjera ograničenja u cilju zaštite javnog zdravlja koje su se najčešće odnosile na: zabranu okupljanja, uvođenje karantina, ograničenje kretanja, ostvarivanje i zaštitu privatnosti koje su se mogle reflektovati nejednakim postupanjem u činjenično istim ili sličnim pravnim situacijama.

Diskriminacija u percepciji prosječnog građanina i diskriminacija kao pravni pojam nije isto zbog čega će mnogi biti razočarani kada saznaju da Zaštitnik u određenom slučaju nije ustanovio diskriminaciju. Međutim, u postupku Zaštitnika kada se ne utvrdi diskriminacija utvrđuje se da li je došlo do povrede nekog drugog prava. Tamo gdje nije utvrđena diskriminacija ne znači da nije utvrđena povreda drugog prava, kao što se može desiti da se prilikom utvrđivanja povrede nekog drugog prava utvrdi diskriminacija. Ovo je standard Evropskog suda za ljudska prava i isti se primjenjuje u radu Zaštitnika.

U cijeloj 2019. godini institucija Zaštitnika imala je oko 150 pritužbi u oblasti zaštite od diskriminacije, a u prvih sedam mjeseci 2020. čak 140 individualnih pritužbi. U Izvještaju je prikazano samo 40% ukupnog rada Zaštitnika. U ovom izvještajnom periodu građani su u značajno većem broju kontaktirali instituciju Zaštitnika ukazujući na povrede njihovih prava. Zaštitnik nije samo formalno-pravna institucija koja na taj način pristupa rješavanju predmeta, već često savjetnici Zaštitnika na licu mjesta daju informacije kako će se na najlakši način otkloniti povreda ili spriječiti njen nastanak. Zaštitnik je u određenim situacijama prilikom ograničavanja prava pojedinim mjerama zahtijevao promptnu reakciju i u tom pogledu zahtijevao sastanke sa određenim tijelima, poput Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti, od kojih je traženo da se posljedice prekomjernog ograničenja ili nejednakog tretmana saniraju na način što će se izmijeniti mjere ili postupiti na način da se u konkretnom slučaju otkloni nejednakost, odnosno disparitet. Zaštitnik sprovodi kvazi-sudski postupak u kome službenik Zaštitnika koji postupa u određenom predmetu mora da u konkretnom slučaju pribavi informacije od nadležnih organa. Nerijetko se dešava da se određenim organima koji učestvuju u postupku mora ponoviti urgencija da bi Zaštitnik mogao prikupiti podatke iz njihove nadležnosti. Kada Zaštitnik ne dobije odgovarajuće podatke, a postoji dovoljno činjenica na osnovu kojih se može pretpostaviti da se diskriminacija desila, tog trenutka teret dokazivanja prelazi na onog ko je potencijalni diskriminator i olakšava se položaj Zaštitnika. Ako se potencijalni diskriminator ne upusti u raspravu i ako ne dokaže da nije diskriminisao, diskriminacija ostaje. Zaštitnik postupa bitno drugačije u jednom broju predmeta kod kojih je od strane organa ili pojedinaca već jednom utvrđena diskriminacija.

U 21 predmetu utvrđena je diskriminacija i/ili povreda drugog prava i date su preporuke jednom ili više organa, u 11 nije utvrđena diskriminacija niti povreda drugog prava, u 18 su podnosioci upućeni na druga djelotvorna pravna sredstva zaštite, u devet je postupak obustavljen, jer je povreda prava otklonjena tokom postupka Zaštitnika, pet je riješeno ukazivanjem i pet spajanjem. Takođe, u 19 predmeta Zaštitnik nije postupao iz zakonom utvrđenih razloga, u šest predmeta postupak je obustavljen zbog pokretanja sudskog postupka, u tri je obustavljen jer je podnosilac povukao pritužbu, u šest je obustavljen zbog nesaradnje podnosioca pritužbe, dok je 37 predmeta u radu.

Zaštitnik je istakao da su najzahvalniji predmeti oni u kojima je povreda prava otklonjena u toku postupka Zaštitnika, ne samo zbog olakšavanja položaja Zaštinika već zbog toga što Zaštitnik ispunjava svoju veoma bitnu dužnost – da posreduje između potencijalnih počinitelja i onih kojima je povrijeđeno neko pravo.

Najveći broj pritužbi podnešen je u oblasti rada i zapošljavanja (42), što prati trend iz prethodnih godina koji je prisutan i u zemljama okruženja. Kada su u pitanju osobe sa invaliditetom kao posebno ugrožena kategorija, stvorene su određene zakonodavne pretpostavke za njihovu inkluziju, ali te zakonske garancije nijesu dovoljne da bi se ostvarila njihova faktička jednakost u odnosu na sve članove društva. Interesantno je da nema više toliko pritužbi ove populacije u odnosu na arhitektonske barijere, jer se njihova "oštrica" pomjera ka pravosudnim institucijama. Osobe sa invaliditetom i organizacije koje štite njihova prava izgubile su strpljenje i sada pokreću postupke protiv državnih organa. Povećavaju se zahtjevi za zaštitu u oblasti socijalnog staranja i socijalne zaštite, jer se još uvijek koriste medicinski indikatori za utvrđivanje invaliditeta nekog lica koji nijesu po standardu i ne mogu da doprinesu rješavanju problema osoba sa invaliditetom. Takođe, nema dovoljno razumijevanja prema invaliditetu kao fenomenu i ne zna se šta invaliditet znači u smislu Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Što se tiče okupljanja i povrede tog prava, bilo je okupljanja u vidu litija i tokom proslave Dana nezavisnosti, ali i povodom proslave mature i brojnih drugih događaja. U ovakvim okolnostima, u istim činjenično pravnim ili sličnim situacijama, bilo je nejednakosti. Odgovornost organizatora skupova je tretirana na nejednak način. U odnosu na privatnost, odnosno tretman različitih lica, interesantan je bio slučaj liste osoba koje se u tom periodu nalaze u samoizolaciji. U tom slučaju na raspolaganju su bile dvije opcije, među kojima je bila solucija da se Zaštitnik ne upušta u postupak o kojem je dobijeno pozitivno mišljenje nezavisnog i samostalnog organa u Crnoj Gori. Sačekan je sledeći korak – upotreba tih podataka koja se desila istovremeno sa objavljivanjem liste. Nakon objave liste, pojavio se vebsajt sa geolokacijom osoba sa liste, na šta smo od nekih bili uvjeravani da ovo predstavlja korišćenje već postojećeg sistema podataka. Međutim, zaboravilo se da je Evropski sud za ljudska prava utvrdio da čak i kada postoji broj u telefonskom imeniku, a taj broj se koristi – to predstavlja novo korišćenje informacije, jer to više nije isti podatak koji ste imali od ranije. Dodatni razlog zbog čega je Zaštitnik intervenisao i utvrdio da se u ovom slučaju radilo o povredi prava na privatnost jeste činjenica da objavljeni podatak o geolokaciji jedne osobe stigmatizuje tu osobu i dovodi u pitanje njenu privatnost i sigurnost. Utvrđena je povreda samo jedne kategorije prava, jer kad Zaštitnik utvrdi povredu prava nije nužno da utvrdi da li su bile povrede nekog drugog prava, kao što to radi Evropski sud za ljudska prava.

U predmetima koji se odnose na postupanje u vezi sa vjerskim skupovima i u odnosu na visoke vjerske velikodostojnike iskazan je stav Zaštitnika koji je dostupan na vebsajtu Institucije. U tim predmetima ispitivano je da li su postupanja prema licima bila zakonita: da li je primjena zakona i mjera ograničenja prava bila zakonita, da li su mjere ograničenja bile proporcionalne svrsi zbog koje se uvode, kao i da li je ispunjen ključni uslov, odnosno da li je postojao javni interes da se to riješi na taj način. Ovaj princip se koristi prilikom utvrđivanja povrede prava kod svih predmeta, a kod diskriminacije se koristi još i uporedni faktor odnosno komparator, koji je neophodan da se utvrdi da li u određenom slučaju postoji ili ne postoji diskriminacija. Moguće je da su se koristili nezakonitostima, odnosno da nijesu imali prava i da njihova prava nijesu povrijeđena, ali jeste nejednako postupano u odnosu na navedena lica u analogno istoj činjeničnoj situaciji.

Zaštitnik je ukazao da ćemo još dugo morati da se borimo sa govorom mržnje, njegovim posljedicama i granicama slobode izražavanja u Crnoj Gori. Poslanici u Skupštini su ogledalo onog što javnost generalno želi i oni stvaraju sliku o Crnoj Gori, zbog čega moraju dobro da pazе šta izgovaraju – ovo ne treba da shvate kao prijatnu, nego kao upozorenje, jer od njih

zavisi gdje se postavljaju granice slobode govora i govora mržnje. To ne znači da političari treba da skrate političku, javnu i svaku drugu debatu u kojoj će se iskristalisati stavovi, ali korišćenje pojedinih izraza koji se i u medijima javljaju vodi lošem. Uloga Zaštitnika nije da praktikuje silu u odnosu na pojedinačne slučajeve, niti da vaspitava ili prevaspitava bilo koga. Govor mržnje je standard kao što je standard da se ne prelazi ograničenje brzine na putevima. Mi treba da izbjegavamo i rasizam koji je Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) ustanovila prilikom jedne situacije u kojoj je baklja pala na glavu golmana ruske reprezentacije Akinfejeva.

Zaštitnik je ukazao da posebnu pažnju treba posvetiti nasilju u porodici. Obuke u nekim drugim oblastima možda su dale određene rezultate, ali ne i u oblasti nasilja u porodici. Samo u prvoj polovini 2020. godine zabilježeno je 1.314 predmeta pred sudovima za prekršaje, dok je za isti period 2019. godine bilo 1.759 predmeta. Civilni sektor upozorava da taj broj nije ni približan stvarnom, jer određeni broj slučajeva nije ni registrovan. Uzroci nastanka ovoga problema ogledaju se u brojnim faktorima, među kojima su: blaga kaznena politika, ne može se izricati enorman broj zatvorskih kazni jer bi doprinio prenatrpanosti zatvora, nedostatak preventivnih mehanizama i nedostatak podizanja svijesti kod građana. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici mora se mijenjati u dijelu osnovne novčane kazne za prekršaj koja iznosi 150 eura u fiksnom iznosu. Čak i da se taj iznos duplira, potrebno je procijeniti da li je to dovoljno odvraćajuća, proporcionalna, efikasna i djelotvorna kazna, jer u sličnim okolnostima za pojedine prekršaje, kada je u pitanju diskriminacija kazna iznosi do 2.000 eura. Problem nijesu sudovi koji ne izriču kazne, nego Zakon. Primjećuje se da je promijenjen trend u tužilaštvu jer sada se uzimaju u obzir i oblici psihičkog, kao i drugi oblici teškog nasilja, kao osnov za krivično gonjenje predmeta iz nasilja u porodici, što je dobro za početak. S druge strane, opet će se otvoriti pitanje granica između krivičnog i prekršajnog postupka kada je porodično nasilje u pitanju. Prekršajni sudovi su ključ priče, a situacija može da se kompromituje ukoliko se nasilje u porodici izmjesti iz prekršajnog u krivično-pravnu materiju. Prekršajni sudovi sprovode brz i fleksibilan postupak sa kratkim rokovima i postoji obaveza da se predmet završi prije nego što nastupi zastara.

Pažnju treba obratiti i na međugeneracijsko nasilje u kojem najčešće stradaju starije osobe. Povećanje konflikata uslovljeno je krizom, a starije osobe teže mogu da obezbijede svoj položaj u društvu i porodici. U izvještajnom periodu među najviše ugroženim licima ističu se starije osobe, žene, posebno porodilje, LGBT osobe, osobe slabog zdravstvenog stanja što će pokazati pandemija, kao i nezaposleni. Nezaposleni nijesu više u situaciji da mogu da utiču na svoj status na tržištu rada zbog čega moraju biti unaprijeđeni mehanizmi njihove zaštite kroz socijalni dijalog i odricanje. U vezi pitanja LGBT osoba potrebno je uraditi sve da im se pomogne da ostvare jednaka prava, kao i svi drugi, a za istinsku jednakost prava potrebno je obezbijediti faktičku jednakost, a ne samo formalnu. U ovom smislu uloga Odbora, predsjednika i članova Odbora je presudna.

U raspravi su učestvovali predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović i savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović obećao je da će Odbor za ljudska prava i slobode u što skorijem periodu posjetiti instituciju Zaštitnika ljudskih prava i slobode Crne Gore.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je saopštila da je mehanizam za ljudska prava pratio razvoj stanja ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori tokom 2020. godine, o čemu je obaviještena Vlada Crne Gore. Tri specijalna izvjestioca za ljudska prava pisala su Vladi u maju 2020. godine u vezi sa objavom na internetu spiska imena lica koja su bila u samoizolaciji. U tom smislu, oni su saglasni sa ocjenom Zaštitnika i izrazili su zabrinutost, jer se objavom prekršilo pravo na privatnost, pravo na zdravlje i pravo građana da se njihovi zdravstveni podaci tretiraju kao povjerljivi. Nada se da će Mehanizam UN-a nastaviti da prati stanje

ljudskih prava u Crnoj Gori i da će Odbor i dalje saradivati sa istim zbog toga što je uloga Odbora slična sa ulogom ovog Mehanizma za zaštitu ljudskih prava. Takođe, saopštila je da je spremna, ukoliko za tim ima potrebe, da bude kontakt osoba za saradnju između Odbora i Mehanizma.

Povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine Odbor za ljudska prava i slobode sa Prve sjednice, održane 23. decembra 2020. godine podnosi

IZVJEŠTAJ
O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA
DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
ZA PERIOD OD 1. JANUARA DO 31. JULA 2020. GODINE

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na Prvoj sjednici održanoj 23. decembra 2020. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: mr Siniša Bjeković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Anjet Lanting, savjetnica UN za ljudska prava i Milan Radović, programski direktor NVO "Građanska alijansa",

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2020. godinu:

„U temeljnim pravima, Crna Gora je postigla određeni napredak. Zakonodavni i institucionalni okvir u oblasti temeljnih prava sada je većim dijelom uspostavljen. U julu 2020. godine Skupština je donijela zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, čime je Crna Gora postala prva zemlja u regionu koja je regulisala status istopolnih parova. Osnaženi su kapaciteti institucija za ljudska prava i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a povjerenje u kancelariju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda je sve veće. Međutim, ostaju važni izazovi u obezbjeđivanju efikasne primjene nacionalnog zakonodavstva o ljudskim pravima. Izveštaji o prekomjernoj upotrebi sile u policiji i navodi o mučenju zahtijevaju brze i efikasne istrage. Etnički i vjerski motivisani napadi u kontekstu izbora u avgustu 2020. godine ozbiljno zabrinjavaju. Potrebni su dalji naponi da se ljudska prava integrišu u sva područja rada, javne politike i sektore. Ugrožene grupe, uključujući Rome i Egipćane, kao i osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju s višestrukom diskriminacijom i poteškoćama da ostvare svoja prava u upravnim i sudskim postupcima. Rodno zasnovano nasilje i nasilje nad djecom i dalje su pitanja koja ozbiljno zabrinjavaju.“ (str. 5 i 6 Radnog prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori koji je prevela Kancelarija za evropske integracije Vlade Crne Gore)

integracije Vlade Crne Gore).

"Temeljna prava

Zakonodavni i institucionalni okvir u oblasti osnovnih prava sada je uglavnom uspostavljen. U julu 2020. godine, Skupština je usvojila Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, čime je Crna Gora postala prva zemlja u regionu koja je regulisala status istopolnih parova. Ojačani su kapaciteti institucija za ljudska prava i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a povjerenje u kancelariju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i kvalitet njegovog rada raste. Odluke Ustavnog suda dalje se usklađuju s evropskim i međunarodnim standardima. Međutim, važni izazovi ostaju u obezbjeđivanju efikasnog sprovođenja nacionalnog zakonodavstva o ljudskim pravima. Izveštaji o prekomjernoj upotrebi sile u policiji i navodi o mučenju zahtijevaju brze i efikasne istrage. Etnički i vjerski motivisani napadi u kontekstu izbora u avgustu 2020. godine izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Potrebni su dalji naponi da se ljudska prava integrišu u sva područja rada, javne politike i sektore. Ranjive grupe, uključujući Rome i Egipćane, i osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju s više vrsta diskriminacije i poteškoća u sprovođenju svojih prava u upravnim i sudskim postupcima. Žene u Crnoj Gori i dalje se suočavaju s nejednakošću u pristupu zapošljavanju, ekonomskim prilikama, a u zemlji ostaje jasan jaz u platama. Rodno nasilje i nasilje nad djecom i dalje su pitanja koja izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Iako je postignut napredak u pogledu prava lezbejki, homoseksualaca, biseksualaca, transrodnih

i interseksualnih osoba (LGBTI), i dalje se događaju incidenti, govor mržnje i homofobični izrazi protiv ove zajednice.

U narednoj godini Crna Gora treba naročito da:

- osigura bolji i sistematičniji pristup pravdi, žalbenim sistemima i besplatnoj pravnoj pomoći za žrtve kršenja ljudskih prava i žrtve krivičnih djela, kao i ranjive grupe, kao što su osobe s invaliditetom; manjine, uključujući Rome i Egipćane; i žene i djeca žrtve nasilja;
- osigura brzu, efikasnu i nezavisnu istragu navoda o prekomjernoj upotrebi sile, mučenju i zlostavljanju od strane policije, zločinima iz mržnje i etničkim i vjerskim motivima u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a;
- osigura istinski dijalog o Zakonu o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica i da Zakon i njegovo sprovođenje u potpunosti uvaži preporuke Venecijanske komisije.” (strana 28 Radnog prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori koji je prevela Kancelarija za evropske integracije Vlade Crne Gore)

“Što se tiče **međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima**, nije došlo do novih ratifikacija u 2019. godini. Crna Gora još nije ratifikovala Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (ICRMW) potpisanu u oktobru 2006. godine i Protokol iz 2014. godine uz Konvenciju o prisilnom radu iz 1930. godine. Crna Gora je nastavila dijalog s međunarodnim organizacijama za ljudska prava i nadzornim tijelima, Ujedinjenim nacijama i Savjetom Evrope. Ministarstvo vanjskih poslova izradilo je 2019. godine bazu podataka za praćenje sprovođenja obaveza i preporuka iz međunarodnih mehanizama za ljudska prava. U martu 2019. Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina usvojio je Treće mišljenje o Crnoj Gori. U junu 2019. godine Crna Gora je izvijestila o sprovođenju preporuka UN-ovog Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 2017. godine. U aprilu 2020. godine, specijalni izvijestilac UN-a za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom, objavio je svoj izvještaj o posjeti Crnoj Gori 2019. godine. U aprilu 2020. godine, Crna Gora je izvijestila o sprovođenju preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije (CERD).

Crna Gora nastavlja da osigurava dobar nivo saradnje s **Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP)**. U 2019. godini, 427 novih predstavi protiv Crne Gore dodijeljeno je pravosudnoj formaciji Savjeta Evrope, a 98 predstavi bilo je na čekanju pred Sudom krajem godine. U 2019. i prvoj polovini 2020. ESLJP je utvrdio kršenja Evropske konvencije o ljudskim pravima u osam predmeta u vezi s nehumanim postupanjem tokom pritvora, nezakonitim pritvorom, neopravdanim trajanjem pritvora, trajanjem sudskog postupka, pravom na privatni i porodični život, kao i pravom svojine. Nije prijavljeno nijedno pitanje u vezi s izvršenjem presude ESLJP-a i nijedan predmet protiv Crne Gore nije pod pojačanim nadzorom izvršenja od strane Komiteta ministara.

Crna Gora još nije posmatrač Agencije za osnovna prava.

Što se tiče **promovisanja i sprovođenja ljudskih prava**, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava (MLJMP) nastavilo je da jača svoje administrativne kapacitete kroz otvaranje novih radnih mjesta i internih programa obuke, ali je ukupni kapacitet MLJMP-a i dalje slab. Organizacije civilnog društva redovno se konsultuju o zakonodavnim inicijativama. Međutim, saradnju između institucija i organizacija civilnog društva treba dodatno poboljšati, uključujući i na lokalnom nivou.

Kvalitet odluka Ustavnog suda se i dalje poboljšava u smislu primjene standarda o ljudskim pravima i prakse ESLJP-a. Međutim, činjenica da redovni sudovi ne slijede uvijek njegove odluke izaziva zabrinutost. Sveukupna svijest javnih institucija o standardima ljudskih prava neznatno se popravila u 2019. godini. Edukacija o ljudskim pravima koja se obezbjeđuje za službenike javne uprave, organe za sprovođenje zakona i pravne profesionalce još uvijek nije dovoljna. Potrebno je povećati senzibilitet za pitanja ljudskih prava u svim socijalnim sektorima.

Uspostavljen je regulatorni i institucionalni okvir za funkcionisanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, akreditovanog sa statusom B od strane Globalne alijanse nacionalnih institucija ljudskih prava (GANHRI). Uprkos stalnom nedostatku zaposlenih i relativno ograničenim resursima (budžet od 695.322 eura u 2019. i 725.227 eura u 2020. godini), kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i dalje ima dobru vidljivost, doseg i produktivnost. U decembru 2019. godine, Skupština je potvrdila, uz široku političku podršku, imenovanje novog Zaštitnika. Nastavljene su aktivnosti i inicijative za osposobljavanje zaposlenih za promovisanje ljudskih prava najosjetljivijih grupa, posebno djece, zajedno sa saradnjom s UNHCR-om u održavanju zaštite ljudskih prava migranata i tražilaca azila. Poboljšana je nacionalna elektronska baza podataka za upravljanje žalbama. Saradnja s medijima i civilnim društvom i dalje je sveukupno dobra, ali potrebni su dodatni naponi kako bi se dalje povećalo povjerenje među zainteresovanim stranama. U 2019. godini, Kancelarija je primila 840 žalbi (2018: 889). Preliminarni podaci za 2020. godinu ukazuju na ukupan porast žalbi.” (str. 28 i 29 Radnog prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori koji je pripremila Kancelarija za evropske integracije Vlade Crne Gore)

„Što se tiče **nediskriminacije**, broj žalbi na diskriminaciju podnesenih kancelariji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u 2019. godini (141), koji je takođe zakonom ovlašćen organ za ravnopravnost, ostao je na nivou 2018. godine (146). Povjerenje u doprinos kancelarije u borbi protiv diskriminacije i dalje raste. Međutim, sredstva dodijeljena kancelariji i dalje su nedovoljna. Zadatak Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u pogledu prikupljanja podataka o diskriminaciji takođe ostaje izazov jer se sva ministarstva i državni organi ne pridržavaju pravilnika iz 2014. godine o objedinjavanju podataka o slučajevima diskriminacije. Sudski predmeti i dalje su rijetki, a novi predmeti nijesu otvoreni u 2019. godini. U decembru 2019. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava osnovalo je radnu grupu za reviziju Zakona o zabrani diskriminacije radi daljeg usklađivanja s pravnom tekovinom EU. Finalizacija nacrtu koji je bio predmet javnih rasprava odložena je zbog izbijanja pandemije izazvane virusom Covid-19.” (strana 35 Radnog prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori koji je prevela Kancelarija za evropske integracije Vlade Crne Gore),

razmotrio je Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine.

Uvodno obrazloženje o Izvještaju o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine dao je zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine, čija izrada je rezultat dobre i opravdane prakse nastale saradnjom i zajedničkom inicijativom Zaštitnika i Odbora, sadrži statističke podatke o predmetima u postupku pred Zaštitnikom, podatke iz pravosudne i upravne nadležnosti, aktivnosti na promociji ljudskih prava i jačanju kadrovskih kapaciteta Sektora za zaštitu od diskriminacije, ključna zapažanja o stanju ljudskih prava i sloboda ranjivih društvenih grupa i zaključne ocjene i planove za naredni period, što poslanicima omogućava da se kvalitetno upoznaju sa stanjem u oblasti zaštite od diskriminacije.
2. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da je u izvještajnom periodu zabilježen trend rasta pritužbi, o čemu svjedoči podatak da je u cijeloj 2019. godini u oblasti zaštite od diskriminacije podnešena 141 pritužba, a u sedam mjeseci 2020. godine čak 140 pritužbi. Takođe, evidentan je veći broj pokrenutih postupaka po sopstvenoj inicijativi Zaštitnika, kao i organizovanje promotivnih aktivnosti, skupova i obuka, uz značajno prisustvo u medijima, što je uticalo na povećanje vidljivosti Institucije. Ocjenjuje se da su razlozi povećanja broja pritužbi višestruki i međusobno povezani. Osim što obraćanja ukazuju da povjerenje u instituciju Zaštitnika raste, isto može biti povezano sa trendom rasta diskriminacije u društvu, kao i sa osnaženošću lica u riziku od diskriminacije da ovu pojavu prijavljuju i protiv nje se bore svim raspoloživim sredstvima i mehanizmima. Ne smije se zanemariti ni uzročno-posljedična veza između diskriminacije i još uvijek aktuelne pandemije virusa COVID-19 koja je značajno izmijenila politike i obrasce ponašanja koji su nastali kao odgovor na nju, noseći stvarni i/ili potencijalni rizik kršenja načela jednakosti i nediskriminacije.
3. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da je postojećim antidiskriminacionim zakonodavstvom u Crnoj Gori, koji uključuje Zakon o zabrani diskriminacije, ali i druge propise sa antidiskriminacionim klauzulama, postavljen temelj za unapređenje ravnopravnosti i suzbijanje diskriminacije. Međutim, pravni okvir je potrebno i dalje usklađivati sa pravnom

tekovinom Evropske unije i međunarodnim standardima u skladu sa razvojem ovih pravila koje se dešava na svakodnevnoj osnovi.

4. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da je za ostvarivanje ravnopravnosti neophodno efikasnije funkcionisanje mehanizama za zaštitu od diskriminacije, kao i puna primjena antidiskriminacionog pravnog okvira od strane svih organa javne vlasti, vođenje jedinstvene evidencije o slučajevima diskriminacije u svim oblastima društvenog života i sprovođenje i praćenje relevantnih istraživanja.
5. S obzirom da je period od marta 2020. godine obilježen pandemijom virusa COVID-19, Odbor pozdravlja proaktivno djelovanje institucije Zaštitnika koja je bila veoma prisutna, kako u javnosti, tako i neposredno na mjestima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava i sloboda, o čemu govore podaci da su Mišljenja Zaštitnika, apeli i saopštenja povodom tema u vezi sa ljudskim pravima u doba pandemije COVID-19 bili medijski veoma zastupljeni i redovno objavljeni na web stranici Institucije.
6. Odbor pozdravlja kontinuiranu efikasnost u postupanju Zaštitnika po pritužbama građana i pravnih lica s obzirom da je od 140 predmeta u ovom izvještajnom periodu Zaštitnik riješio 103 (73,57%), od čega je u 21 predmetu utvrđena diskriminacija i/ili povreda drugog prava i date su preporuke jednom ili više organa.
7. Odbor izražava zabrinutost što i pored svih konstatacija Zaštitnika, apela Odbora za ljudska prava i slobode i Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2014, 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu, zakonska obaveza uspostavljanja odgovarajuće evidencije o podnijetim prijavama, pokrenutim postupcima i donijetim odlukama u vezi sa diskriminacijom nije realizovana punih deset godina.
8. S obzirom da se društveno ranjive grupe, među kojima su lica sa invaliditetom, Romi, pripadnici LGBTIQ populacije, starije osobe, osobe u stanju socijalne potrebe i osobe iz ruralnih područja i dalje suočavaju sa nejednakošću i problemima u ostvarivanju prava, koji su složeniji i izraženiji u periodu pandemije COVID-19, Odbor smatra da su neophodni koordinirani i intenzivirani naponi nadležnih organa u doslednoj implementaciji zakonodavstva, što bi trebalo da doprinese unapređenju njihovog položaja.
9. Imajući u vidu da je u medijima i javnom prostoru, uključujući društvene mreže, sve prisutniji govor koji karakterišu senzacionalizam, diskriminatorni stavovi i uvredljivo izvještavanje prema pojedinim grupama u riziku od diskriminacije, Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja namjeru Zaštitnika da posebnu pažnju posveti ovoj vrsti predmeta i da organizuje edukacije na temu prepoznavanja i suzbijanja govora mržnje kako bi se stručna, ali i laička javnost upoznala sa temama koje razvijaju kulturu tolerancije, razumijevanja i uvažavanja različitosti, međusobnog poštovanja, rodne ravnopravnosti i nediskriminacije u medijima i na društvenim mrežama.
10. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da u narednom periodu posebnu pažnju treba posvetiti nasilju u porodici, jer je samo u prvoj polovini 2020. godine zabilježeno 1.314 predmeta pred sudovima za prekršaje, dok je za isti period 2019. godine bilo 1.759 predmeta, pri čemu civilni sektor upozorava da taj broj nije ni približan stvarnom, jer određeni slučajevi nijesu ni registrovani. Radi rješavanja problema u ovoj oblasti, potrebno je razmotriti i neophodnost izmjena Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u dijelu kaznene politike i procijeniti da li je novčana kazna za prekršaj koja iznosi 150 eura dovoljno odvraćajuća, proporcionalna, efikasna i djelotvorna kazna, jer u sličnim okolnostima za pojedine prekršaje, kada je u pitanju diskriminacija, kazna iznosi do 2.000 eura.

11. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, na upoznavanje.

PETA TAČKA- PROPISIVANJE OBRASCA SVEČANE IZJAVE O PRIHVATANJU ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA, U SKLADU SA ČLANOM 15 ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA („SLUŽBENI LIST CRNE GORE“, BROJ 46/19)

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović podsjetio je članove Odbora da je Skupština Crne Gore 26. saziva na Desetoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2019. godini, dana 31. jula 2019. godine, donijela Etički kodeks poslanika.

Članom 14 stav 1 Etičkog kodeksa poslanika utvrđeno je da je nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Kodeksa u nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode.

Članom 15 stav 6 Etičkog kodeksa poslanika propisano je „Odbor propisuje obrazac svečane izjave o prihvatanju Kodeksa od strane poslanika i vodi evidenciju o potpisanim izjavama.“

S tim u vezi, članovima Odbora dostavljen je Predlog svečane izjave o prihvatanju obaveze poštovanja Etičkog kodeksa poslanika.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović izjavio je da je u prethodnom sazivu Skupštine Klub poslanika Demokratskog fronta bio protiv usvajanja Etičkog kodeksa poslanika, smatrajući da poslanici koji su ga donijeli nijesu moralno podobni da to čine i da su to isto uradili u pokušaju da disciplinuju poslanike Demokratskog fronta.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) utvrdio tekst Svečane izjave o prihvatanju Etičkog kodeksa poslanika i odlučeno je da se ista uputi predsjednicima svih poslaničkih klubova u Skupštini Crne Gore i poslanicima bez kluba, radi njenog potpisivanja.

ŠESTA TAČKA – INFORMACIJA O ZAVRŠENOM IZVJEŠTAJU O POST-ZAKONODAVNOM NADZORU ZA ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM (PROJEKAT „KREIRANJE PARLAMENTARNE MREŽE O LJUDSKIM PRAVIMA NA ZAPADNOM BALKANU“ KOJI REALIZUJE VESTMINSTERSKA FONDACIJA ZA DEMOKRATIJU U PERIODU OD APRILA 2019-NOVEMBRA 2021, UZ PODRŠKU VLADE KRALJEVINE NORVEŠKE)

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović informisao je članove Odbora da je završen Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, izrađen na inicijativu Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, uz podršku Vestminsterske fondacije za demokratiju.

Ova aktivnost realizovana je u okviru regionalnog projekta koji Vestminsterska fondacija za demokratiju sprovodi sa ciljem jačanja saradnje među parlamentima država Zapadnog Balkana u okviru kojeg je uspostavljena Mreža radnih tijela za ljudska prava i rodnu ravnopravnost (HUGEN). Program „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu“ se realizuje u periodu od aprila 2019. do novembra 2021. godine, uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Mreža parlamentarnih odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost (HUGEN) koja okuplja nadležne odbore iz osam parlamentarnih država Zapadnog Balkana zvanično je osnovana na Regionalnoj parlamentarnoj konferenciji, održanoj na Cetinju, 8. oktobra 2019, a jedna od prvih aktivnosti HUGEN mreže bila je podrška parlamentima u pilotiranju procesa post-

zakonodavnog nadzora, povodom čega je u novembru 2019. godine, u Beogradu, organizovan trodnevni sertifikovani kurs za poslanike i stručne službe parlamenata koji učestvuju u radu HUGEN mreže.

Imajući u vidu značaj sprovođenja zakona koji se tiču zaštite prava lica sa invaliditetom, kao i činjenicu da je u posljednjih deset godina, fokus rada Odbora bio, između ostalog, na zaštiti prava djeteta i lica sa invaliditetom, Odbor je odlučio da se u okviru pilot projekta, u saradnji sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju, sprovede post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Na samom početku ovog procesa, na 54. sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, 18. februara 2020. godine, održano je Konsultativno saslušanje predstavnika Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva za ljudska i manjinska prava na temu: „Post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom („Službeni list CG“, broj 35/15), sa akcentom na primjenu člana 21 ovog zakona, koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja“. Konsultativno saslušanje je organizovano u cilju jačanja kapaciteta ovog skupštinskog odbora za sprovođenje post-zakonodavne kontrole zakona i politika koje regulišu ljudska prava i doprinosa prikupljanju informacija potrebnih za uspješnu realizaciju pilot- projekta. Ovom aktivnošću Odbor je doprinio ostvarivanju inicijalnih kontakata između predstavnika ključnih zainteresovanih strana, izabranih istraživača za sprovođenje pilot projekta i predstavnika Vestminsterske fondacije za demokratiju i omogućio ubrzanje aktivnosti planiranih u okviru pilot projekta post-zakonodavnog nadzora.

Finalni izvještaj koji su sačinili nezavisni eksperti Danijela Božović i Pavle Dimitrijević, angažovani od strane Vestminsterske fondacije za demokratiju, sadrži Preporuke koje se tiču pravnog i institucionalnog okvira, implementacije, monitoringa, evaluacije i jačanja svijesti građana, čijom bi implementacijom nadležni subjekti trebalo da doprinesu daljem unapređenju stanja u analiziranoj oblasti.

Izvještaj će biti predstavljen na sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, u januaru 2021. godine, a nakon toga će se, u skladu sa Planom aktivnosti Odbora, tokom 2021. godine održati kontrolno saslušanje subjekata zaduženih za realizaciju preporuka sadržanih u Izvještaju.

SEDMA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA REALIZOVANIM DO KONSTITUISANJA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SKUPŠTINE CRNE GORE 27. SAZIVA:

- (1) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku sa predstavnicima Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), održanom 14. i 15. septembra 2020. godine;**
- (2) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. godina, održanom 17. septembra 2020. godine;**
- (3) Informacija sa Konferencije „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“, održane 14. oktobra 2020. godine;**
- (4) Informacija sa Panel diskusije na kojoj su predstavljeni rezultati Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu”, održane u Podgorici 27. novembra 2020. godine i**
- (5) Informacija sa Petog sastanka Upravljačkog odbora Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), održanog 9. decembra 2020. godine**

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović upoznao je članove Odbora sa pet Informacija o aktivnostima realizovanim do konstituisanja Odbora za ljudska prava i slobode 27. saziva Skupštine Crne Gore kojima su prisustvovali zaposleni u Sekretarijatu Odbora.

Članica Odbora Jelena Božović čestitala je poslaniku Vučuroviću izbor za predsjednika Odbora uvjerena da će raditi časno i odgovorno. Saopštila je da je materijal za Prvu sjednicu Odbora bio veoma obiman, zbog čega nije uspjela studioznije da se pripremi za sve tačke dnevnog reda. Pored toga što je obiman, isti je temeljan, iscrpan i precizan zbog čega je zahvalila sekretaru Odbora Slavi Burić, kao i kolegama iz Sekretarijata Odbora koji su materijale za sjednicu pripremili profesionalno.

Reagovala je na navode iz Informacije sa Konferencije „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“, održane 14. oktobra 2020. godine, u kojoj se nalazi izlaganje državnog sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava Aleksandra Saše Zekovića. Tom prilikom on je istakao da je suština Zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica bazirana na konceptu univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Kvalitet Zakona se ogleda u tome što on promovise jednakost svih vjerskih zajednica, a problem je nastao zato što neke vjerske zajednice još uvijek nijesu spremne da prihvate ravnopravnost sa drugima. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je prepoznalo još uvijek problematičan odnos društva prema takozvanim malim, alternativnim vjerskim zajednicama prema kojima je netrpeljivost i dalje izražena, iako je Zakon pružio optimalan okvir da se omogući vjerski pluralizam i od diskriminacije zaštite sve vjerske zajednice.

Članica Odbora Jelena Božović smatra da Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica nije ustavan, apsolutno je diskriminatorski i upravo je donošenje tog Zakona dovelo do smjene vlasti u Crnoj Gori. Zakon je sublimacija svih neravnopravnosti i nejednakog položaja, prije svega srpskog naroda u Crnoj Gori, koji su svojim glasovima pokazali kako se prema njima odnosila prethodna vlast. U pitanju je jedan projekat koji je donedavno sprovodila prethodna vlast predvođena DPS-om, manjim partijama, pa i manjinama koje su podržavale ove akcije, a počeli su da ga sprovode još od 2006. godine. Smatra da je cilj bio da se otimanjem imovine Srpske pravoslavne crkve zada posljednji udarac srpskom narodu u Crnoj Gori i oduzmu prava vjernika, prije svega Srpske pravoslavne crkve koja čini najveću vjersku zajednicu u Crnoj Gori. Kako je navedeno u Informaciji, data je prednost manjim vjerskim zajednicama u Crnoj Gori, ali je, po mišljenju poslanice Božović, najneravnopravniji status dat Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Zakon je pripreman nekoliko godina, ali Srpska pravoslavna crkva nije imala mogućnost da ravnopravno učestvuje u njegovoj pripremi, a javne rasprave nijesu sprovedene na adekvatan način. Predlozi Srpske pravoslavne crkve na 92 stranice teksta nijesu uvaženi kao što nijesu uvažene ni sve preporuke Venecijanske komisije. I Evropska komisija u svom Izvještaju dala je primjedbe i sugestije da je potrebno istrajati na dijalogu do kraja kako bi na taj način sve vjerske zajednice bile ispoštovane. Ono što prethodne vlasti nijesu uzele u obzir jeste da državne i crkvene granice nijesu iste jer se, kako smatra poslanica Božović, granice država na našim prostorima mijenjaju svakih deset godina, a granice crkve su nešto sasvim drugo – Srpska pravoslavna crkva ima svoju vjekovnu tradiciju koja je nadrasla i ovu našu državu i sve njene granice na ovim prostorima.

Članica Odbora Jelena Božović smatra da poslanici, članovi Odbora iz opozicije koji nijesu bili prisutni na sjednici Odbora nijesu došli da razgovaraju o diskriminaciji vjernika iz njima znanih razloga. Vjeruje da se oni srame odluke poslanika koji su na sjednici Odbora za ljudska prava i slobode 2019. godine podržali usvajanje Predloga zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, a ukoliko je to razlog njihovog izostanka, onda ih opravdava i razumije.

Smatra da će Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica sigurno biti ispoštovane

sugestije Srpske pravoslavne crkve. Onog trenutka kada sve vjerske zajednice budu zadovoljne, kada se bude radilo u interesu svih vjerskih zajednica i kada se obezbijede jednaka prava svima, na takav način sačinjen Predlog zakona razmatraće se na ovom Odboru, a ona će imati čast da sa svojim kolegama ispravi veliku istorijsku nepravdu i sramotu.

Odlučeno je da navedene Informacije o aktivnostima do konstituisanja Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore 27. saziva, u skladu sa uobičajenom praksom u radu Odbora, budu sastavni dio Zapisnika sa Prve sjednice Odbora.

OSMA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

(1) Dopis izvršnog direktora NVO Saziv udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Milisava Koraća upućen predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode Jovanu Jolu Vučuroviću, 21. decembra 2020. godine

Predsjednik Odbora je obavijestio članove Odbora da je izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Milisav Korać dostavio Dopis kojim upućuje čestitke svim članicama i članovima Odbora na izboru u sastav Odbora.

Uvjeren je da će Odbor u okviru mogućnosti i nadležnosti dati doprinos unapređenju prava djece i mladih sa smetnjama u razvoju i porodica u kojima oni žive. Podsjeća da su početkom 2010. godine uspostavili veoma kvalitetnu saradnju sa Odborom za ljudska prava i slobode koja je održana do sada i na koju su veoma ponosni, a ista se ogledala u učešću na sjednicama Odbora, posjetama koje je Odbor organizovao, sastancima sa predstavnicima ovog Saveza. Takođe, informisao je da su predsjednik i članovi Odbora posjetili Savez „Naša inicijativa“ u decembru 2019. Pohvalio je i dosadašnju saradnju sa Sekretarijatom Odbora, a posebno sa sekretarom Odbora.

Ističe da Savez u narednom periodu želi nastavak održavanja lijepih odnosa sa Odborom, vjerujući da će ta saradnja doprinijeti unapređenju sveukupnog položaja djece i mladih sa smetnjama u razvoju i porodica u kojima oni žive.

(2) Informacija o saradnji između Skupštine Crne Gore i UNICEF-a i zahtjevu za organizovanje sjednice Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj bi bila predstavljena Studija o višedimenzionalnom siromaštvu djece u Crnoj Gori

Predsjednik Odbora je obavijestio članove Odbora da je iz Sekretarijata Odbora za međunarodne odnose i iseljenike dostavljena informacija o započetoj saradnji između Skupštine Crne Gore i UNICEF-a u odnosu na aktivnosti planirane tokom 2021. godine.

Predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić i šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Huan Santander dogovorili su saradnju o značajnim pitanjima iz oblasti dječjih prava. Jedna od tih aktivnosti odnosi se na predstavljanje UNICEF-ove Studije o višedimenzionalnom siromaštvu djece u Crnoj Gori i dijalog o siromaštvu, a ideja je da se ova aktivnost organizuje u okviru sjednice Odbora za ljudska prava i slobode. Uvjereni su da bi sjednica Odbora za ljudska prava i slobode bila idealna prilika za diskusiju o ovako značajnoj temi i prigodan format na kome bi predsjednik Skupštine i šef UNICEF-a predstavili Studiju. Predloženo je da termin održavanja sjednice Odbora za ljudska prava i slobode bude početkom februara 2021.

Imajući u vidu dugogodišnju saradnju Odbora za ljudska prava i slobode sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori i brojne zajedničke projekte i aktivnosti realizovane u cilju unapređenja prava djeteta u Crnoj Gori, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je

saopštio da treba prihvatiti predlog o organizovanju sjednice Odbora na kojoj će biti predstavljena Studija o višedimenzionalnom siromaštvu djece u Crnoj Gori.

Odbor je prihvatio ovaj predlog i odlučeno je da se navedena sjednica održi početkom februara 2021. godine.

Sjednica je završena u 13 sati i 50 minuta.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SA PRVE SJEDNICE ODBORA SU:

- (1) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku sa predstavnicima Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), održanom 14. i 15. septembra 2020. godine;
- (2) Informacija o učešću sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slave Burić na sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. godina, održanom 17. septembra 2020. godine;
- (3) Informacija sa Konferencije „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“, održane 14. oktobra 2020. godine;
- (4) Informacija sa Panel diskusije na kojoj su predstavljeni rezultati Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu”, održane u Podgorici 27. novembra 2020. godine i
- (5) Informacija sa Petog sastanka Upravljačkog odbora Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), održanog 9. decembra 2020.

INFORMACIJA

O UČEŠĆU SEKRETARA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SLAVE BURIĆ NA SASTANKU SA PREDSTAVNICIMA KANCELARIJE OEBS-A ZA DEMOKRATSKE INSTITUCIJE I LJUDSKA PRAVA (ODIHR), održanom 14. i 15. septembra 2020. godine

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Slava Burić učestvovala je na sastanku sa predstavnicima Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), održanom putem Zoom platforme 14. i 15. septembra 2020. godine.

Na sastanku su učestvovali i saradnica u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode Sonja Jokić i saradnica u Sekretarijatu Odbora za bezbjednost i odbranu Vera Damjanović.

Imajući u vidu da su 30. avgusta 2020. godine održani parlamentarni izbori u Crnoj Gori i da je 27. saziv Skupštine Crne Gore konstituisan na Prvoj - konstitutivnoj sjednici Skupštine Crne Gore, održanoj 23. septembra 2020. godine, u aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode u septembru 2020. učestvovali su predstavnici Sekretarijata Odbora.

Učesnici sastanka održanog 14. septembra bili su predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nadležnih državnih organa i civilnog sektora sa kojima su predstavnici ODIHR-a održali sastanke tokom njihove posjete Crnoj Gori u periodu od 27. avgusta do 1. septembra 2018. Drugog radnog dana sastanku nijesu prisustvovali predstavnici civilnog sektora, već samo predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nadležnih državnih organa. Takođe, prisutni su bili predstavnici Misije OEBS-a u Crnoj Gori i Kancelarije Predstavnik OEBS-a za slobodu medija.

Podsjećanja radi, cilj posjete misije ODIHR-a Crnoj Gori bio je da se identifikuju izazovi i dobre prakse u zaštiti branitelja ljudskih prava, čime je počeo prvi ciklus ocjenjivanja stanja u

pojedinačnim državama s akcentom na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava. U okviru pomenutog ciklusa, predstavnici ODIHR-a boravili su u Crnoj Gori u periodu od 27. avgusta do 1. septembra 2018. kako bi ispitali stanje vezano za branitelje ljudskih prava, uključujući i nedostatke i izazove koji postoje u zaštiti pomenutih lica, kao i dobre prakse u ovoj oblasti. Pored Crne Gore, eksperti ODIHR-a su tokom 2018. i 2019. posjetili Češku, Gruziju, Italiju i Mongoliju.

Ocjena stanja, ključni nalazi posjete i preporuke rezimirani su u Izvještaju, koji nije javno dostupan, ali je dostavljen državnim organima u Crnoj Gori i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore. U posljednjem kvartalu 2020. godine, najvjerovatnije u novembru, ODIHR će usvojiti konačan izvještaj o ocjeni stanja u vezi sa braniteljima ljudskih prava, koji će biti javan i sadržaće analizu stanja i preporuke za sve države koje su posjetili tokom prvog ciklusa.

Prvog radnog dana sastanka predstavljeni su ključni nalazi posjete, ocjena stanja i preporuke date relevantnim zainteresovanim stranama, razmotreno je trenutno stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori i najavljena spremnost ODIHR-a da posreduje u dijalogu između države i organizacija građanskog društva radi rješavanja identifikovanih nedostataka i izazova.

Drugog dana sastanka razmotrene su preporuke i mogućnost njihovog sprovođenja na rodno osjetljiv, inkluzivan i održiv način, a takođe je bilo riječi o mogućnosti saradnje sa ODIHR-om i drugim strukturama OEBS-a na sprovođenju preporuka.

Prvi dan sastanka počeo je uvodnim obraćanjem Katarzynie Gardapkhadze, prve zamjenice direktora ODIHR-a i ambasadora Veljka Milonjića, generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore.

Moderator je bila Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u.

Katarzyna Gardapkhadze, prva zamjenica direktora ODIHR-a je naglasila da su branitelji ljudskih prava obični građani koji se bave izuzetnim stvarima. Posebno važnu ulogu imaju novinari, zviždači i aktivisti civilnog društva koji se suočavaju sa brojnim izazovima u odbrani ljudskih prava zbog čega treba da budu zaštićeni i bezbjedni, a njihov rad potrebno je vrednovati. Podsjetila je na posjete koje je ODIHR realizovao u prvom ciklusu navodeći da je njihov cilj bio da utvrde ocjenu stanja, dobre prakse u zaštiti branitelja ljudskih prava i izazove koje je potrebno rješavati u predstojećem periodu. Zahvalila je crnogorskim vlastima na izuzetnoj saradnji ostvarenoj tokom njihove posjete u avgustu 2018. kada su održani brojni sastanci sa predstavnicima nadležnih državnih organa, institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, civilnog društva i braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori. Takođe, zahvalila je Misiji OEBS-a u Crnoj Gori i Kancelariji OEBS-a za slobodu medija koji su im pružili podršku u realizaciji posjete. Istakla je da su preporuke upućene nadležnim državnim organima i instituciji Zaštitnika, ali da je u njihovoj realizaciji bitna saradnja između državnih organa i civilnog društva. Pozvala je nadležne državne organe i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da formiraju radnu grupu koja će pratiti sprovođenje preporuka.

Ambasador Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore je saopštio da Crna Gora, kao članica Ujedinjenih nacija i OEBS-a baštini univerzalne vrijednosti organizacija kojima pripada. Ocijenio je da je uloga branitelja ljudskih prava u obezbjeđivanju demokratije i vladavine prava nemjerljiva, kao i da bi svaki pojedinac trebalo da bude branilac ljudskih prava. Iako je ostvaren napredak u poštovanju i promociji ljudskih prava u Crnoj Gori, u narednom periodu potrebno je raditi na daljem unapređenju stanja pa će preporuke ODIHR-a biti polazna osnova u borbi sa prepoznatim izazovima. Smatra da poštovanje ljudskih prava nije lak zadatak i da Crna Gora, kao odgovorna država i društvo ostaje posvećena obezbjeđivanju sigurnog okruženja za branitelje ljudskih prava. Važnom je ocijenio razmjenu iskustava, saradnju sa međunarodnim organizacijama i aktivno praćenje međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Usljedilo je kratko predstavljanje učesnika sastanka i međusobno upoznavanje realizovano putem razgovora u „posebnim sobama“ na Zoom platformi.

Na prvoj sesiji na temu „**ODIHR-ova ocjena stanja u vezi sa braniocima/braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori: najveći izazovi i dobre prakse**“ savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je predstavila glavne nalaze posjete Crnoj Gori, s akcentom na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava i preporuke upućene relevantnim zainteresovanim stranama.

Podsjetila je da je termin „branitelj ljudskih prava” definisan u skladu sa Deklaracijom UN o braniteljima ljudskih prava, kojom je Generalna skupština UN priznala pravo svih ljudi da djeluju „pojedinačno ili zajedno sa drugima, kako bi unaprijedili ljudska prava i osnovne slobode i borili se za njihovu zaštitu i ostvarivanje” mirnim putem i bez diskriminacije. Istakla je da su branitelji ljudskih prava definisani onim šta rade, a ne time ko su. Podsjetila je da su eksperti ODIHR-a tokom posjete Crnoj Gori održali 42 sastanka sa predstavnicima organa vlasti i građanskog društva, kao i predstavnicima međuvladinih organizacija i diplomatskih misija. Takođe, sastali su se sa braniteljima ljudskih prava iz Podgorice, Nikšića, Bijelog Polja i Berana. Pored informacija pribavljenih tokom razgovora, sastanaka i okruglih stolova, eksperti ODIHR-a su analizirali pravni okvir Crne Gore u dijelu koji se odnosi na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava, te razmatrali druge relevantne dokumente, među kojima su izvještaji i zaključci međuvladinih organizacija, publikacije domaćih, regionalnih i međunarodnih nevladinih organizacija i medijsko izvještavanje i objave. Prvi ciklus je trajao znatno duže od planiranog na šta je uticala i pandemija prouzrokovana virusom COVID-19, ali očekuje da će konačni izvještaj za svih pet zemalja biti objavljen u novembru 2020. Eksperti ODIHR-a su analizirali nacionalni okvir propisa i javnih politika u Crnoj Gori u ovoj oblasti, sa posebnim akcentom na Ustav Crne Gore, Zakon o nevladinim organizacijama, Strategiju (treću) unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje nevladinih organizacija za period 2018-2020. i Akcioni plan za njeno sprovođenje.

Satarova je predstavila dobre prakse Crne Gore u ovoj oblasti. U dijelu koji se tiče odgovornosti za zloupotrebe na štetu branitelja ljudskih prava važnu ulogu imaju Savjet za građansku kontrolu rada policije i Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija koji značajno doprinose unapređenju istraga napada na aktiviste i novinare koji se bave ljudskim pravima. Takođe, 2018. godine u Ministarstvu unutrašnjih poslova formiran je Poseban tim za rješavanje napada na novinare, druge predstavnike medija i njihovu imovinu. U dijelu politika, programa i mehanizama zaštite ugroženih branitelja ljudskih prava dobru praksu predstavlja pružanje fizičke zaštite ugroženih novinara i LGBT aktivista, uspostavljanje Tima povjerenja sastavljenog od predstavnika LGBT zajednice i Uprave policije, kao i pozitivan primjer rada institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji javno osuđuje napade na novinare i LGBT aktiviste. Kada je u pitanju zaštita od uznemiravanja od strane organa uprave i pravosudnih organa i zloupotrebe propisa ukazala je na ključnu ulogu institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Takođe, u zaštiti zviždača važnu ulogu ima Agencija za sprječavanje korupcije. Kada je u pitanju sloboda mirnog okupljanja podsjetila je da je Zakonom o javnim okupljanjima i javnim priredbama, usvojenim 2016. godine, uveden niz pozitivnih promjena prethodno postojećeg okvira, što obuhvata i prepoznavanje spontanih okupljanja i obezbjeđenje mogućnosti za organizaciju javnih skupova u blizini objekata javnih institucija. Kada je riječ o slobodi udruživanja i pravu na osnivanje nevladinih organizacija podsjetila je da je, po informacijama iz marta 2019. godine, u Crnoj Gori bilo registrovano 4.685 nevladinih organizacija. Crna Gora je uspostavila mehanizme i postupke za učešće branitelja ljudskih prava u vršenju javnih poslova, što obuhvata i konsultacije u procesima izrade zakona i javnih politika, koje se obično odvijaju u formi okruglih stolova i radnih grupa osnovanih radi izrade predloga zakona i politika.

Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je predstavila izazove u pet ključnih oblasti koje se odnose na zaštitu branitelja ljudskih prava. Uprkos postojećem pravnom okviru kojim se generalno obezbjeđuju slobode i zakonske garancije neophodne za slobodno obavljanje aktivnosti u oblasti ljudskih prava, branitelji ljudskih prava u Crnoj Gori suočavaju se sa nizom izazova, među kojima su prijetnje, nasilje, napadi na njihovu imovinu i nanošenje štete imovini. Napadi i prijetnje čija su meta novinari koji istražuju slučajeve korupcije i organizovanog kriminala i zauzimaju kritičan stav prema javnim politikama vlasti i dalje izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Takođe, evidentirane su verbalne i onlajn prijetnje i fizički napadi na LGBT branitelje, kao i aktiviste koji se bave pravima LGBT populacije.

I pored pozitivnih mjera po pitanju odgovornosti za zloupotrebe na štetu branitelja ljudskih prava ODIHR-u su predstavljene situacije u kojima organi za sprovođenje zakona nijesu sproveli adekvatne istrage prijetnji i napada usmjerenih ka braniteljima ljudskih prava, uključujući i novinare, kao u slučajevi u kojima nijesu uspjeli da utvrde identitet onih koji su počinili, odnosno organizovali ova djela. Takođe, informisani su da su istrage napada na istraživačke novinare primarno usmjerene na gonjenje počinitelaca, dok su nalogodavci napada ostali nepoznati. Iznijete su bojazni u vezi sa dugim

trajanjem istraga, usled čega iste ne donose rezultate. Oklijevanje nadležnih organa da za motiv krivičnih djela protiv LGBTI osoba utvrde predrasude dodatno doprinosi atmosferi nekažnjivosti. Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je saopštila da je više predstavnika građanskog društva navelo da su izloženi različitim vrstama pritiska od strane organa vlasti zbog rada u oblasti ljudskih prava, što uključuje i ad-hoc inspekcije i isključivanje sa sastanaka u organizaciji organa vlasti. Takođe su izrazili zabrinutost zbog slučajeva uznemiravanja istraživačkih novinara od strane pravosudnih organa i navodnog političkog uticaja i neopravdanog pritiska na medijske organizacije. Izražena je značajna zabrinutost zbog stigmatizacije branitelja ljudskih prava putem kampanja klevetanja kojima se podrija njihov rad, dostojanstvo i bezbjednost. Nevladine organizacije i aktivisti koji kritikuju organe vlasti identifikovani su kao najčešće mete sistematskih klevetničkih kampanja. Braniteljke ljudskih prava, među kojima i novinarkе, navele su iskustva rodno zasnovanog zastrašivanja i prijetnji, kao i seksualizovanih uvreda. LGBTI aktivistkinje, romske braniteljke ljudskih prava i braniteljke sa invaliditetom naročito su ranjive u pogledu klevetničkih napada zbog opšteg konteksta marginalizacije Roma i Romkinja, LGBTI zajednica i lica sa invaliditetom. Po pitanju slobode udruživanja i prava na osnivanje nevladinih organizacija, nevladine organizacije se suočavaju sa izazovima koji se odnose na ispunjavanje propisanih uslova za dobijanje licence za obavljanje djelatnosti i u pristupu javnim sredstvima finansiranja. Kada je u pitanju pravo na učešće u javnim poslovima konsultacije se često odvijaju u kasnijim fazama procesa izrade zakona ili politika i predstavljaju formalnu aktivnost. Takođe, ukazano je na nedovoljno finansijske samostalnosti medija usled čega dolazi do njihove zavisnosti, odnosno izloženosti političkom pritisku. Informacije od javnog interesa često nijesu sistematizovane, nepotpune su ili lošeg kvaliteta, a takođe postoji usko tumačenje pravnog okvira za zaštitu zviždača.

Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je saopštila da su u dokumentu dostavljenom učesnicima sadržane sledeće **prioritetne preporuke**:

a) U inkluzivnim, transparentnim i sadržajnim konsultacijama sa braniteljima/kama ljudskih prava, raditi na unapređenju domaćih zakona i javnih politika kako bi se obezbijedilo stvarno učešće branitelja/ki ljudskih prava u vršenju javnih poslova, njihova finansijska održivost i pristup informacijama bez neopravdanog uplitanja;

b) Obezbijediti da zloupotrebe ne prođu nekažnjeno (napadi, prijetnje, slučajevi uznemiravanja od strane uprave i/ili pravosuđa) počinjene na štetu branitelja/ki ljudskih prava, uključujući i novinare/ke; obezbijediti da sankcije izrečene počinocima odgovaraju težini počinjenog djela; garantovati raspoloživost i dostupnost djelotvornih pravnih lijekova i adekvatnih odšteta za žrtve i njihove porodice;

c) Istražiti sve potencijalne motive prijavljenih krivičnih djela ili zloupotreba počinjenih na štetu branitelja/ki ljudskih prava kako bi se utvrdilo da li su isti u vezi sa sa njihovim radom u oblasti ljudskih prava ili njihovim stavovima i/ili njihovim povezivanjem sa određenom društvenom grupom; obezbijediti dovoljan nivo osposobljenosti pravosudnih organa za prepoznavanje predrasuda kao motiva;

d) Javno osuditi napade i prijetnje upućene braniteljima/kama ljudskih prava, uključujući i novinare/ke i suzbijati klevetanje branitelja/ki ljudskih prava (uključujući i ono koje se vrši na internetu) jačanjem svijesti javnosti o ključnoj ulozi koju u društvu imaju branitelji/ke ljudskih prava i novinari/ke;

e) Sprovesti u dobroj vjeri preporuke Komisije za praćenje istraga napada na novinare i Savjeta za građansku kontrolu rada policije; osnažiti kapacitete ovih tijela obezbjeđenjem adekvatnih finansijskih resursa;

f) Obezbijediti stvarno sprovođenje preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u organima vlasti i redovno obavještavati javnost o ostvarenom napretku u ovom sprovođenju;

g) Obezbijediti stvarno i sadržajno učešće branitelja/ki ljudskih prava u vršenju javnih poslova uključivanjem građanskog društva u sve faze procesa pripreme zakona i javnih politika, uključujući početne diskusije i izradu ovih dokumenata;

h) Obezbijediti da se na medije ne vrši neopravdani politički uticaj ili drugi oblik pritiska;

i) Očuvati nezavisnost i nepristrasnost Agencije za sprečavanje korupcije i javnog servisa RTCG štiteći ih od neopravdanog političkog uticaja i pritiska.

Pored prioriternih, upućene su dodatne preporuke Vladi Crne Gore, Skupštini Crne Gore i instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Skupštini Crne Gore upućene su sledeće preporuke:

a) Identifikovati nedostatke u postojećem pravnom okviru u dijelu koji se odnosi na rad i zaštitu branitelja/ki ljudskih prava, u cilju prevazilaženja istih; objezbijediti stvarno učešće građanskog društva u mjerama koje se u tom cilju sprovode;

b) Nastaviti sa obraćanjem organizaciji ODIHR radi dobijanja njenog mišljenja/analize propisa i zakonodavnih inicijativa u vezi sa zaštitom branitelja/ki ljudskih prava i

c) Unaprijediti transparentnost odlučivanja u pogledu imenovanja i razrješenja članova savjeta samoregulatornih tijela, poput RTCG i ASK.

Tokom plenarne diskusije kojom je moderirao Pavel Chacuk, pomoćnik načelnice Odjeljenja za ljudska prava u ODIHR-u učesnici su razmijenili mišljenja o ključnim nalazima posjete, aktivnostima preduzetim na rješavanju pojedinih izazova, uticaju izazova na različite grupe branitelja i o prioriternim preporukama.

U diskusiji su učestvovali: Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, John M. Barac, izvršni direktor NVO LGBT Forum „Progres“, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Anđela Radovanović, program menadžerka u NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, Biljana Zeković, direktorica „SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja- Podgorica“, Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici i Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“.

Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je ukazala na aktivnosti Ministarstva u borbi protiv stereotipa i predrasuda i pružanju pomoći građanima u razumijevanju i prihvatanju različitosti. Posebno je istakla posvećenost promociji rodne ravnopravnosti, tolerancije i stvaranju okruženja u kojem su svi građani, bez izbora na razlike u identitetu, prihvaćeni i bezbjedni. Ministarstvo je brzo i odlučno reagovalo na sve primjere mizoginije, heteroseksizma, etničke i vjerske netrpeljivosti bez obzira da li su žrtve bile novinari, građanski aktivisti ili obični građani. Takođe, Ministarstvo ima kontinuiranu saradnju sa nevladinim organizacijama. Prošle godine Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je za 24 projekta nevladinih organizacija koje se bave rodnom ravnopравnošću dodijelilo 290.000 eura, a ove godine je planirana raspodjela 170.000 eura.

John M. Barac, izvršni direktor NVO LGBT Forum „Progres“ je ocijenio da je po pitanju poštovanja prava pripadnika LGBT populacije Izvještaj i dalje veoma relevantan, jer je u 2020. godini u Crnoj Gori identičan položaj branitelja LGBT prava. I dalje su prisutni napadi na njih. Tim povjerenja je ponovo formiran i isti funkcionise. Smatra da su i od strane poslanika sprovedene određene klevetničke kampanje protiv civilnog društva. Mišljenja je da nevladine organizacije najčešće samo formalno učestvuju u javnim konsultacijama za izradu predloga zakona i javnih politika, dok je njihov stvarni uticaj mali.

Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova je saopštila da se Ministarstvo unutrašnjih poslova trudi da obezbijedi ostvarivanje prava svih, a posebno osjetljivih kategorija stanovništva, među kojima su lica sa invaliditetom i migranti. Intenzivno uključuju branitelje ljudskih prava i predstavnike nevladinih organizacija u donošenje strateških dokumenata. Takođe, na polju zaštite stranaca intenzivno saraduju sa NVO „Pravni centar“ i NVO „Građanska alijansa“. U Tim za praćenje politike azila uključeni su predstavnici tri nevladine organizacije. Kada je riječ o licima sa invaliditetom, nastoje da poboljšaju fizičku pristupačnost za ova lica u svim objektima Ministarstva unutrašnjih poslova. U oblasti zaštite raseljenih i interno-raseljenih lica Crna Gora je postigla ogromne rezultate. Kada je u pitanju zaštita prava pripadnika LGBT populacije, podsjetila je da su u saradnji sa NVO „Juventas“ i „Queer Montenegro“ izradili brošuru za LGBT populaciju za strance koji traže zaštitu u Crnoj Gori i ista se prevodi na osam jezika.

Anđela Radovanović, program menadžerka u „Udruženju mladih sa hendikepom Crne Gore“ je saopštila da se lica sa invaliditetom i dalje suočavaju sa brojnim izazovima, počev od upotrebe neadekvatne terminologije i jezika. Takođe, i dalje su izloženi marginalizaciji i stigmatizaciji. Prisutan je i govor mržnje prema ovim licima, čak i od političara. Nvladine organizacije koje se bave zaštitom

prava lica sa invaliditetom se suočavaju sa problemima licenciranja i finansiranja. Brojni su problemi, ali svi počinju od stava prema licima sa invaliditetom.

Biljana Zeković, direktorica „SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja- Podgorica“ je podsjetila da su krajem prošle godine revidirani pravilnici koji se odnose na licenciranje usluga koje pružaju nevladine organizacije. Ministarstvo rada i socijalnog staranja omogućava sredstva nevladinim organizacijama kako bi stekli uslove za dobijanje licenci. Branitelji ljudskih prava se suočavaju sa problemima jer se njihov rad često ne razumije.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je saopštila da državno tužilaštvo represivnim mjerama doprinosi zaštiti branitelja ljudskih prava. Kada je u pitanju zaštita novinara, saopštila je da je određeni broj slučajeva u međuvremenu procesuiran. Podatak da nalogodavci nijesu procesuirani ne znači da se na njih zaboravilo. Ukazala je da istaga mora biti djelotvorna prije nego dođe do postupka gonjenja. Primarni cilj tužilaštva je da zaštite oštećene, posebno ako su u pitanju branitelji ljudskih prava.

Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ smatra da je potrebno razviti edukacije o braniteljima ljudskih prava, kao i edukacije samih branitelja koji često nijesu svjesni svojih prava. Takođe, potrebno je izmijeniti Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi i branitelji ljudskih prava dobili pravo na besplatnu pravnu pomoć.

Tokom druge sesije na temu „*Informacije o stanju u vezi sa braniocima/braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori i razmišljanja o budućim aktivnostima*“ kojom je moderirao Pavel Chacuk, pomoćnik načelnice Odjeljenja za ljudska prava u ODIHR-u izlaganja su imali: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković i projektni koordinator u Centru za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) Marko Pejović.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je saopštio da odnos institucije Zaštitnika prema braniteljima ljudskih prava podrazumijeva tri nivoa: saradnju, podršku i zaštitu branitelja ljudskih prava. Istakao je da institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore svoj uspjeh u velikoj mjeri „duguje“ civilnom sektoru, kao i da im je civilni sektor jedan od ključnih izvora informacija o kršenju ljudskih prava i sloboda. Veoma su im značajne informacije koje od njih dobijaju, kako u pojedinačnim predmetima, tako i generalne informacije o stanju ljudskih prava koje ad-literam prenose u godišnje izvještaje. Takođe, i na međunarodnom nivou prezentuju neke informacije koje dobijaju od civilnog sektora. Kada je u pitanju podrška, Zaštitnik je saopštio da značajan dio svojih kapaciteta stavljaju na raspolaganje braniteljima ljudskih prava. Po pitanju zaštite branitelja ljudskih prava, istakao je da institucija Zaštitnika nije „ćutala“ kada su branitelji ljudskih prava bili ugroženi od države/institucija ili od strane neformalnih grupa. Nerijetko su se, po službenoj dužnosti, bavili i konkretnim predmetima. Ukazao je na važnost saradnje sa medijima. Smatra da je važno ujednačiti standarde u zaštiti branitelja ljudskih prava. Sprovode se zajedničke edukacije državnih službenika, nosilaca pravosudne funkcije i zaposlenih u pravosuđu i u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda putem saradnje Zaštitnika sa Upravom za kadrove i Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu. Zaštitnik smatra da je važno da u tim obukama učestvuju i predstavnici civilnog sektora. Takođe, osvrnuo se i na preporuke upućene instituciji Zaštitnika i saopštio da Zaštitnik prati izvršenje preporuka, ali nema instrument prisile za njihovo izvršenje. Institucija Zaštitnika je restrukturirana i imaju službenika koji se bavi međunarodnom i međuinstitucionalnom saradnjom.

Državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković je iskazao zadovoljstvo što je ODIHR, uz instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore prepoznao Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kao primjer dobre prakse u komunikaciji i odnosu prema civilnom društvu. Naglasio je da otvorenost i posvećenost ovog Ministarstva prema svima koji se bave zaštitom ljudskih prava potvrđuje činjenica da se od ukupnog budžeta Ministarstva za ljudska i manjinska prava koji iznosi oko 2,2 miliona eura gotovo 85% sredstava direktno troši i usmjerava prema organizacijama civilnog društva, među kojima su i najveći kritičari rada Vlade. Podrška i partnerstvo sa nevladinim organizacijama, savjetima nacionalnih manjina i vjerskim zajednicama u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava se prihvata kao način da politike Vlade Crne Gore budu inkluzivne i konkretne, racionalne i produktivne. Radi unapređenja prakse poštovanja ljudskih prava neophodno je jačanje kapaciteta političkih partija i posebno obrazovanje njihovih lidera, članova i simpatizera o univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Neprihvatljivo je da se zbog neznanja ili

nedovoljnog razumijevanja, ideološke ostrašćenosti i isključivosti čine ustupci prema nacionalizmu i mržnji i ignoriše bilo koje kršenje ljudskih prava.

Kada se govori o zaštiti branitelja ljudskih prava, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je prepoznalo još uvijek problematičan odnos društva prema tzv. malim "alternativnim" vjerskim zajednicama prema kojima je netrpeljivost i dalje izražena. Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica je pružio optimalan okvir da se omogući vjerski pluralizam i od diskriminacije zaštite sve vjerske grupe, bez obzira na njihovu brojnost. Zeković je istakao da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava osnažilo proces konsultacija sa organizacijama civilnog društva o vladinim politikama i akcijama na polju ljudskih prava. Kada je riječ o izazovima, smatra da u predstojećem periodu treba unaprijediti Zakon o nevladinim organizacijama, u dijelu kriterijuma za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama kako bi se više vrednovalo njihovo iskustvo u sprovođenju projekata.

Projektni koordinator u Centru za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) Marko Pejović je saglasan da branitelji ljudskih prava imaju ključnu ulogu u funkcionisanju demokratskih društava. Crna Gora ima pravni okvir za zaštitu branitelja ljudskih prava, ali se suočava sa izazovima u njegovoj implementaciji. Dao je određene preporuke za unapređenje stanja u ovoj oblasti: uključiti nevladine organizacije u izradu godišnjih izvještaja o praćenju stanja, kao i u izradu baze podataka koja bi sadržala informacije o kršenju prava branitelja ljudskih prava i pripremu izvještaja na nacionalnom i međunarodnom nivou, unaprijediti obuke branitelja ljudskih prava, nastaviti sa kontinuiranim obukama predstavnika pravosuđa, promovisati i pružati mehanizme zaštite od pritisaka i izraditi plan rizika kojima su izložene organizacije i branitelji ljudskih prava. Ocijenio je da je ostvaren određeni napredak u dijelu uključenosti civilnog društva u kreiranje javnih politika. Zaključio je da je saradnja državnih organa i civilnog društva na sprovođenju preporuka nužna.

Usljedila je plenarna diskusija na kojoj je bilo riječi o mogućim budućim aktivnostima na sprovođenju preporuka, sa osvrtom na konkretne aktivnosti koje bi se mogle preduzeti, oblasti/zajedničke projekte/zajedničke akcije u kojima bi učestvovalo građansko društvo i državni organi, moguću podršku ODIHR-a i drugih OEBS struktura u ovom procesu, kao i mehanizmima za praćenje sprovođenja preporuka i dalje praćenje stanja u vezi sa braniocima ljudskih prava u Crnoj Gori.

U diskusiji su učestvovali: Goran Đurović, direktor NVO „Media Centar“, Mirjana Vuksanović, predstavnica NVO „Centar za romske inicijative“, Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ i Marija Bajkal, savjetnica u Direktoratu za medije u Ministarstvu kulture.

Goran Đurović, direktor NVO „Media Centar“ smatra da su 2019. i 2020. godina u Crnoj Gori bile prilično izazovne za branitelje ljudskih prava. Osvrnuo se na slučajeve razrješenja članova Savjeta RTCG i Agencije za sprječavanje korupcije i konkretne aktivnosti preduzete tim povodom. Smatra da bi o ovim pitanjima i drugim zapažanjima iz Izvještaja trebalo razgovarati sa predstavnicima političkih partija. Osvrnuo se na preporuku Skupštini Crne Gore u kojoj se navodi da je potrebno unaprijediti transparentnost odlučivanja u pogledu imenovanja i razrješenja članova savjeta samoregulatornih tijela, poput RTCG i ASK i prokomentarisao da je transparentnost obezbijedena, ali je potrebno unaprijediti odgovornost i uspostaviti jasne procedure. Takođe, saopštio je da su u kampanjama kojima je cilj bio diskreditacija nevladinih organizacija nekada učestvovali i predstavnici nevladinih organizacija. Smatra da se nevladine organizacije ne doživljavaju kao partner organa javne vlasti.

Mirjana Vuksanović, predstavnica NVO „Centar za romske inicijative“ je saopštila da romske nevladine organizacije dijele sudbinu ostalih nevladinih organizacija u Crnoj Gori. Ukazala je na probleme sa kojima se suočavaju u pogledu licenciranja i finansiranja, navodeći da se prilikom raspodjele sredstava ne vrednuje iskustvo nevladinih organizacija.

Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ je pojasnio da suprotna mišljenja među predstavnicima nevladinih organizacija ne treba da se smatraju međusobnim napadima.

Marija Bajkal, savjetnica u Direktoratu za medije u Ministarstvu kulture je saopštila da je 13. avgusta 2020. godine stupio na snagu novi Zakon o medijima kojim je, između ostalog, planirano uspostavljanje Fonda za pluralizam medija.

Sastanak je završen kratkim izlaganjem Dilnoze Satarove, savjetnice za ljudska prava u ODIHR-u koja je sumirala rezultate rada i najavila aktivnosti za drugi radni dan. Saopštila je da se na osnovu izlaganja učesnika može zaključiti da je u periodu od posjete ODIHR misije Crnoj Gori i izrade Izvještaja ostvaren napredak, ali su preporuke i nalazi sadržani u Izvještaju i dalje relevantni. Usled suočavanja sa pandemijom prouzrokovanom virusom COVID-19 stanje u pojedinim oblastima je

možda i pogoršano. Takođe, identifikovane su određene nove preporuke, među kojima su razmatranje mogućnosti uvođenja besplatne pravne pomoći braniteljima ljudskih prava, unapređenje edukacija, unapređenje kriterijuma za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama, pitanje licenciranja usluga koje pružaju nevladine organizacije, aktivnosti političkih partija i medija u zaštiti branitelja ljudskih prava. Ukazala je da u ovom trenutku ne mogu mijenjati sami Izvještaj i opis stanja, niti dodati nove preporuke, ali mogu razmisliti o modifikovanju postojećih.

Drugog radnog dana Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je podsjetila na ključna zapažanja sa prvog dana sastanka i iznijela plan rada za drugi dan.

Na prvoj sesiji na temu „*Sprovođenje preporuka: budući rad*“ učesnici su razgovarali o aktivnostima koje mogu preduzeti na realizaciji preporuka. U radnim grupama su razmatrali mogućnost sprovođenja prioriternih preporuka koje su sami odabrali. Učesnicima su dati sledeći kriterijumi na osnovu kojih su birali prioritete preporuke: realno/moguće sprovesti/dostižno (u smislu sredstava, kapaciteta, resursa), uticaj (poboljšanje situacije šireg mogućeg broja branitelja), sistemski (na primer pravno obavezujuća promjena), na osnovu (čvrste) obaveze vlade, relevantno, specifično i konkretno i bez dupliranja. U skladu sa definisanim kriterijumima radne grupe su odabrale prioritete preporuke (najviše četiri) i razgovarali o aktivnostima koje potrebnim za njihovu realizaciju.

U diskusiji su učestvovali: Marina Mićunović, načelnica Odjeljenja za međunarodnu saradnju i standarde u Agenciji za sprječavanje korupcije, Boris Vukašinić, savjetnik u Odsjeku za postupanje po prijavama zviždača i zaštitu zviždača u Agenciji za sprječavanje korupcije, Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici i Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode.

Marina Mićunović, načelnica Odjeljenja za međunarodnu saradnju i standarde u Agenciji za sprječavanje korupcije je svjesna da ovo nije trenutak kada se preporuke mogu revidirati, ali je važno informisati o aktivnostima koje su u međuvremenu realizovane. Takođe, važno smatra koordinaciju nadležnih subjekata u implementaciji datih preporuka.

Boris Vukašinić, savjetnik u Odsjeku za postupanje po prijavama zviždača i zaštitu zviždača u Agenciji za sprječavanje korupcije je informisao da su ove godine imali dva zahtjeva za zaštitu zviždača. Podsjetio je i na novu Direktivu EU 19/37 koja se odnosi na zaštitu zviždača navodeći da je crnogorski Zakon o sprječavanju korupcije u dobroj mjeri usaglašen sa navedenom Direktivom. Istakao je da svaki zviždač koji želi da podnese zahtjev za zaštitu može da se obrati i osnovnom sudu, a nemaju saznanja da je od 2016. godine takav zahtjev podnesen.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici smatra da bi preporuku koja se odnosi na Tužilaštvo u kojoj se navodi da je potrebno „preispitati postupke tužilaštava i sudova u krivičnim postupcima pokrenutim protiv branitelja ljudskih prava, uključujući novinare, kako bi se obezbijedilo da njihovo procesuiranje ne bude motivisano ometanjem njihovog legitimnog rada u oblasti ljudskih prava/novinarskog rada, odnosno iskorišćeno za tu svrhu“ trebalo preformulisati.

Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je informisala o ključnim aktivnostima Skupštine Crne Gore i Odbora za ljudska prava i slobode realizovanim od posjete eksperata ODIHR-a Crnoj Gori usmjerenim na kontinuiranu zaštitu branitelja ljudskih prava. Podsjetila je da su u Crnoj Gori 30. avgusta 2020. godine održani parlamentarni izbori, pa stoga na sastanku ne učestvuju poslanici Skupštine Crne Gore, već predstavnici Sekretarijata nadležnih odbora sa kojima su predstavnici ekspertske misije ODIHR-a za oblast ljudskih prava održali sastanke u avgustu 2018. Takođe, podsjetila je da Odbor za ljudska prava i slobode u kontinuitetu već duži niz godina realizuje brojne aktivnosti na planu promocije, zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda. Posebna pažnja usmjerena je na saradnju sa institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore- ključnom nacionalnom institucijom za zaštitu ljudskih prava, koja je, sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, prirodni partner i saveznik ovog Odbora u zaštiti ljudskih prava i sloboda. Takođe, važno smatra i saradnju sa svim braniteljima ljudskih prava, među kojima bitnu ulogu ima i civilni sektor. Naglasila je da bi se i Odbor za ljudska prava i slobode mogao smatrati braniteljem ljudskih prava i sloboda s obzirom na važnu misiju koju je sebi dao. U izlaganju se osvrnula na pomake ostvarene u oblasti slobode medija i pravima LGBT populacije. Istakla je da državne institucije i organi u kontinuitetu ulažu napore na rješavanju uočenih izazova.

Navodeći da se u dijelu Izvještaja koji se odnosi na fizički integritet, slobodu, sigurnost i dignitet branitelja ljudskih prava ističe da je „*ODIHR zabrinut zbog česte pojave fizičkih napada koji ciljaju*

istraživačke novinare i s tim u vezi poziva na brze, nezavisne i transparentne istrage takvih napada” sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je istakla da je na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za bezbjednost i odbranu 6. marta 2020. godine održano Konsultativno saslušanje v.d. Vrhovnog državnog tužioca Ivica Stankovića, direktora Uprave policije dr Veselina Veljovića i predsjednika Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija Nikole Markovića na temu „Postupanje nadležnih državnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima”.

Polazeći od ključnog značaja slobode medija u demokratskim društvima i važnosti proaktivnog sprovođenja kontrolne i nadzorne uloge Parlamenta, ovo Konsultativno saslušanje je održano radi pribavljanja informacija o postupanju nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima. Naglašeno je da su sloboda medija i bezbjednost novinara jedne od ključnih tema interesovanja Savjeta Evrope, posebno Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, kao i da je ova oblast u fokusu interesovanja Komiteta za monitoring PSSE u čijoj nadležnosti je praćenje ispunjavanja obaveza iz članstva u Savjetu Evrope, odnosno poštovanja standarda i principa sadržanih u Statutu ove organizacije i njenim konvencijama, naročito Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. S tim u vezi u Rezoluciji PSSE 2213 (2018) države članice Savjeta Evrope su pozvane da preduzmu sve neophodne mjere u cilju jačanja bezbjednosti novinara i drugih predstavnika medija.

Na Konsultativnom saslušanju su predstavljene:

- ključne aktivnosti nadležnih državnih organa u ovoj oblasti,
- ključne aktivnosti Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija,
- informacije o saradnji nadležnih državnih organa i Komisije,
- preporuke i nalazi iz izvještaja Komisije i
- informacije o aktivnostima koje su sprovedene u vezi sa nalazima i preporukama Komisije.

Podsjetila je da je tom prilikom istaknuto da su zaštita novinara i njihove imovine na vrhu liste prioriteta u radu Državnog tužilaštva, što potvrđuje činjenica da je svim rukovodiocima državnih tužilaštava početkom 2018. dato obavezujuće uputstvo za efikasno postupanje i intenziviranje rada u ovim predmetima. Vrhovni državni tužilac je zahtijevao od rukovodilaca državnih tužilaštava da mu na mjesečnom nivou dostavljaju izvještaje o postignutim rezultatima u navedenim predmetima. Naglašeno je da je značajan broj predmeta napada na novinare i njihovu imovinu riješen, što znači da su izvršiooci procesuirani i krivično sankcionisani. Na Konsultativnom saslušanju direktor Uprave policije je ocijenio da je država u protekle dvije godine obezbijedila kvalitetniji ambijent za funkcionisanje i rad novinara i medija. U 2018. sa aspekta policijskih evidencija evidentirano je pet predmeta ugrožavanja bezbjednosti novinara, a u 2019. je evidentirano 13 predmeta. Naglasio je da su svi predmeti sa aspekta policije procesuirani, a neki dovedeni u završnu fazu. Aktivnostima policije u sadejstvu sa tužilaštvom i ozbiljnim radom predmeti su procesuirani, a policija će o konkretnim, eventualnim novim saznanjima i detaljima, po zahtjevu tužilaštva ili na osnovu sopstvenih operativnih podataka, odgovorno se odnijeti u odnosu na ta konkretna zapažanja. Ocijenjeno je da je u 2018. i 2019. godini postojao kvalitetniji ambijent za rad novinara, što je prvenstveno zasluga Vlade i nadležnih organa.

Istakla je da je na sjednici ocijenjeno da je Konsultativno saslušanje odgovorilo svom zadatku, jer je cilj bio da se na sjednici dva Odbora ne sprovodi istraga, jer to nije u nadležnosti odbora već da se putem dobijanja informacija na utvrđenu temu podstaknu sve državne institucije, Vlada, Komisija i mediji da rade svoj posao i ostvare neophodni nivo saradnje kako bi se obezbijedili uslovi za slobodno novinarstvo i bezbjednost novinara i imovine medija. Dobro je da se intenzivno radi na rješavanju slučajeva napada na novinare i da nema zastarjelosti slučajeva za najteža krivična djela. Cilj Vlade Crne Gore je stvaranje ambijenta za nultu toleranciju napada na novinare i njihovu imovinu, što svi subjekti zajedno treba da afirmišu. Jedno je baviti se posledicama, kao što se to radi sada, ali, pored toga, prvenstveno treba osmisliti prevenciju da se takve stvari ne dešavaju. Takođe, važno je stvoriti zakonske i sve druge uslove da se ne dešavaju napadi na novinare. Istaknuto je da u tom poslu svako ima svoj dio obaveza, kako državne institucije, tako i mediji i građani. Po broju registrovanih aktivnih medija, kojih je u martu 2020. bilo 146, Crna Gora je, u odnosu na broj stanovnika, na visokoj poziciji u Evropi. Velika je odgovornost i na samim medijima u razvijanju profesionalnosti, objektivnosti u skladu sa njihovim etičkim principima, kao i da svi zajedno doprinesu eksternoj i internoj samoregulaciji, što sada nije razvijeno. Na sjednici je istaknuto da je dobro što Predsjednik Vlade intenzivno razgovara sa predstavnicima medija i što je Predsjednik Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u

istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija prepoznao dobru ponudu Vlade da osnaži rad i ojača uticaj ove Komisije. Vlada je ranije samo na uvid dobijala izvještaje Komisije, a sada razmatra izvještaje i donosi zaključke i preporuke nadležnim institucijama. Izvještaji Komisije su transparentni i postavljaju se na Sajtu MUP-a. Važno je što su u svim nadležnim organima organizovane posebne službe sa ciljem da se na najbolji način bave ovim pitanjima i odgovore na slučajeve napada na novinare.

Imajući u vidu da se u jednom dijelu Izvještaja navodi da *“ODIHR brine zbog napada na LGBT aktiviste i ostale braniocje ljudskih prava”*, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić je ukazala da je Skupština Crne Gore 26. saziva na Petoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2020. godini dana 1. jula 2020. godine, donijela Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola. Ovaj Zakon predstavlja samo formalizaciju stvarnog života i njegovim usvajanjem Skupština Crne Gore je pokazala puni demokratski kapacitet same Skupštine, ali i države Crne Gore, jer je ovaj Zakon veliki korak za poboljšanje kvaliteta života LGBT zajednice. Istakla je da je Odbor za ljudska prava i slobode na 61. sjednici, 18. juna 2020. razmotrio Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023. s Akcionim planom za 2020. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2019. godinu. Tom prilikom članovi Odbora su upoznati da su Strategijom realno i objektivno definisani ciljevi koji se odnose na društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana ostvarivanju njihovih prava, jačanje nediskriminatornog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije, unaprijeđen normativni okvir i njegovu primjenu i poboljšan pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe. Za njenu implementaciju planirano je izdvajanje od 250.000 eura iz budžeta Crne Gore i vjeruje da će aktivnosti doprinijeti unapređenju društvenog prihvatanja LGBTI osoba, jačanju njihove bezbjednosti i stvaranju prostora pune jednakosti za sve LGBTI osobe u Crnoj Gori.

Odbor za ljudska prava i slobode je pozdravio ključna dostignuća u ovoj oblasti ostvarena u 2019. godini koja podrazumijevaju: dodatni senzibilitet i unapređenje kapaciteta i znanja značajnog broja policijskih službenika, sudija, tužilaca, medicinskih radnika i stručnih radnika u osnovnim i srednjim školama, kao i stručnih radnika u oblasti socijalnog rada, unapređenje baze znanja u vezi percepcije građana i percepcije učenika srednjih škola u odnosu na seksualnu orijentaciju, rodni identitet i (inter)polne karakteristike kroz realizovana istraživanja i publikacije koje su kreirane za specifične kategorije profesionalaca iz različitih oblasti. Takođe, unaprijeđen je i sistem praćenja i prevencije nasilja uslovljenog seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom u svim obrazovnim ustanovama, dok se komunikacija stručnih tijela poput Tima povjerenja odvijala u kontinuitetu i na zadovoljavajući način za sve aktere u procesu. Odbor je konstatovao da je tokom 2019. značajan broj građana iz LGBTI zajednice, njihovih prijatelja i članova porodice informisan o njihovim pravima u oblasti prekršajno-pravne i krivično-pravne zaštite od diskriminacije i nasilja. Takođe, Odbor je pozdravio formiranje Nacionalne "fokal point" mreže predstavnika lokalnih samouprava za promociju ljudskih prava LGBTI osoba, što predstavlja novi vid saradnje lokalnih samouprava sa ministarstvima i nevladinim sektorom i služi za razmjenu iskustava i znanja o LGBTI pitanjima između lokalnih samouprava, saradnju lokalnih samouprava na projektima i specifičnim pitanjima, razmjenu dobrih praksi i inicijativa u kontekstu ostvarivanja prava LGBTI osoba, saradnju sa organizacijama civilnog društva i nacionalnim institucijama u oblasti unapređenja i zaštite prava LGBTI osoba i povezivanje sa međunarodnim partnerima i inicijativama u LGBTI tematici. Odbor je pozdravio i potpisivanje Memoranduma o saradnji u cilju unapređenja položaja i zaštite LGBTI osoba u Crnoj Gori između Ministarstva za ljudska i manjinska prava i 20 opština. Takođe, Odbor je pohvalio Ministarstvo za ljudska i manjinska prava zbog pripreme analize primjene krivičnog zakonodavstva i Zakona o zabrani diskriminacije u slučajevima gdje su oštećena lica i žrtve bili pripadnici LGBTI populacije, čije publikovanje se očekuje u predstojećem periodu.

Sekretar Odbora je ukazala na veoma dobru saradnju Odbora sa nevladinim organizacijama, posebno sa NVO *“Građanska alijansa”* koja u kontinuitetu vrši monitoring nad radom Odbora. Istakla je da je rad Odbora od strane predstavnika UNICEF-a ocijenjen veoma pozitivno, riječima da Odbor vrši pravilan monitoring ljudskih prava i prava djeteta. Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je zaključila da državne institucije pokazuju dovoljno sluha da unaprijede zaštitu prava branitelja ljudskih prava, o čemu svjedoče i sve navedene aktivnosti.

Tokom sesije na temu *„Sprovođenje preporuka: predstojeće aktivnosti“* predstavnici obje radne grupe su predstavili rad svojih grupa, obrazlažući odabrane prioritetne preporuke i predstavljajući

moguće aktivnosti za njihovu realizaciju, subjekte koji bi bili zaduženi za sprovođenje preporuka, vremenski okvir i potencijalne partnere u ovom zadatku.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je informisala o radu prve radne grupe. Navela je da su izdvojili tri prioritete preporuke i to: razmisliti o stvaranju baze podataka o napadima na branitelje ljudskih prava kako bi se povećala odgovornost, osigurati veću zaštitu branitelja ljudskih prava kroz efikasno istraživanje napada i efikasno vođenje krivičnog postupka i razmisliti o ulozi političkih partija i medijskih organizacija u zaštiti branitelja ljudskih prava.

Dina Knežević, savjetnica u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je predstavila rezultate rada druge radne grupe, navodeći da su oni odabrali sledeće četiri prioritete preporuke: razmisliti o stvaranju baze podataka o napadima na branitelje ljudskih prava kako bi se povećala odgovornost, poboljšati obrazovanje o ljudskim pravima, razmotriti reviziju pravila koja regulišu raspodelu javnih grantova, prvenstveno Zakona o nevladinim organizacijama u dijelu koji se tiče kriterijuma za raspodelu sredstava nevladinim organizacijama i uzdržati se od učestvovanja u kampanjama blaćenja i korišćenju diskriminatornog jezika prema manjinskim grupama.

Takođe, bilo je riječi o donošenju odgovarajućeg akcionog plana kojim bi bili definisani subjekti za realizaciju preporuka, vremenski rokovi i sredstva.

Zaključujući sastanak Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je saopštila da će eksperti ODIHR-a finalizovati tabelu/akcioni plan za implementaciju prioriteta preporuka i isti dostaviti svim subjektima. Smatra da bi bilo dobro da učesnici sastanka sa navedenim Akcionim planom/Tabelom upoznaju sve kolege koje smatraju relevantnim za implementaciju preporuka. Takođe, veoma je važno da se imenuje kontakt osoba ili više njih koje bi pratile implementaciju preporuka. Zaključila je da bi bilo dobro da se za šest mjeseci opet organizuje sličan sastanak kako bi se ispratile aktivnosti koje se preduzimaju na realizaciji preporuka ODIHR-a u oblasti koja se odnosi na zaštitu branitelja ljudskih prava.

INFORMACIJA

O UČEŠĆU SEKRETARA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SLAVE BURIĆ NA SASTANKU REFERENTNE GRUPE ZA EVALUACIJU PROGRAMA SARADNJE IZMEĐU VLADE CRNE GORE I UNICEF-A ZA PERIOD 2017-2021. GODINA, održanom 17. septembra 2020. godine

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Slava Burić učestvovala je na sastanku Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a, održanom putem Zoom platforme 17. septembra 2020.

Podsjećanja radi, za člana Referentne grupe u ime Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore 26. saziva bila je imenovana poslanica mr Branka Tanasijević, članica Odbora.

Sastanak je pratila i saradnica u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić.

Na sastanku je predstavljen Nacrt izvještaja o evaluaciji Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period od 2017. do 2021. godine.

Uvodna obraćanja su imali koopredsjedavajući Referentnom grupom, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova ambasador Veljko Milonjić i šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Huan Santander.

Ambasador Veljko Milonjić je ocijenio da je Nacrt izvještaja o evaluaciji detaljan i prikazuje objektivnu sliku stanja i ostvarenih rezultata u zajedničkom radu na promociji i ostvarivanju prava djeteta. Vjeruje da će saradnja na ostvarivanju dječjih prava biti nastavljena kroz proaktivni pristup UNICEF-a i snažnu spremnost Vlade i partnera iz javnog sektora da podrže sprovođenje kako tekućih, tako i novih inicijativa i programa. Mišljenja je da preporuke evaluatora ukazuju kojim putem treba ići dalje i izrazio je želju da se obezbijedi kontinuitet u novom Programu saradnje. Zahvalan je evaluatorkama na prepoznavanju potrebe za fokusiranjem na pitanja rodne ravnopravnosti i klimatskih promjena kao prioriteta oblasti. Zahvalio je na podršci UNICEF-a tokom pandemije koronavirusa i na spremnosti da podrži sprovođenje reforme obrazovnog sistema u Crnoj Gori.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Huan Santander je saopštio da su članovi Referentne grupe stekli uvid u efikasnost podrške UNICEF-a u proteklih pet godina. Stoga je ova Grupa u idealnoj poziciji da nastavi saradnju sa UNICEF-om kako bi se izabrali priorititeti u oblasti prava djeteta kojima se treba baviti u narednom periodu. Predložio je da se članstvo u Grupi proširi i da se uključe aktere iz drugih relevantnih sektora, po mogućnosti i iz privatnog sektora. Naglasio je da evaluacija predstavlja nezavisnu analizu i sadrži konstruktivne preporuke za budući rad. Imajući u vidu brojne izazove sa kojima se djeca suočavaju tokom pandemije koronavirusa, Santander smatra da vlade i zajednice treba da se potrudu da djeca budu zaštićena od nasilja i da ne zapadnu u siromaštvo. Zaključio je da su UNICEF i Vlada Crne Gore postigli značajne rezultate u oblasti prava djeteta, posebno u inkluziji.

Lene Poulsen, vođa Tima za evaluaciju je predstavila Nacrt izvještaja o evaluaciji Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. godina sa posebnim fokusom na glavne nalaze, zaključke, naučene lekcije i preporuke. Istakla je da je fokus evaluacije bio na tri komponente Programa saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. koje uključuju: socijalnu i dječju zaštitu, kvalitetno obrazovanje i osnaživanje adolescenata, praćenje stanja dječjih prava i pristup pravdi, kao i na komponenti koja se tiče osnaživanja i participacije adolescenata iz Programa saradnje za period od 2012. do 2016. Tokom procesa evaluacije vodili su računa o obezbjeđivanju nepristrasnih ocjena, kao i o participativnosti kako bi od različitih subjekata dobili što kvalitetnije rezultate. Metodologija je podrazumijevala analizu relevantne dokumentacije, istraživanje percepcije među ključnim akterima o strateškom pozicioniranju UNICEF-a i intervju sa ključnim akterima. Tokom prikupljanja podataka razgovarali su sa ključnim zainteresovanim stranama u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Bijelom Polju, Baru, Herceg Novom, Kotoru i Ulcinju. Strategije implementacije Programa saradnje uključivale su: međusektorski pristup programskim aktivnostima, zagovaranje i kampanje; razvoj kapaciteta; politički dijalog i savjetovanje; praćenje stanja prava djece; generisanje znanja; inovacije; pilotiranje, modelovanje i proširivanje i partnerstva.

Lene Poulsen je predstavila ključne uspješne priče koje su identifikovali u Crnoj Gori, među kojima su: rani razvoj djeteta i kvalitet i pristup predškolskom vaspitanju i obrazovanju; inkluzija djece sa smetnjama u razvoju; podrška adolescentima u pogledu usvajanja životnih vještina; deinstitucionalizacija i prekid prakse smještanja djece mlađe od 3 godine u institucije za smještaj; roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje (za roditelje djece starosti 2–9 godina) i od maloljetničkog pravosuđa do pristupa pravdi za svu djecu. Svaka od uspješnih priča podrazumijevala je međusektorski pristup programskim aktivnostima, institucionalnu podršku Vladi Crne Gore i civilnom društvu na nacionalnom i opštinskom nivou kroz različite strateške aktivnosti i partnerstva kroz saradnju sa drugim organizacijama koje podržavaju Crnu Goru u poboljšanju uslova za djecu. Iako je da je dokumentovan napredak u dostizanju međunarodnih standarda za ostvarivanje i zaštitu prava djece, postoje određeni razlozi za zabrinutost u vezi sa odgovaranjem na preporuke međunarodnih komisija za ljudska prava. Strateška vodeća uloga UNICEF-a u Programu saradnje dodatno je potvrđena širokim obuhvatom i partnerstvima čiji je cilj implementacija Programa u koji su uključene 33 organizacije civilnog društva, 24 vladine institucije i jedan privatni subject. Ocijenila je da postoji određena zabrinutost u vezi sa ograničenom saradnjom sa zvaničnim nacionalnim koordinacionim tijelom za Rome i Egipćane, kao i sa nacionalnim ženskim pokretom. Takođe, smatra da je ograničena pažnja posvećena kontekstualno specifičnom i dinamičnom rodnom statusu u okviru aktivnosti na postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanju žena. Izuzetno profesionalno osoblje Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori najvažniji je element uspješne implementacije Programa, što cijene i partneri iz Vlade Crne Gore. Nacionalni partneri pokazuju snažnu predanost Programu saradnje, ali još uvijek očekuju da UNICEF preuzme vodeću ulogu. Prema navodima brojnih predstavnika zainteresovanih strana, strukture za zaštitu dječjih prava na opštinskom nivou su upitne, a posebno centri za socijalni rad u obliku kakav imaju u ovom trenutku. UNICEF-ovo prisustvo, dugoročna vizija, strateško pozicioniranje i podrška ključnim pitanjima koja se tiču prava djece i adolescenata doveli su do promjene stavova i društvenog ponašanja u Crnoj Gori u skladu sa odredbama Konvencije UN o pravima djeteta. Dugoročne i sveobuhvatne kampanje ključne su za rezultate Programa saradnje, ali nema dokaza o razvoju nacionalnih kapaciteta u skladu sa UNICEF-ovom strategijom implementacije u vezi sa dugoročnim kampanjama zagovaranja i informisanja. Zaključila je da je Program saradnje uspješno doprinio poboljšanju stanja u oblasti ostvarivanja i zaštite prava djeteta u Crnoj Gori, kao i realizaciji agende u vezi sa Ciljevima održivog razvoja. Naglasila je da ostaje zabrinutost u vezi sa implementacijom nacionalnog zakonodavstva i strategije za ostvarivanje i zaštitu prava djeteta na nivou opština. Fleksibilna kombinacija strategija

implementacije i sve većeg fokusa na integrisani pristup koji spaja ključne zainteresovane strane i sektore u cilju zajedničkog, komplementarnog, obostranog jačanja i transparentnih programskih aktivnosti obećava održivost i dugoročni uticaj. Implementacija Programa saradnje moguća je kroz dobro uspostavljena i konstruktivna partnerstva sa ključnim ministarstvima, pravosudnim organima, ključnim nacionalnim institucijama poput institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i specijalizovanih zavoda, odbora Skupštine Crne Gore, organizacija civilnog društva, agencija Ujedinjenih nacija, privatnog sektora, Evropske unije i drugih partnera sa kojima se ostvaruje saradnja. S druge strane, ograničena pažnja posvećena je podržavanju glasa djece i adolescenata u nacionalnoj agendi za pitanja klimatskih promjena i zaštite životne sredine.

Lene Poulsen, vođa Tima za evaluaciju je informisala da je Tim preporučio da se u narednim Programima saradnje akcenat usmjeri na podršku Vladi i ključnim nacionalnim institucijama za ostvarivanje i zaštitu prava djeteta i organizacijama civilnog društva. Smatra da bi Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori i Vlada Crne Gore trebalo da razmotre sledeće preporuke: jačanje kapaciteta i funkcionalnosti nacionalnog Savjeta za prava djeteta; uspostavljanje slojevite, ali u potpunosti integrisane strukture Savjeta za prava djeteta sa operativnim lokalnim savjetima za prava djeteta na nivou opština; oslanjanje na UNICEF-ov potencijal za inovacije, kako bi se razvili novi modeli implementacije; ojačati upotrebu perspektive višedimenzionalnog siromaštva prilikom realizacije programskih aktivnosti i implementacije Programa i ojačati međusektorski pristup kao temeljni princip Programa saradnje sa fokusom na razvoj u ranom djetinjstvu, sigurne i inkluzivne zajednice i osnaživanje adolescenata. Takođe, preporučuje da se naredni Program saradnje zasniva na principima međusektorskog pristupa, pa bi Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori i Vlada Crne Gore trebalo da razmotre sljedeće preporuke: procjena kapaciteta i političke posvećenosti Vlade međusektorskim programskim aktivnostima, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou; podrška ključnim resornim ministarstvima u pripremi programa za zaštitu dječjih prava koje će biti opredijeljena budžetska sredstva u skladu sa novim pristupom programskom budžetiranju; razvijanje nacionalnih kapaciteta za planiranje i pružanje integrisanih i višestranih intervencija; generisanje dodatnih znanja o tome kako se na najbolji način mogu riješiti duboko ukorijenjeni problemi koji se odnose na siromaštvo djece, nasilje, društvenu isključenost i napuštanje škole. Pored toga, Tim za evaluaciju preporučuje jačanje funkcionalnih partnerstava za implementaciju Programa saradnje, pa Predstavništvo UNICEF-a i Vlada treba da razmotre sljedeće preporuke: jačanje aktivnog učešća ključnih direktorata, direkcija i odjeljenja u resornim ministarstvima, posebno Kancelarije za rodnu ravnopravnost i Kancelarije za promociju i zaštitu prava Roma i Egipćana pri Ministarstvu za ljudska i manjinska prava u Programu saradnje; nadovezivanje na institucionalno znanje UNICEF-a o javno-privatnim partnerstvima kako bi se stvorili modeli koji će promovisati i osigurati uključenost privatnog sektora u promovisanje ostvarivanja i zaštite prava djeteta u Crnoj Gori. Veću pažnju treba posvetiti rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju djevojčica i žena, pa Predstavništvo UNICEF-a i Vlada Crne Gore treba da razmotre jačanje pristupa rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju djevojčica i žena i tranziciju sa rodne osjetljivosti na rodnu reaktivnost; promovisanje uloge UNICEF-a u svim komponentama Integrisanog programa UN-a za Crnu Goru, uključujući klimatske promjene i zaštitu životne sredine i promišljanje o daljem jačanju znanja i posvećivanju pažnje mentalnom zdravlju djece i adolescenata.

Tokom diskusije svoje ocjene o dosadašnjoj saradnji sa UNICEF-om i Nacrtu izvještaja o evaluaciji Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a dali su: Kristina Mihailović, koordinatorka Programa u NVO Udruženje „Roditelji“, Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Indira Količić, generalna sekretarka Unije srednjoškolaca, ambasador Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova i Huan Santander, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori.

Ocijenjeno je da je Nacrt izvještaja sveobuhvatan, veoma kvalitetan, a da je preporuka koja se odnosi na potrebu jačanja Savjeta za prava djeteta veoma važna.

Kristina Mihailović, koordinatorka Programa u NVO Udruženje „Roditelji“ je ocijenila da je Nacrt izvještaja prihvatljiv, uz napomenu da su podaci prikupljeni prije nego što su nastupili efekti pandemije izazvane koronavirusom. U aktuelnom kontekstu borbe sa pandemijom, osjeća potrebu da se pažnja posveti inkluzivnom obrazovanju i jednakim šansama. Okruženje za rad postaje sve kompleksnije, tako da treba da budemo pametni kako bismo na minimum smanjili broj djece koja se suočavaju sa ograničenim pristupom obrazovanju, uključujući romsku djecu, djecu iz porodica koje su u

nepovoljnijem socijalnom položaju, djecu sa smetnjama u razvoju. Sa ponovnim otvaranjem škola, ove grupe nailaze na probleme u ostvarivanju prava na obrazovanje zbog čega je hitno potrebno pronaći rješenja. Saglasna je sa preporukom koja se odnosi na jačanje Savjeta za prava djeteta, jer Savjet treba da ima veću ulogu.

Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde smatra da ovaj Izvještaj daje odgovore na ključna pitanja. Evaluacija je veoma sveobuhvatna i pokrenula je važno pitanje koje se tiče funkcionisanja Savjeta za prava djeteta. Uloga Savjeta je prepoznata, ali bi možda trebalo da razmislimo o izmjenama kojima bi Savjetu trebalo dati centralnu ulogu u sprovođenju i praćenju brojnih strategija i programa koji se tiču prava djeteta. Savjet treba da angažuje ljude koji poznaju prava djeteta i porodično pravo, kao i prava na socijalnu zaštitu. Uputio je poziv šefu Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori za saradnju u pripremi budućeg zakonskog okvira koje se tiče prava djeteta.

Indira Količić, generalna sekretarka Unije srednjoškolaca se zahvalila na prilici da predstavlja mlade. Saglasna je da je pitanje angažmana Savjeta za prava djeteta adekvatno prepoznato. Evaluacija ističe mnoga pitanja koja su mladima bliska, naročito kada su u pitanju normativni pristupi rješavanju problema. Pozvala je sve učesnike da uključe djecu i mlade prilikom izrade dokumenata, zakona ili strategija koja se odnose na prava djece i mladih. Takođe, informisala je učesnike sastanka o osnivanju Mreže mladih u Crnoj Gori.

Ambasador Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova je saglasan sa preporukom za jačanje Savjeta za prava djeteta. Predložio je da se ubuduće teži komplementarnijem djelovanju različitih institucija kako bi se ostvarili konkretni rezultati. Takođe, potrebno je nadograđivati sve što je do sada ostvareno u pravcu inkluzivnosti i jednakih prilika za djecu, podijeliti zadatke i odgovornost kako bi se postigli ostvarljivi i realni ciljevi. Zaključio je da je UNICEF kohezivni element koji može da nas organizuje i podstakne na uspješnu saradnju.

Huan Santander, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je zahvalio svima na korisnim inputima u kojima su ukazali na više elemenata koje UNICEF ima u vidu kao prioritete u izradi novog Programa saradnje, među kojima su: inkluzivno obrazovanje, kapaciteti i kvalitet obrazovanja/škola, sistemi za dječju zaštitu, zdravlje i ishrana i pristup socijalnoj zaštiti. Situaciona analiza će takođe pružiti bazu konkretnih pokazatelja za potrebe utvrđivanja programskih prioriteta. Čak i pored toga što trenutno još uvijek nema podataka o socio-ekonomskim efektima koronavirusa, na osnovu iskustava drugih zemalja, pretpostavlja se da će uticaj na djecu biti negativan. Ukazao je da je godišnji budžet UNICEF-a neznan u poređenju sa budžetom Vlade, zbog toga UNICEF nije krupan akter, ali nastoji da se strateški pozicionira i investira svoje resurse na najbolji mogući način.

Dogovoreno je da članovi Referentne grupe do 24. septembra 2020. dostave eventualne predloge i sugestije na Nacrt izvještaja. Takođe, planirano je da se nastavi saradnja sa Referentnom grupom u procesu razmatranja Situacione analize o djeci i adolescentima u Crnoj Gori i pripremi novog Programa saradnje između Vlade i UNICEF-a za period od 2022. do 2026. Predloženo je da se članstvo Referentne grupe proširi i da se uključe dodatni partneri, kao i da se razmotri mogućnost uključivanja predstavnika privatnog sektora.

INFORMACIJA
SA KONFERENCIJE „KAKO UNAPRIJEDITI LJUDSKA PRAVA
NA ZAPADNOM BALKANU“,
održane 14. oktobra 2020. godine

Konferenciju „Kako unaprijediti ljudska prava na Zapadnom Balkanu“ organizovala je Evropska asocijacija za pravo i finansije (EALF) 14. oktobra 2020. godine, onlajn - putem ZOOM platforme.

S obzirom da predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić, zbog prethodno preuzetih službenih obaveza, nije bio u mogućnosti da učestvuje na Konferenciji, po nalogu generalnog sekretara Skupštine Crne Gore Aleksandra Jovičevića, Konferenciji su prisustvovala Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode i Sonja Jokić, saradnica u Sekretarijatu Odbora.

Konferencija koja je održana u okviru projekta „*Human Up*“, podržanog od strane auztalijske Vlade okupila je učesnike iz međunarodne zajednice, državnih institucija, prosvjete, kulture, nevladinog sektora, političkih partija i akademske zajednice.

Uvodna izlaganja imali su: ambasadorica Australije u Republici Srbiji, Nj.E. Ruth Stewart, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Aleksandar Saša Zeković, državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Miloš Vukčević, profesor prava i advokat iz Podgorice i Teodora Lađić, projekt menadžerka Crnogorske panevropske unije.

Moderirala je advokatica i pravna direktorica Evropske asocijacije za pravo i finansije Maja Živković, koja je ujedno i urednica istraživanja o stanju ljudskih prava na Zapadnom Balkanu.

Ambasadorica Australije u Republici Srbiji Nj.E. Ruth Stewart je ukazala na izazove sa kojima se zemlje Zapadnog Balkana susreću, naglašavajući da je borba za poštovanje ljudskih prava stalna potreba, ne samo u regionu za koji je nadležna, već i u Australiji. Smatra da svi treba da se zainteresuju za ljudska prava i da daju sve od sebe da ih promovišu i štite, jer su ova prava zaštićena Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, a na svakoj državi pojedinačno je da pronade način da to primijeni. Istakla je da žele da poboljšaju učešće građanskog društva, predstavnika vlasti, sudskih organa i svakog pojedinca u promovisanju ljudskih prava, ne samo u Crnoj Gori, već i u čitavom regionu Zapadnog Balkana. Australijska Vlada želi da u okviru njihovih programa direktne podrške podrži male organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, što u sadejstvu sa radom vlada država regiona treba da doprinese poboljšanju stanja ljudskih prava. Stoga, vjeruje da je održavanje Škole ljudskih prava, koju je podržala australijska Vlada doprinijelo obrazovanju ljudi u ovom regionu.

Podsjetila je da su ljudska prava, slobode i demokratija sastavni djelovi moderne australijske nacije još od njenog začeća i veoma su duboko ukorijenjene pojave u njihovom društvu, jer su jedna od država osnivača Ujedinjenih nacija. Australija je imala aktivnu ulogu u sačinjavanju Povelje Ujedinjenih nacija i Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i predsjedavala je prvom sjednicom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Mnogo su uradili na unapređenju ljudskih prava u njihovoj državi i na međunarodnom nivou, što je prepoznato 2017. kada su izabrani za članicu Savjeta za ljudska prava Ujedinjenih nacija za period od 2018-2020. Iako se njihovo članstvo u Savjetu uskoro završava, nastojace da doprinesu razvoju ljudskih prava na globalnom nivou.

Upoznala je sa sistemom zaštite ljudskih prava u Australiji naglašavajući da imaju nekoliko nezavisnih organizacija koje im pomažu na tom putu. Australijska komisija za ljudska prava je nezavisna institucija osnovana od strane Skupštine sa zadatkom da brani i unapređuje ljudska prava, da prati djelovanje Vlade u skladu sa međunarodnim obavezama i aktivnosti koje se preduzimaju na domaćem terenu, kao i da daje savjete i preporuke kako bi se nacionalno zakonodavstvo sprovodilo u skladu sa međunarodnim standardima. Takođe, ova Komisija kritikuje rad organa vlasti. Da nemaju snažan domaći okvir za promovisanje i zaštitu ljudskih prava i poštovanje međunarodnih obaveza ne bi mogli sprovoditi ovakve aktivnosti u drugim zemljama. Ključno je što imaju sisteme i mehanizme koji doprinose napretku u zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava.

Ambasadorica Australije u Republici Srbiji je ukazala na važnost pluraliteta političkih stavova i konstruktivnog dijaloga između vlasti i opozicije, uz ocjenu da je to goruća tema u Crnoj Gori i regionu Zapadnog Balkana. Takođe, važno je postojanje višepartijske demokratije i funkcionalnog sistema gdje se različiti stavovi mogu predstaviti kroz parlamentarni sistem. Crna Gora ima jasan put u procesu pristupanja Evropskoj uniji što će omogućiti da se implementiraju vrijednosti ljudskih prava. Podsjetila je da je Australija samostalna nacija-država i nijesu dio većeg sistema, poput Evropske unije, pa moraju sami da djeluju. Države Zapadnog Balkana imaju vrlo jasne planove za budućnost i bitno je osigurati da se primjenjuju preuzete obaveze, da se implementiraju zakoni i da postoji duboko razumijevanje evropskih vrijednosti. Naglasila je da Australija podržava Crnu Goru na putu pridruživanja Evropskoj uniji, kao što podržava sve države u regionu Zapadnog Balkana. Ključnim stvarima smatra edukacije i osnaživanje svijesti mladih ljudi kako bi se stvorio održiv sistem ljudskih prava, što je izazov ne samo za zemlje u tranziciji, već i za razvijene demokratije.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je informisala o mehanizmima Ujedinjenih nacija koji se mogu koristiti u implementaciji međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava u Crnoj Gori i zemljama regiona. Takođe, govorila je o komplementarnosti pravnih okvira Ujedinjenih nacija i Evropske unije u oblasti ljudskih prava. Podsjetila je da okvir za zaštitu ljudskih prava UN-a ima dva dijela: zakone ili konvencije koje se ratifikuju od strane država članica i pravno su obavezujući i organe ili mehanizme koji prate da li se standardi primjenjuju. Fokusirala se na tri mehanizma Ujedinjenih

nacija koji doprinose zaštiti ljudskih prava: Savjet za ljudska prava i njegov Univerzalni periodični pregled, organe Povelje Ujedinjenih nacija i posebne postupke. Savjet za ljudska prava razmatra stanje ljudskih prava u svakoj državi UN-a, a posljednji Izvještaj za Crnu Goru objavljen je 2018. Takođe, postoji po jedan organ Povelje za svaku UN konvenciju o ljudskim pravima. Primjera radi, takav je Komitet o pravima djeteta koji je svoj Izvještaj o Crnoj Gori objavio 2018. Djeluje više od 40 posebnih postupaka koje čine po jedna osoba ili grupa osoba koje se fokusiraju na specifično pravo ili problem. Oni su nezavisni eksperti i mogu da se umiješaju u slučajeve bilo kada i idu u posjete državama po pozivu Vlada. Tako je specijalni izvjestilac za borbu protiv trgovine ljudima posjetio Crnu Goru 2019. Istakla je da je više posebnih predstavnika ove godine pisalo Vladi Crne Gore povodom objavljivanja imena i adresa lica koja su se nalazila u samoizolaciji usled pandemije izazvane korona virusom, kao i da je nevladin sektor nedavno pisao specijalnom izvjestiocu po pitanju navodne policijske torture.

Savjetnica UN za ljudska prava je istakla da ovi mehanizmi podržavaju Crnu Goru tako što daju analizu stanja ljudskih prava koja je rezultat inkluzivnog i participativnog postupka i bazira se na razgovorima sa Vladom, institucijom Ombudsmana, građanskim društvom i organizacijom Ujedinjenih nacija u državi. Njihove preporuke za djelovanje zasnivaju se na globalnom iskustvu i dobroj praksi, a vladama služe kao smjernice u radu. Uskoro se očekuje donošenje akcionog plana Vlade Crne Gore o implementaciji preporuka Komiteta UN za prava osoba sa invaliditetom, a nakon posjete Specijalnog izvjestioca za trgovinu ljudima Vlada Crne Gore je odgovorila na neke predloge izvjestioca u cilju bolje identifikacije žrtava trgovine ljudima i ponovnog otvaranja skloništa. Iako se nekada govori da preporuke nijesu efikasne kao evropski sistem zaštite ljudskih prava i Sud koji donosi pravno obavezujuće odluke i da Evropska unija ima više uticaja po pitanju unapređenja ljudskih prava u pristupnom procesu, savjetnica UN za ljudska prava je ocijenila da različiti sistemi za unapređenje stanja ljudskih prava sudjeluju u ovom procesu. Evropski sud za ljudska prava sve više u svom radu koristi tekovine sistema zaštite ljudskih prava ustanovljenog od strane Ujedinjenih nacija. Zaključila je da tri glavna mehanizma sistema Ujedinjenih nacija treba sprovoditi na nacionalnom nivou, s tim što se treba fokusirati na najugroženije grupe. Potrebno je koristiti procese koji su participativni, posebno u pogledu građana i grupa koje su zanemarene i uz poštovanje nadzora koji vrši Ombudsman, građansko društvo i sudstvo osigurati da sve to na nacionalnom nivou bude efikasno i nezavisno.

Državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković je informisao o aktivnostima Ministarstva za ljudska i manjinska prava u poslednjih nekoliko mjeseci. Istakao je da je nakon dugotrajnih napora usvojen Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, što predstavlja revolucionaran iskorak crnogorskog društva u pravcu prihvatanja svih ljudskih prava. Sve zemlje Zapadnog Balkana se još uvijek suočavaju sa problemom u shvatanju koncepta nedjeljivosti i univerzalnosti ljudskih prava. Kada se u praksi diskutuje o raznim segmentima ljudskih prava, o tome postoji prilična svijest društva, medija i organizacija civilnog društva. Međutim, za određena pitanja koja se tiču ljudskih prava, kao što su prava pripadnika LGBT populacije i dalje postoje snažni društveni otpori, što ukazuje da društvo ima problema sa prihvatanjem savremenog koncepta ljudskih prava koja se moraju posmatrati nedjeljivo i univerzalno. Treba uložiti više napora da svi donosioci odluka, a posebno u političkim partijama koji imaju značajan uticaj na građane i formiranje javnog mnjenja doprinesu smanjenju otpora prema uvažavanju ljudskih prava svih građana Crne Gore. Podsjetio je da još uvijek nije počela primjena Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola kako bi se društvo u periodu od godinu dana pripremilo za njegovu implementaciju i stvorio povoljan društveni ambijent za afirmaciju ljudskih prava pripadnika LGBT populacije. Važnim smatra jačanje kapaciteta institucija da adekvatno, dosledno i nediskriminatorno primjenjuju ovaj Zakon, kao i nastavak napora usmjerenih na unapređenje razumijevanja ljudskih prava svih građana Crne Gore.

Zeković je istakao da je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica izazvao značajnu političku pažnju. Njegova suština bazira se na konceptu univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Poseban kvalitet ovog Zakona je što je promovisao jednakost svih vjerskih zajednica, a problem je nastao što neke vjerske zajednice još uvijek nijesu spremne da prihvate ravnopravnost sa drugima. Postavlja se pitanje koliko smo snažno etablirali kulturu ljudskih prava u svakodnevnom životu i kako se tzv. male vjerske zajednice doživljavaju u javnom diskursu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je prepoznalo još uvijek problematičan odnos društva prema tzv. malim "alternativnim" vjerskim zajednicama prema kojima je netrpeljivost i dalje izražena iako je Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica pružio optimalan okvir da se omogući vjerski pluralizam i od diskriminacije zaštite sve

vjerske zajednice. Male vjerske zajednice u našem društvu su gotovo nevidljive, osim u slučaju kada se desi neki incident, ne samo po pitanju retoričkog, već i fizičkog nasilja. Podsjetio je da su predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava posjetili sve male vjerske zajednice evidentirane u Crnoj Gori kako bi se upoznali sa njihovim djelovanjem, kapacitetima i problemima sa kojima se suočavaju. Nakon toga su posredovali prema predstavnicima lokalnih samouprava kako bi doprinijeli rješavanju uočenih problema. Zeković smatra da tradicionalne vjerske zajednice nemaju problema sa društvenim prihvatanjem, ali je vrijeme da se naviknemo na vjerski pluralizam.

Državni sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava je naglasio da otvorenost i posvećenost ovog Ministarstva prema svima koji se bave zaštitom ljudskih prava potvrđuje činjenica da se od ukupnog budžeta Ministarstva za ljudska i manjinska prava gotovo 85% sredstava direktno troši i usmjerava prema organizacijama civilnog društva, među kojima su nevladine organizacije, savjeti nacionalnih manjina i vjerske zajednice. Nije riječ samo o tehničkoj pomoći, već o saradnji u realizaciji javnih politika koje na taj način postaju konkretnije i produktivnije. Podijelili su odgovornost i pokazali da se tako može doprinijeti stvaranju boljeg društvenog okruženja u kojem se realizuju ljudska prava i slobode.

Kada je riječ o suočavanju sa prošlošću, smatra da su aktivnosti državnih organa još uvijek skromne. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pokrenulo inicijativu prema Vladi Crne Gore da se formira radna grupa koja bi u saradnji sa demokratskom javnošću diskutovala o iskustvima zemalja iz okruženja (Republike Hrvatske, Republike Srbije, Slovenije, Bugarske) o prikrivenim masovnim grobnicama iz Drugog svjetskog rata. Smatra da je važno osigurati objektivan, naučno utemeljen pristup kako bi se podstakla društvena diskusija o ovim pitanjima.

Profesor prava i advokat iz Podgorice Miloš Vukčević je saopštio da mu je izuzetno zadovoljstvo što prisustvuje Konferenciji koju organizuje „Evropska asocijacija za pravo i finansije“. Govorio je o sudskoj zaštiti u Evropskoj uniji i ulozi nacionalnih sudova država članica Evropske unije, sa posebnim osvrtom na ulogu sudova u Crnoj Gori sada u fazi pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i onome šta ih očekuje nakon ulaska u Evropsku uniju. Takođe, osvrnuo se na Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu u dijelu koji se odnosi na pravosuđe i ljudska prava. Istakao je da je prije pet-šest godina objavio knjigu koja se odnosi na sudsku zaštitu u Evropskoj uniji u kojoj je postavio tezu da bi već sada sudovi u Crnoj Gori trebali ne da primjenjuju pravo Evropske unije, nego da ga uzimaju u obzir kada tumače domaće propise. Crna Gora već osam godina pregovara sa Evropskom unijom i u ugovornom je odnosu sa njom, jer je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kojim se obavezala da će sve svoje postojeće i buduće propise uskladiti sa propisima Evropske unije, što je naša pravna obaveza koju smo preuzeli kroz jedan međunarodni ugovor. Samim tim bi nacionalni sudovi već sada u ovoj fazi trebalo da primjenjuju domaće zakone proizašle iz evropskih propisa, koji su nastali u procesu harmonizacije i usklađivanja. Trebalo bi da evropske propise uzimaju u obzir i da ih na neki način primjenjuju. Uradio je jedno istraživanje gdje je našao par presuda, prije svega presuda Vrhovnog suda i dijelom sudija iz Privrednog suda Crne Gore koji su uzimali u obzir direktive EU i to direktive o zaštiti potrošača ili direktive o elektronskom potpisu onda kada su primjenjivali domaći zakon koji je proizašao iz tog evropskog propisa. Ovakav stav je imala i Poljska u procesu pridruživanja Evropskoj uniji. Po logici stvari, ukoliko je jedan crnogorski zakon ili propis proizašao iz evropskog propisa, direktive, uredbe ili nekog drugog propisa Evropske unije onda je apsolutno obaveza suda da prilikom tumačenja tog propisa uzme u obzir direktivu ili uredbu iz koje je taj propis proizašao, a samim tim i da uzme u obzir praksu Evropskog suda pravde u Luksemburgu. Kada je riječ o ljudskim pravima centralna tačka je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, ali mu se čini da smo zanemarili Sud pravde Evropske unije čije je sjedište u Luksemburgu i njegovu praksu. Tačno je da Crna Gora nije država članica Evropske unije i da samim tim nije u obavezi da formalno-pravno primjenjuje propise Evropske unije, ali je Vukčević stanovišta da bi naši nacionalni sudovi trebali to da čine već u ovoj fazi, da uzimaju u obzir pravo EU i da primjenju praksu pomenutog Evropskog suda pravde, odnosno da presude ovog Suda uzimaju kao pomagalo.

Istakao je da je ovih dana aktuelna priča o prestanku sudijskih funkcija usled ispunjavanja uslova za starosnu penziju. Podnešena je i Inicijativa Ustavnom sudu gdje se inicijatori pozivaju na Konvenciju i na praksu Evropskog suda za ljudska prava. Međutim, još 1970-ih godina Evropski sud pravde je izgradio praksu o jednakom tretmanu muškarca i žene, još od poznatog slučaja Maršal u kojem je službenica Škole za medicinske sestre, gđa Maršal penzionisana sa 60 godina, dok je za muškarce bilo predviđeno da odlaze u penziju sa 65 godina. Ona se pozvala na Direktivu o jednakom tretmanu

muškarca i žene i uspjela je u sporu, jer je Sud pravde priznao direktno pozivanje na Direktivu koja govori o jednakom tretmanu muškarca i žene. Nakon toga zabilježen je i niz drugih slučajeva, poput gospođe Defren i drugih koje su uspjele u sporovima pozivajući se direktno na direktive Evropske unije o jednakom tretmanu, kao i na odredbu Osnivačkog ugovora, odnosno Ugovora o funkcionisanju Evropske unije koji govori o jednakom tretmanu muškarca i žene. Međutim, to nije vidio kod inicijatora koji su podnijeli Inicijativu Ustavnom sudu.

Danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju sve crnogorske sudije očekuje da postanu evropske sudije, odnosno da primjenjuju pravo Evropske unije i naše sudije već sada moraju početi da uzimaju u obzir to pravo, odnosno da uzimaju u obzir direktive, uredbe i propise prilikom donošenja domaćih presuda, jer kada postanemo članica Evropske unije one će biti obavezujuće shodno načelu supremacije, odnosno direktnog dejstva prava Evropske unije koje je Sud pravde iskristalisao još 1960-ih godina. Ukoliko je norma evropskog propisa jasna, bezuslovna i sprovodljiva u tom slučaju obaveza je nacionalnog sudije da stavi sa strane domaći zakon i obezbijedi punu primjenu takve uredbe i direktive. To je nešto što očekuje i crnogorske sudove, odnosno crnogorske sudije. U slučaju da naš domaći zakon bude u suprotnosti sa propisom Evropske unije, tada treba da ga „stave po strani“ i da primijene direktno uredbu ili direktivu Evropske unije, pod uslovom da je takva norma jasna, bezuslovna i da je sprovodljiva. I upravo je kroz načelo supremacije, odnosno direktnog dejstva koje je Sud pravde Evropske unije iskristalisao još 1960-ih i 1970-ih godina, on pretvorio svakog nacionalnog sudiju u evropskog sudiju. Naše sudije već sada u ovoj fazi mogu da očekuju, odnosno treba da budu svjesni te njihove evropske uloge u primjeni prava, a najbolji način je da prelazni period ulaska Crne Gore u članstvo Evropske unije iskoriste i da ovim putem, već sada, uzimajući u obzir pravo Evropske unije i uzimajući u obzir ne samo praksu Evropskog suda za ljudska prava, nego i Suda Evropske unije u Luksemburgu, počnu da implementiraju ono što ih očekuje nakon članstva.

Vukčević je istakao da u tome postoje razne prepreke. Prije svega, postavlja se pitanje motiva naših sudija. Ovo bi od njih zahtijevalo dodatno angažovanje gdje bi pored domaćih zakona i propisa bili u obavezi da čitaju evropske propise, što bi predstavljalo dodatno opterećenje. Tu je i pitanje poznavanja jezika, odnosno u kojoj mjeri naše sudije znaju engleski ili neki drugi jezik države članice Evropske unije da bi mogli razumjeti sve propise i presude koje nijesu prevedene na naš jezik. U našem sudstvu još uvijek postoji stereotip mehaničkog i krutog primjenjivanja prava. Naš pravni sistem je evropsko-kontinentalni, a ne anglosaksonski, ali bi sudije u ovoj fazi morale da promijene ulogu, odnosno da dobiju neku više kreativnu ulogu u cilju implementacije evropskih propisa i duha evropskih zakona. Ono što je realno i što se dešava i u drugim državama članicama Evropske unije dešavaće se i u Crnoj Gori, a to je da imate zakonodavca, odnosno Skupštinu i Vladu koji ili slučajno, ili usled neznanja ne implementiraju direktivu baš onako kako bi trebalo u domaći propis, odnosno da ne prenesu evropsku normu iz direktive ili uredbe u zakon onako kako bi trebalo- ili propuste da implementiraju ili naprave grešku. Upitao se ko treba da ispravi tu grešku zakonodavca i naglasio da to treba da isprave sudije pozivajući se na direktivu i njeno pravilno tumačenje koje je dao Sud pravde u svojim presudama, kako bi na taj način ispravili grešku koju je napravio zakonodavac. To znači da bi sudije poprimili i ulogu zakonodavca, odnosno mogli bi na neki način da „disciplinuju“ samog zakonodavca onda kada on donese propis, zakon koji nije u skladu sa praksom Suda Evropske unije ili nije u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava ili sa nekom direktivom koja je trebala da se prenese u nacionalni pravni poredak. Tako bi samim ulaskom u članstvo i samom primjenom principa usklađenog tumačenja domaćih propisa sa propisima Evropske unije crnogorski sudovi pojačali svoju ulogu u primjeni prava i pojačali ulogu u odnosu na zakonodavca i izvršnu vlast. Jedna od prepreka je i nemogućnost naših sudova da koriste tzv. prethodni postupak koji stoji na raspolaganju nacionalnim sudovima država članica Evropske unije koje u slučaju kad se javi neko pitanje tumačenja prava EU ili neko pitanje procjene zakonitosti propisa EU ili samog tumačenja, mogu da prekinu, zastanu sa svojim postupkom i da zatraže mišljenje Suda pravde EU i dobiju tumačenje tog propisa jer je Sud pravde EU autoritativni tumač kojem su tvorci Ugovora EU dali ovlašćenja da jedini može tumačiti pravo EU u smislu davanja konačne ocjene stava. Nacionalni sudovi u tom slučaju prekidaju postupak i postavljaju pitanje. To je ono što sada naši crnogorski sudovi u ovoj fazi, kada nijesmo članica EU, ne mogu da rade, što je još jedan od razloga zašto je u ovoj fazi teško očekivati da naši sudovi mogu raditi na ovaj način, odnosno uzimati u obzir pravo EU prilikom primjene domaćih propisa.

Osvrnuo se i na poslednji Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori koji se tiče ljudskih prava i pravosuđa. Kada je u pitanju Crna Gora i proces pristupanja, ocijenio je da naši propisi dobrim dijelom

jesu usklađeni sa pravnom tekovinom EU, ali izostaje njihova implementacija. Propis je evropski, ali sama primjena nije. U Izvještaju je ukazano na v.d. stanje u pravosuđu, odnosno u samom Sudskom savjetu gdje su svi članovi u v.d.stanju i gdje se zastalo sa izborom članova iz reda uglednih pravnika. Takođe, podsjetio je da se u Izvještaju navodi da je Crna Gora u oblasti ljudskih prava i u oblasti pravosuđa umjereno spremna. Zabrinjava i ocjena *Freedom House*-a da je Crna Gora pala niže na ljestvici i sada je u zoni hibridnih režima. Njemu kao advokatu koji je učestvovao u nekim procesima, u periodu koji je obilježila epidemija korona virusa, djeluje da se određivanjem pritvora, posebno na početku epidemije, kršila Konvencija i da pritvor nije bio nužan u takvim slučajevima. Misli da nije postojala opasnost od ponavljanja djela na koju su se sudovi pozivali i da je postojala mogućnost izricanja mjere koja je proporcionalna samom cilju, poput kućnog pritvora. U našem krivičnom zakonodavstvu postoji institut koji je bio predviđen za ovo krivično djelo- nepoštovanje mjera za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do godinu dana. To je institut odloženog gonjenja koji nije korišćen. U nekoliko predmeta predlagao je tužiocu da se primijeni institut odloženog gonjenja, ali nije naišao na razumijevanje. Stav tužilaštva je bio da se u tim slučajevima ne može primijeniti institut odloženog gonjenja iako je on predviđen za krivična djela za koja je predviđena blaža kazna, kao što je novčana kazna ili kazna do godinu dana zatvora, nego su sklapani sporazumi o priznanju krivice, a u nekim predmetima određen je pritvor po osam ili deset dana. U Izvještaju Evropske komisije se ukazuje i na izvještaje o prekomjernoj upotrebi sile od strane policijskih službenika. Iz iskustva koje je imao u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Vukčević je ukazao na važnost obrazovanja policijskih službenika. Ukazao je i na status Policijske akademije koja je ostala na nivou dvogodišnje škole iako je strateškim dokumentima planirano da se pretvori u akademiju. Moderan policajac mora imati visok stepen obrazovanja o ljudskim pravima, pa je to obrazovanje u zapadnim zemljama na nivou trogodišnjih akademskih studija. Policijski službenik je rijedak službenik koji mora da primijeni zakone odmah, dok sudije, advokati, tužioci imaju vremena da donesu presudu i napišu optužni predlog. U nekim situacijama, posebno kada je u pitanju upotreba sile, zakoni se moraju poznavati veoma dobro. Uputio je i kritiku prema Ustavnom sudu zbog rješenja da se ukine rok od 18 mjeseci za odlučivanje po ustavnoj žalbi. Smatra da takva odluka nije u duhu Evropske konvencije o ljudskim pravima, odnosno člana koji se tiče prava na pravično suđenje i suđenje u razumnom roku.

Projekt menadžerka Crnogorske panevropske unije Teodora Ladić je informisala o radu Organizacije koju predstavlja i značaju evropskih integracija za razvoj Crne Gore. Crnogorska panevropska unija djeluje od 2016. godine i fokus njihovih aktivnosti je na edukaciji mladih i jačanju svijesti o važnosti zaštite i poštovanja ljudskih prava. Članica su najstarijeg Panevropskog pokreta u Evropi na čijim temeljima je nastala ideja o izgradnji Savjeta Evrope, a kasnije i Evropske unije. Ladić smatra da je 21. vijek- vijek ljudskih prava i sloboda, ali i period kada se pronalaze brojni inovativni načini da se ta prava krše, čak i u najrazvijenijim državama svijeta. Ocijenila je da je stanje ljudskih prava u Crnoj Gori na zadovoljavajućem nivou, posebno ako se uzme u obzir da je crnogorsko društvo patrijarhalno sa tradicionalnim sistemom vrijednosti. Posebno je vidljiv progres ostvaren u period od 2006. do danas. Međutim, predstoji nam još mnogo posla u svim oblastima ljudskih prava, na šta se ukazuje i u najnovijem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori. Smatra da su evropske integracije ključne za postizanje napretka u Crnoj Gori i regionu. Nakon osam godina pregovora sa Evropskom unijom crnogorsko društvo je svjesno da vrijednosti EU- mir, stabilnost i prosperitet nemaju cijenu i te vrijednosti Evropska unija donosi kroz svoju meku moć. Takođe, svjesni smo da evropske integracije doprinose investicionom zamahu, jer brojni fondovi EU doprinose poboljšanju stanja u državi. U proteklih osam godina, EU je uložila u Crnu Goru više miliona eura za razvoj ljudskih prava, sa posebnim akcentom na ranjive grupe, među kojima su žene, Romi i Egipćani i zatvorenici. Takođe, ukazala je na jačanje institucija koje su ključne za ostvarivanje ljudskih prava u Crnoj Gori. Saopštila je da ni Evropska unija nije savršena i ima probleme koji se manifestuju kršenjem ljudskih prava u pojedinim državama članicama. Zaključila je da je napredak u crnogorskom društvu vidljiv, jer je unaprijeđena svijest građana o važnosti građanskog aktivizma, učešća u društvenim procesima, civilni sektor u Crnoj Gori je jedan od najjačih u regionu i u saradnji sa državnim institucijama značajno doprinosi reformama u društvu, a vidljiv je napredak i u zaštiti prava ranjivih grupa, kao što su pripadnici LGBT populacije. Unaprijeđena su i pitanja koja se tiču zaštite potrošača.

Gdje je potreban napredak? Po njenim riječima, u narednom periodu neophodno je uložiti dodatne napore na jačanju institucija i osnaživanju žena (ekonomsko osnaživanje i veća politička participacija). Primijetila je da u novoj vlasti uopšte nema žena. Takođe, potrebno je raditi na

unapređenju radničkih prava koja su ugrožena. Smatra da se rad u Crnoj Gori ne cijeni dovoljno, jer se i dalje pronalaze načini da se zaobiđu obaveze poslodavaca prema radnicima. Sloboda izražavanja je jako bitna, a ponekad se zloupotrebljava ugrožavanjem slobode druge strane. Napadi na novinare su nedopustivi u demokratskom društvu. Istakla je da smo svjedoci širenja dezinformacija, posebno na društvenim mrežama čemu treba posvetiti dodatnu pažnju. Važnim smatra i ostvarivanje prava na zdravu životnu sredinu, ali je upitno shvatanje građana Crne Gore o njihovoj individualnoj ekološkoj svijesti. Takođe, neophodno je posvetiti pažnju pravu na samoopredjeljenje, identitetskim pitanjima, kao i pravima mladih. Ukazala je na sjajnu inicijativu na nivou EU kada je Evropski parlament usvojio Rezoluciju kojom je zabranio besplatan pripravnički rad mladih, jer svaki rad treba cijeliti i platiti. U vezi sa stanjem i pozicijom Zakona o slobodi vjeroispovijesti, smatra da toj temi treba pristupiti pažljivije. Nije dovoljno izbrisati sporne članove Zakona, već se isti moraju zamijeniti novim kako bi se doprinijelo pomirenju i koheziji društva, nakon čega bi se posvetili ekonomskim i socijalnim pitanjima koja su ključna. Zaključila je da su za dalji napredak u oblasti ljudskih prava i postizanje konkretnih rezultata ključna tri procesa: obrazovanje, komunikacija, odnosno podizanje svijesti građana i strožija kaznena politika koja je u Zapadnoj Evropi na visokom nivou.

U drugom dijelu Konferencije na kojem je bilo riječi o strategijama i preporukama za zaštitu i promociju ljudskih prava učestvovali su: Eugen Jakovčić, medijski koordinator „Documenta“ – Centra za suočavanje sa prošlošću u Hrvatskoj, Dejana Ivančić Spasojević, advokatica i arbitar iz Republike Srbije, Dijana Malbaša, predstavnik NVO „Autonomni ženski centar“ iz Republike Srbije, Radovan Ognjenović, predstavnik Kancelarije za evropske integracije Vlade Crne Gore, Marija Baykal, predstavnik Ministarstva kulture Vlade Crne Gore, Vuk Maraš, direktor Medijske asocijacije za Jugoistočnu Evropu i Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“.

Medijski koordinator „Documenta“ – Centra za suočavanje sa prošlošću u Hrvatskoj Eugen Jakovčić je govorio o tranzicionoj pravdi u Republici Hrvatskoj i zemljama regiona, a naročito o nedostatku saradnje u procesuiranju odgovornih za ratne zločine, uz ocjenu da još uvijek nema značajnog napretka u suočavanju sa prošlošću. Informisao je da je „Documenta“ članica „Kuće ljudskih prava - Zagreb“ koja izdaje izvještaj o stanju ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Njihova opšta ocjena je da je u Republici Hrvatskoj u 2019. postojala stagnacija, nije bilo jasnog sistemskog napretka, odnosno da od ulaska u EU njihova država na svim nivoima stagnira. Podsjetio je da civilno društvo u Hrvatskoj nije bilo dio pregovaračkog tima, već su ih evropski zvaničnici i predstavnici Evropske komisije konsultovali kako bi provjeravali informacije koje su im dostavljali zvanični državni organi. Bili su vrlo kritični, ali su prikazivali realno stanje, a ne ono što su „servirale“ službene institucije. Neposredno pred ulazak u EU Hrvatska je imala jasan Akcioni plan sa svim aktivnostima koje je trebalo realizovati do ulaska u EU. To je bio ključni trenutak u kojem su mogli mijenjati stvari, a nakon ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju, civilno društvo je od Evropske unije zahtijevalo da Hrvatska bude pod određenim monitoringom i nakon ulaska, što EU nije prihvatila. Predstavnici „Documenta“, pravници sa položenim pravosudnim ispitom, prate sva suđenja za ratne zločine u Republici Hrvatskoj i ocjenjuju da u toj oblasti država nazaduje. Jakovčić je ocijenio da je u ovom trenutku najproblematičnije nepostojanje zadovoljavajuće regionalne saradnje u ovoj oblasti, jer nijedna država regiona ne izručuje svoje državljane otpužene za ratne zločine. Ukoliko su zločin počinili pripadnici Srbije u Hrvatskoj, Hrvatska im ne može suditi, već im sudi srpsko pravosuđe, a Srbija i Hrvatska imaju loše odnose u ovoj oblasti. Kada je riječ o Crnoj Gori, podsjetio je da su brojni crnogorski državljani učestvovali u napadu na Dubrovnik, ali hrvatsko pravosuđe do njih ne može doći i hrvatsko tužilaštvo u saradnji sa kolegama iz tužilaštva u Podgorici može samo da razmijeni dokaze. Regionalna saradnja je u potpunosti determinirana političkim odnosima. Iako Crna Gora i Hrvatska imaju izvanredne odnose, po pitanju suđenja za ratne zločine donešena je samo jedna presuda u slučaju Morinj, dok je građanska parnica logoraša koji su bili zarobljeni u logoru Morinj u toku i Crna Gora sa njima još nije dogovorila i potpisala sporazum. Takođe, regionalna saradnja se odvija pod pritiskom civilnog sektora. Za pohvalu je formiranje Informaciono-dokumentacionog centra u Crnoj Gori koji je otvoren u Podgorici početkom oktobra 2020, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Skupštine Crne Gore. To je svojevrsni vansudski mehanizam koji prikupljanjem činjenica o ratnim zločinima može pomoći tužilaštvu i pravosuđu kako bi se promijenila loša slika s obzirom da ratni zločini ne zastarijevaju. Organizacija „Documenta“ podržava sve vansudske mehanizme na regionalnom nivou. Jakovčić je podsjetio da je prilikom otvaranja Informaciono-dokumentacionog centra u Crnoj Gori imao sastanak

sa predsjednikom Skupštine Crne Gore sa kojim je razgovarao o memorijalizaciji- mogućnosti obilježavanja mjesta stradanja za žrtve ratnih zločina u Crnoj Gori. Ponovio je da regionalna saradnja još uvijek isključivo zavisi od civilnog društva, a saradnja država varira i u najvećoj mjeri zavisi od trenutnih političkih struktura i njihovih ideoloških predispozicija. Izgubio se kontinuitet koji je postojao sa određenim političkim strukturama koje su vrlo snažno otvorile proces pomirenja u regiji, a sada je sve to vraćeno na početak, pa i sama inicijativa REKOM koja se gotovo povukla i isključivo funkcioniše na lokalnom nivou.

Jakovčić se osvrnuo na sveprisutni govor mržnje i incident koji se nedavno desio u Hrvatskoj kada je jedan čovjek pucao u policajca ispred zgrade Vlade Republike Hrvatske neposredno pred dolazak Predsjednika Vlade koji je taj čin nazvao polu-terorizmom. Mladić je pred izvršenje djela ostavljao poruke na Facebook-u, a neposredno nakon napada na policiju koja obezbjeđuje zgradu Vlade izvršio je samoubistvo. Sada je Markov trg u Zagrebu zatvoren za javnost iako su se godinama borili da to bude mjesto protesta protiv društvenih događanja. Ovo je pokrenulo veliku debatu o govoru mržnje na društvenim mrežama. Jakovčić smatra da se društvenim mrežama pridaje velika pažnja, a u ovoj situaciji treba sagledati sve činjenice i voditi računa da se aktiviraju postojeći mehanizmi zaštite. Nezavisno od ulaska u EU i svega što društva prolaze, stalno se suočavamo sa novim izazovima zbog čega je važno podsticati jake institucije, slobodu medija i jako civilno društvo.

Na pitanje da li je zadovoljan stavom hrvatske vlasti po pitanju priznavanja hrvatskih ratnih zločina i kako bi isto uporedio sa stavom i politikom drugih država u regionu, Jakovčić je odgovorio da je postojeća politička struktura u Zagrebu koja je prilično konzervativna i čini je HDZ koja je bila ključna u kršenju ljudskih prava i prikriivanju ratnih zločina tokom 1990-ih, dijelom drugačija od kada je preuzeo relativno umjereni premijer Plenković, pa Vladu čine i predstavnici srpske manjine. Predstavnici hrvatske Vlade i srpske manjine su ovog ljeta zajedno odali počast licima koja su bila žrtve teškog kršenja ljudskih prava i ratnih zločina koje je počinila hrvatska vojska nad srpskim civilima, što doprinosi važnom procesu pomirenja u Hrvatskoj. Ovaj proces je važan jer su ga pokrenuli ljudi iz političkih struktura koje su proteklih decenija negirale događaje kojima su ovog ljeta odali počast. Ključna uloga je imao premijer Plenković, njegov tim i predsjednik Srpske demokratske stranke Milorad Pupovac. Smatra da ovaj proces nije ad-hoc performans, već se radi o ozbiljnom procesu jer će ubuduće zajedno posjećivati mjesta stradanja građana Hrvatske. Takođe, ovaj proces je veoma važan, jer nezavisno od presuda javnost se i dalje na pravi način nije suočila sa ratnom prošlošću i o osuđenim pojedincima postojala je percepcija da su heroji. Vjeruje da će ovaj proces pomirenja u Hrvatskoj osnažiti pomirenje u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori i relaksirati odnose.

Advokatica i arbitar iz Republike Srbije Dejana Ivančić Spasojević je ukazala da je trgovina ljudima aktuelan problem zemalja regiona i da je nužna neposredna primjena Palermo protokola – Protokola za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom i Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima. Takođe, istakla je važnost saradnje zemalja Zapadnog Balkana u borbi protiv trgovine ljudima koja je globalni problem. Za razliku od 1990-ih godina kada je trgovina ljudima uglavnom bila uvezena iz zemalja poput Rusije i Moldavije, sada su žrtve trgovine ljudima osobe iz država regiona. Informisala je o važnoj ulozi civilnog sektora u ovoj oblasti i saradnji koju ostvaruju sa sličnim organizacijama iz drugih država. Važnim smatra formiranje skloništa za žrtve trgovine ljudima, stvaranje kohezionog fonda za isplatu štete žrtvama trgovine ljudima i edukaciju sudija i tužilaca koji se bave ovim pitanjima.

Predstavnica NVO „Autonomni ženski centar“ iz Republike Srbije Dijana Malbaša je informisala da NVO „Autonomni ženski centar“ od 1993. godine pruža pomoć ženama žrtvama nasilja u porodici. Prate primjenu Istanbulske konvencije, zagovaraju njenu doslednu implementaciju i bave se edukacijom stručnjaka zaduženih za prevenciju i sprečavanje nasilja. Osvrnula se na zaštitu žena koje su žrtve nasilja u porodici u Republici Srbiji i glavne probleme u ovoj oblasti. Ocijenila je da je stanje u ovoj oblasti u Republici Srbiji loše, na šta ukazuju preporuke Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja nad djecom (GREVIO komitet) upućene Republici Srbiji u januaru 2020. Ukazala je na prepreke sa kojima se suočavaju nevladine organizacije u njihovoj realizaciji, a koje su se dugi niz godina bavile zaštitom žrtava nasilja u porodici i sada nijesu u mogućnosti da nastave sa djelovanjem, jer ne dobijaju finansijsku podršku države. U Srbiji su 2017. godine usvojeni Zakon o sprečavanju nasilja u porodici i izmjene Krivičnog zakonika, a primjenom Zakona o sprečavanju nasilja u porodici obezbijeđena je koordinacija različitih informacija. Takođe, policija je dobila mogućnost da uvede hitne mjere zaštite od nasilja i da ih izriče prema licu koje je počinilo nasilje u porodici. Zakonom

su uvedene obavezne evidencije o slučajevima prijavljenog nasilja u porodici. Manjkavost sprovođenja Zakona je u tome što se procjene rizika ne rade adekvatno i što institucije visokorizične slučajeve tretiraju kao da su niskorizični. Ukazala je da su izmjenama Krivičnog zakonika uvedena krivična djela proganjanje, seksualno uznemiravanje, prinudno zaključenje braka i genitalno sakaćenje. GREVIO komitet je zamjerio Srbiji zbog malog broja prijava za seksualno uznemiravanje, pa je njihova preporuka da se ulažu napor na podizanju svijesti građana. Takođe, preporučio je da se pod hitno mijenja definicija silovanja i da se uskladi sa Istanbulskom konvencijom, ali za sada ništa nije urađeno na tom planu. Takođe, potrebno je da ustanove krizne centre za žrtve silovanja i seksualnog uznemiravanja. GREVIO komitet urgira da Srbija prepozna kapacitete ženskih nevladinih organizacija koje pružaju podršku žrtvama nasilja i da ih finansira, ali u praksi to se ne dešava. Prema jednom istraživanju, ove NVO od države dobijaju samo 4% sredstava. S druge strane, crkvene organizacije su na različitim konkursima do sada dobile preko 60 miliona dinara od države, što je jasan pokazatelj koliko Srbija odvaja za podršku žrtvama porodičnog nasilja čime se dovodi u pitanje rad ovih nevladinih organizacija. Takođe, donatori ukazuju da usluge koje se pružaju ženama žrtvama nasilja treba da finansiraju država i lokalne samouprave.

Predstavnik Kancelarije za evropske integracije Radovan Ognjenović je saopštio ključne informacije o pregovaračkom procesu Crne Gore sa Evropskom unijom, sa posebnim osvrtom na poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna ljudska prava i poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost. Podsjetio je da su u skladu sa novom metodologijom ova dva poglavlja otvorena na početku pregovaračkog procesa, 18. decembra 2013, a biće zatvorena na kraju. Sadrže klauzulu balansa koja treba da obezbijedi da se napredak sprovodi ujednačeno. Jedino za ova dva poglavlja uvedena su privremena mjerila. Ustanovljen je Savjet za vladavinu prava radi praćenja stanja u ovim poglavljima. Novu pristupnu metodologiju Evropske unije Crna Gora je zvanično prihvatila u maju 2020. Za poglavlje 23 dato je 45 privremenih mjerila i to: 18 za pravosuđe, 14 za borbu protiv korupcije, 11 za temeljna prava, jedno za saradnju sa civilnim sektorom i jedno opšte, dok je za poglavlje 24 dato 38 privremenih mjerila i to: četiri za migracije, četiri za azil, dva za viznu politiku, četiri za Šengen/spoljne granice, pet za pravosudnu saradnju, 13 za policijsku saradnju i borbu protiv organizovanog kriminala, jedno za borbu protiv terorizma, četiri za saradnju u oblasti droga i jedno opšte. Po godišnjem progresu ostvarenom u periodu između 2019. i 2020. godine u poglavljima 23 i 24 Crna Gora ima prosječnu ocjenu od 3.29 od 5, a od zemalja regiona, kandidata ili potencijalnih kandidata za članstvo u EU, ispred nje po ostvarenom godišnjem napretku su Sjeverna Makedonija i Albanija. Kada je riječ o nivou pripremljenosti za pristupanje EU, Crna Gora je prva u regionu Zapadnog Balkana, sa prosječnom ocjenom 2.64. U periodu od 2013. do 2020. Crna Gora je usvojila više od 70 zakona koji se tiču poglavlja 23 i više od 40 zakona koji se odnose na poglavlje 24. Osnovane su i institucije, kao što su Specijalno državno tužilaštvo i Agencija za sprečavanje korupcije.

Kada je riječ o napretku ostvarenom u poglavlju 23, Ognjenović je podsjetio da se u posljednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori ističe da postoji kontinuirana primjena strategije za informaciono-komunikacione tehnologije u pravosuđu, ulažu se kontinuirani napor na razvoju i promociji alternativnog rešavanja sporova, uspostavljen je novi institucionalni okvir za Kancelariju za povraćaj imovine, Agencija za sprečavanje korupcije nastavlja sa jačanjem aktivnostima kroz izgradnju kapaciteta i tehničku pomoć, zakonodavni i institucionalni okvir u oblasti temeljnih prava sada je uglavnom uspostavljen, a Crna Gora je prva zemlja u regionu koja je regulisala status istopolnih parova. Takođe, navodi se da su ojačani kapaciteti institucija za ljudska prava i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a povjerenje u instituciju Ombudsmana i kvalitet njenog rada se povećava. Odluke Ustavnog suda su i dalje u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima.

U vezi sa poglavljem 24, navodi se da su usvojene standardne operative procedure u finansijskim istragama i ojačani insitucionalni kapaciteti u oblasti migracija, azila i upravljanja granicama; kreiran je cenralizovani registar bankovnih računa, ojačani su kapaciteti i profesionalnost policije i povećan broj postupaka o oduzimanju imovine. Takođe, ističe se da je stupio na snagu Sporazum koji se tiče saradnje sa EU koji predviđa raspoređivanje evropskih timova granične i oblaske straže sa izvršnim ovlašćenjima duž granica Crne Gore sa EU.

S druge strane, ukazuje se na ključne nedostatke u oblasti vladavine prava gdje se, između ostalog, sugeriše da imenovanje sudija u potpunosti mora biti usklađeno sa nacionalnim zakonodavstvom i preporukama GRECO-a, pravosuđe mora biti nezavisno i objektivno, oslobođeno političkog uticaja, potrebno je optimizovati broj zaposlenih u sudstvu i policiji i neophodna je

proaktivnija uloga države u osiguravanju maksimalnog integriteta, nepristrasnosti i odgovornosti Agencije za sprečavanje korupcije. Takođe, ukazano je da u oblasti slobode izražavanja nije ostvaren napredak. Kao kritične tačke ističu se neriješeni slučajevi napada na novinare i potrebno je uložiti dodatne napore na obezbijedivanju nepristrasnosti i nezavisnosti RTCG. Evropska komisija je ukazala na potrebu daljeg jačanja kapaciteta za bavljenje mješovitim migracionim tokovima, povećanja ljudskih i materijalnih resursa za upravljanje granicama, ograničavanja upotrebe sporazuma o priznanju krivice samo na izuzetne slučajeve, povećanja efikasnosti krivičnih istraga i daljeg usklađivanja vizne politike Crne Gore za viznom politikom EU.

Predstavnik Kancelarije za evropske integracije je podsjetio da su politički lideri koji rade na formiranju nove Vlade u Crnoj Gori javno obećali da će nastaviti put integracije Crne Gore u Evropsku uniju i da civilni sektor poziva da se nalazi iz najnovijeg Izvještaja EK o Crnoj Gori iskoriste za pripremu agende nove Vlade. Naglasio je da se uskoro očekuje zatvaranje privremenih mjerila za vladavinu prava i da vjeruje da Crna Gora do 2025. može postati članica Evropske unije.

Predstavnica Ministarstva kulture Marija Baykal je prezentovala zakonodavni okvir u oblasti medija, te izazove sa kojima se Ministarstvo kulture suočava u ovoj oblasti medija. Istakla je da se u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu navodi da je postignut napredak u medijskom zakonodavstvu, ali da su na to bacila sjenku hapšenja i sudski procesi protiv urednika internet portala i građana zbog sadržaja koje su tokom 2020. godine objavljivali ili dijelili putem interneta. Ocijenila je da Crna Gora danas jača slobodu izražavanja kao jedno od temeljnih ljudskih prava. Sloboda medija u Crnoj Gori koncipirana je u skladu sa strateškim ciljevima pristupanja Evropskoj uniji, ali i u skladu sa institucionalnim i normativnim uređenjem snaženja medijskog ambijenta. Medijske slobode u Crnoj Gori baziraju se na principima slobode izražavanja, nezavisne regulacije, samoregulacije medijskih subjekata i usklađenosti našeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima. Sve odredbe medijskih zakona tumače se shodno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i praksi Evropskog suda za ljudska prava. Ukazala je i na principe transparentnosti medijskog vlasništva, oglašavanja i finansiranja medija iz javnih fondova. Važnim smatra i princip nezavisnosti medija. Istakla je da su nedavno donešeni Zakon o medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, dok je u izradi zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama. U pripremi ovih predloga zakona bili su uključeni predstavnici civilnog sektora, medijski subjekti, regulator i samoregulatorna tijela. Sloboda medija je živa materija i potrebno je snaženje javne svijesti o medijskim slobodama. Imajući u vidu dostignuti nivo reformi, Baykal je zaključila da Crna Gora ima snažan kapital za nastavak puta ka Evropskoj uniji.

Direktor Medijske asocijacije za Jugoistočnu Evropu Vuk Maraš smatra da je sloboda izražavanja u Crnoj Gori na veoma lošem nivou i da je Crna Gora u tom smislu u najgoroj poziciji u odnosu na sve zemlje regiona, jer postoje brojni problemi koji se ne rješavaju dugi niz godina. Mišljenja je da postoji nedostatak političke volje koji se pokazuje u oblasti vladavine prava što se reflektuje i na medije. Najveći problem su neriješeni slučajevi napada na novinare. Crna Gora još uvijek nije riješila ubistvo glavnog i odgovornog urednika jednog medija, a desetine slučajeva napada i prebijanja novinara nijesu rasvijetljeni. Smatra da je Crna Gora jedna od rijetkih zemalja koja je u potpunosti urušila svoje medijsko tržište. Istakao je da je autor više međunarodnih izvještaja u ovoj oblasti i učestvovao je u izradi medijskog zakonodavstva. Smatra da su navedeni zakoni napisani da bi se favorizovali mediji koji su pod direktnom kontrolom Vlade Crne Gore. Mišljenja je da smo uvozili „medijske najamnike“ iz Srbije, kao što su „Informer“ i „Pink“, koji su trebali da vode najprljavije kampanje protiv onih koji kritički misle, pa u Crnoj Gori ne postoji mehanizam da se stanovništvo zaštiti od takvih medijskih sadržaja. U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu ukazuje se da će nova usvojena medijska rješenja takođe morati da se revidiraju, zbog čega je Maraš uputio inicijativu Predsjedniku Skupštine Crne Gore za izmjenama ovih zakona. Smatra da u skladu sa evropskom praksom treba riješiti i pitanje zaštite izvora. Maraš ističe da je Crna Gora zemlja u kojoj se brutalno krši sloboda izražavanja pa je naša država u sred pregovora sa EU prešla iz polukonsolidovane demokratije u hibridni režim. Dok se ne obezbijedi politička volja za rješavanje problema, sva statistika je uzaludna. Takođe, Maraš smatra da je nedopustivo nesuočavanje sa prošlošću u Crnoj Gori.

Izvršna direktorica NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“ Marina Vujačić je informisala o problemima sa kojima se lica sa invaliditetom susreću u svakodnevnom životu, naročito naglašavajući da je apsurdno i nedopustivo postupanje prema ovim licima kojima se konstantno krše ljudska prava, uključujući i pravo na život. Saopštila je da se ljudskim pravima osoba sa invaliditetom

ne bavi, već ih živi. Dok god postoje kršenja ljudskih prava, posebno ako su ona sistemska i sistematska, kao što je slučaj sa ljudskim pravima osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, ne može biti zadovoljna. Ne prihvata da se o ljudskim pravima pregovara na način na koji se pregovara o drugim temama. Ne postoji opravdanje da je za ljudska prava potrebno vrijeme, novac ili neki spoljni faktor koji treba da nas nauči ljudskim pravima. Ulaganje u ljudska prava ne može biti skupo. U Crnoj Gori se još uvijek na takav način posmatraju prava osoba sa invaliditetom pa se prave senzacionalističke objave uvijek kad se desi nešto što bi trebalo da bude praksa, a ne izuzetak. Primjera radi, Predsjednik Vlade kada je zaposlio osobu sa invaliditetom u svom kabinetu, organizovao je prijem za tu osobu i u saopštenju prekršio njeno pravo na privatnost. Crvenim vrpčama se obilježava otvaranje rampi pristupačnih za osobe sa invaliditetom. Vujačić vjeruje da institucije sistema u Crnoj Gori nemaju kapaciteta za ljudska prava osoba sa invaliditetom i suštinski ih ne razumiju, a od osoba sa invaliditetom se očekuje da budu zahvalni za sve što se uradi. Stoga je neophodna promjena svijesti, počev od sistema obrazovanja, jer se o ljudskim pravima osoba sa invaliditetom uči na pogrešan način. Neka ljudska prava su garantovana na diskriminatoran način koji omalovažava ljudsko dostojanstvo, izbor, integritet osobe ili ličnosti. Osobe sa invaliditetom se ne ohrabruju da se bore za ljudska prava, a invaliditet u Crnoj Gori se posmatra kao društveno nepoželjna pojava. U institucijama ima pojedinaca koji razumiju ljudska prava, ali nema jakih insitucija koji promovišu ljudska prava svaki dan. Kada prihvatimo da o ljudskim pravima treba učiti stalno, onda ćemo prihvatiti da i u Crnoj Gori imamo eksperte za pojedine oblasti. Sve što se u izvještajima međunarodnih organizacija evidentira kao nedostatak, godinama je isticano od strane predstavnika nevladinog sektora, ali državni organi te sugestije ne prihvataju jednako. Smatra da i same osobe sa invaliditetom treba da se edukuju o ljudskim pravima, a za sada država ih edukuje samo o obavezama. Vjeruje da je svima potrebna promjena svijesti, počev od porodice, preko obrazovnog sistema, institucija kojima je to obaveza i odgovornost pa do samih građana.

Na Konferenciji je zaključeno da su zemlje Zapadnog Balkana ostvarile napredak na putu ka članstvu u Evropskoj uniji, ali to još uvijek nije dovoljno da se izbjegnu kršenja ljudskih prava i sloboda, zbog čega je neophodan kontinuirani rad, edukacija i politička volja za dodatno unapređenje stanja u ovoj oblasti.

INFORMACIJA

SA PANEL DISKUSIJE NA KOJOJ SU PREDSTAVLJENI REZULTATI ISTRAŽIVANJA “OBRASCI I STEPEN DISKRIMINACIJE U CRNOJ GORI ZA 2020. GODINU”, održane u Podgorici 27. novembra 2020. godine

Panel diskusija na kojoj su predstavljeni rezultati Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu” održana je 27. novembra 2020. godine, onlajn putem Zoom platforme.

Panel diskusiju je organizovala NVO “Centar za demokratiju i ljudska prava” (CEDEM) u saradnji sa Savjetom Evrope.

Predstavnici nadležnih državnih organa, izvršne i zakonodavne vlasti, međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori, nevladinih organizacija i medija su izrazili veliko interesovanje za učešće na Panel diskusiji koja je okupila više od 60 učesnika.

Imajući u vidu da do dana održavanja Panel diskusije nije bio konstituisan Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore 27. saziva, događaj su pratile sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić i saradnica u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić.

Uvodna obraćanja imali su: Milena Bešić, direktorica NVO “Centar za demokratiju i ljudska prava”, Hermann Spitz, šef Sektora za saradnju u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Evgenia Giakoumopoulou, šefica operacija u Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Podgorici.

Uvodno izlaganje na temu “Procjena Ombudsmana o trenutnoj situaciji protiv diskriminacije u Crnoj Gori i ključnim izazovima” imala je Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Rezultate i ključne nalaze Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu” predstavio je prof. dr Miloš Bešić, autor Istraživanja i glavni metodolog CEDEM-a.

Na panel diskusiji na kojoj je bilo riječi o ključnim nalazima Istraživanja, kao i onom šta je učinjeno u cilju rješavanja nekih od iznijetih nalaza tokom proteklih godina i o uticaju nalaza

istraživanja na različite grupe, kao što su žene, LGBTIQ osobe, manjine i osobe sa invaliditetom govorili su: Božena Jelušić, poslanica u Skupštini Crne Gore, Blanka Radošević Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Elvis Beriša, izvršni direktor NVO "Phiren Amenca", Danijel Kalezić, predsjednik Upravnog odbora NVO "Queer Montenegro", Maja Raičević, izvršna direktorica NVO "Centar za ženska prava" i Milenko Vojičić, viši programski savjetnik u NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore".

Ključne preporuke Istraživanja predstavio je prof. dr Miloš Bešić, autor Istraživanja i glavni metodolog CEDEM-a.

Završno obraćanje na skupu imala je Angela Longo, programska menadžerka u Odjeljenju za borbu protiv diskriminacije Savjeta Evrope.

Milena Bešić, direktorica NVO "Centar za demokratiju i ljudska prava" je podsjetila da je CEDEM još 2005. izradio prvi Nacrt zakona o borbi protiv diskriminacije nakon čega su uslijedili edukativno-promotivni programi o zaštiti od diskriminacije namijenjeni predstavnicima pravosuđa, državnih organa i organizacija civilnog društva. Osim toga, izrađene su brojne publikacije iz oblasti krivičnog, radnog i antidiskriminacionog zakonodavstva. 2017. godine sistemski Zakon o zabrani diskriminacije je značajno poboljšan i usklađen sa zakonodavstvom Evropske unije. Tada su preciznije definisani određeni oblici diskriminacije, usaglašena je terminologija i, između ostalog, uključeni su specifični oblici diskriminacije djece, kao i uznemiravanje putem video-nadzora, mobilnih uređaja, društvenih mreža i interneta. Koncept političke diskriminacije proširen je i na diskriminaciju po osnovu pripadnosti sindikalnim organizacijama. Definisana je i rasna diskriminacija koja je odvojena od vjerske, a diskriminacija po osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije proširena je i na diskriminaciju na osnovu interseksualnih karakteristika. Bešić je saopštila da je Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom u velikoj mjeri usklađen sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom, ali je neusaglašen na nivou nacionalnog zakonodavstva. Sistem pravne zaštite od diskriminacije u Crnoj Gori obuhvata građansko-pravne, krivično-pravne i prekršajno-pravne mehanizme, kao i postupak pred institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nizom drugih institucija usmjerenih na prevenciju i zaštitu od diskriminacije. Kada se izade iz domena normativnog i institucionalnog okvira, u stvarnosti se svjedoči pojavama diskriminacije. NVO "CEDEM" duže od deceniju redovno sprovodi istraživanja koja prikazuju percepciju građana o obrascima i stepenu diskriminacije. Iako se rezultati njihovih i sličnih istraživanja najčešće tumače kao puki pokazatelji stanja, smatra da je njihova obaveza da otvore dodatni prostor za diskusiju koja će uključiti sve relevantne društvene aktere kako bi se usredsredili na uzroke i pronalaženje mehanizama za prevenciju i sprečavanje ovakvih pojava. U narednom periodu pažnju treba usmjeriti na intenziviranje saradnje i koordinaciju između organizacija civilnog društva, državnih organa, posebno pravosudnih institucija i policije, kao i lokalnih samouprava sa ciljem da se ostvari sinergija kojom bi se doprinijelo otklanjanju uzroka i stvaranju uslova za ostvarivanje ravnopravnosti u društvu. Takođe, neophodno je dodatno raditi na podizanju svijesti i edukaciji građana, ali i predstavnika institucija koje vrše nadzor nad sprovođenjem Zakona.

Hermann Spitz, šef Sektora za saradnju u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori je saopštio da su poštovanje temeljnih prava i zaštita od diskriminacije, sa posebnim fokusom na zaštitu ranjivih grupa važan element političkih kriterijuma za članstvo u Evropskoj uniji. Države koje žele da se pridruže Evropskoj uniji moraju da prikažu rezultate u cilju zaštite integriteta i dostojanstva svih osoba i da osiguraju da se osnovna prava poštuju, kako u teoriji, tako i u praksi.

Smatra da LGBTIQ osobe zaslužuju posebnu pažnju pa će Evropska komisija prezentovati inicijativu da se proširi lista krivičnih djela EU u članu 23 Sporazuma gdje će se uključiti ona krivična djela koja targetiraju LGBTIQ populaciju. Dodatne napore je potrebno usmjeriti na edukaciju i jačanje svijesti javnosti. Takođe, neophodni su naponi da se skrene pažnja na slučajeve nasilja, govora mržnje i diskriminacije i da se preduzmu aktivnosti na njihovom rješavanju. Tradicija ne smije da se koristi kao izgovor za diskriminaciju pojedinih ranjivih grupa. Postoje ranjive grupe koje su marginalizovanije od ostalih što se može vidjeti iz indikatora istraživanja koji se odnose na pripadnike romske i LGBTIQ zajednice. Smatra da pripadnici LGBTIQ zajednice zaslužuju posebnu pažnju zbog lošeg odnosa pripadnika opšte populacije prema njima. Potrebno je adekvatno reagovati, prijavljivati, ispitivati i sankcionisati slučajeve govora mržnje ili krivična djela prema pripadnicima ove populacije. Zaključio je da su Savjet Evrope i Evropska unija prirodni partneri koji pomažu državama u sprovođenju

aktivnosti na unapređenju stanja u ovoj oblasti, a u okviru Programa *Horizontal Facility* za Zapadni Balkan i Tursku promoviraju različitost i jednakost za šta opredjeljuju značajna finansijska sredstva.

Evgenia Giakoumopoulou, šefica operacija u Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Podgorici je saopštila da je situacija prouzrokovana pandemijom virusa korona učinila da prikupljanje podataka o diskriminaciji bude još važnije. Pandemija nije samo naglasila prethodne ranjivosti, nego je generisala nove i povećala stigmatizaciju već marginalizovanih grupa. Tokom ljeta svjedočila je slučajevima govora mržnje u Crnoj Gori što je eskaliralo za vrijeme održavanja parlamentarnih izbora. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je stanje slično onom koje je zabilježeno prije tri godine kada je realizovano slično istraživanje. Percepcija diskriminacije se nije mnogo promijenila u očima građana. Mržnja i mržnjom motivisani incidenti su pojačali obrasce diskriminacije i veoma je važno prepoznati govor mržnje. Istraživanje pokazuje da su institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava institucije kojima građani vjeruju i u slučaju diskriminacije zatražili bi pomoć od njih. Savjet Evrope će nastaviti da pruža podršku u pogledu izmjena zakona, politika, sprovođenju javnih kampanja, debata i sličnih aktivnosti kako bi se dodatno unaprijedilo stanje u ovoj oblasti.

Nerma Dobardžić, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je podsjetila da je period od marta 2020. godine u cijelom svijetu obilježila pandemija korona virusa. Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je djelovala proaktivno i bila prisutna kako u javnosti, tako i neposredno na mjestima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava i sloboda. Ocijenila je da je postojećim antidiskriminacionim zakonodavstvom u Crnoj Gori postavljen temelj za unapređenje ravnopravnosti i suzbijanje diskriminacije. Međutim, pravni okvir je potrebno i dalje usklađivati sa pravnom tekovinom Evropske unije i međunarodnim standardima. Pozdravila je donošenje Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola kojim je unaprijeđen pravni okvir u oblasti ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori. Jedno od zakonskih unapređenja zbog kojeg Zaštitnik izražava posebno zadovoljstvo je izjednačavanje bračne i vanbračne zajednice Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Podsjetila je da je Zaštitnik dan uoči Panel diskusije dostavio Odboru za ljudska prava i slobode Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine. U tom periodu Zaštitnik je u radu imao 140 pritužbi zbog diskriminacije, što je najveći broj od uspostavljanja nadležnosti Zaštitnika kao institucionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije. Podsjećanja radi, za isti period 2019. godine u radu je bilo 80 predmeta, odnosno 82 predmeta u 2018. Ukazala je da su razlozi povećanja broja pritužbi višestruki i međusobno povezani. Prema njenim riječima, osim što objektivno i po samoj sadržini obraćanja ukazuju da povjerenje u instituciju Zaštitnika raste, oni mogu biti povezani sa trendom rasta diskriminacije u društvu, kao i sa osnaženošću lica u riziku od diskriminacije da ovu pojavu prijavljuju i protiv nje se bore svim raspoloživim sredstvima i mehanizmima. Ne smije se zanemariti ni uzročno-posljedična veza između diskriminacije i još uvijek aktuelne pandemije COVID-19, koja je izmijenila politike i obrasce ponašanja koji su nastali kao odgovor na nju. Saopštila je da je najveći broj pritužbi podnešen u oblasti rada i zapošljavanja, što prati trend iz prethodnih godina kada je u ovoj oblasti registrovan najveći broj pritužbi zbog diskriminacije.

U odnosu na postupke pred Zaštitnikom, a u vezi sa mjerama za suzbijanje virusa COVID-19, građani su podnosili pritužbe zbog postupanja policijskih službenika prilikom ostvarivanja vjerskih sloboda i praktikovanja vjerskih prava; nejednakog postupanja u ograničavanju prava na slobodu kretanja i javnog okupljanja, kao i povrede prava na poštovanje privatnog života. Institucija Zaštitnika ima pojedine aktuelne predmete podnijete u vrijeme pandemije virusa COVID-19, kao što su karantin, prigovor na diskriminaciju u vršenju policijskih ovlašćenja, obezbjeđivanje javnih okupljanja, o čemu ne može dati konačna zapažanja i mišljenja jer su ti predmeti još uvijek u radu. Osvrnula se na Odluku Ustavnog suda koja je izazvala posebnu pažnju laičke i stručne javnosti, a tiče se Odluke Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti o objavljivanju imena lica kojima su izdata rješenja o obaveznoj samoizolaciji i podsjetila da je Ustavni sud donio Odluku kojom je ukinuo ovu odluku Nacionalnog koordinacionog tijela. Zamjenica Zaštitnika je ukazala da kriza izazvana pandemijom koronavirusa ima teške posljedice na osobe slabog imovnog stanja, ranjive grupe, osobe koje nemaju zdravstveno osiguranje i mnoge druge.

Govoreći o generalnom položaju pojedinih ranjivih grupa u Crnoj Gori, navela je da su stvorene određene zakonodavne pretpostavke za inkluziju i ostvarivanje prava na osnovu jednakosti sa drugima, ali da zakonske garancije nijesu obezbijedile da osobe sa invaliditetom žive samostalno, obrazuju se,

zarađuju i učestvuju u životu zajednice u punom kapacitetu i bez barijera. Posebno zabrinjava što u kreiranju politika i prakse dominira medicinski i funkcionalni model pristupa invaliditetu, dok pristup zasnovan na ljudskim pravima još uvijek predstavlja izuzetak, što nerijetko vodi diskriminaciji i među samim osobama sa invaliditetom u odnosu na vrstu i stepen oštećenja, uzrok nastanka oštećenja i godine starosti. Koncept razumnog prilagođavanja ne primjenjuje se na način definisan Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, a za njegovo odbijanje ili poricanje nijesu propisane efikasne sankcije. Podsjetila je i na sistemsku preporuku u Mišljenju Zaštitnika koji je utvrdio diskriminatoran karakter odredbe člana 64 stav 2 Pravilnika o ostvarivanju prava na medicinsko-tehnička pomagala prema licima oštećenog vida koja se ne nalaze na formalnom (redovnom) školovanju. Nakon upućenog Mišljenja održali su sastanak sa predstavnicima Fonda za zdravstveno osiguranje i Saveza slijepih Crne Gore i tada je izražena spremnost za otklanjanje povrede. Saopštila je da se nakon usvajanja Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola, prema zapažanjima civilnog društva, intenziviralo sa uvredama, prijetnjama i govorom mržnje prema LGBTIQ zajednici, posebno na društvenim mrežama i portalima. Smatra da nadležne institucije i donosioci odluka treba da pokažu dodatan senzibilitet i da omoguće stvaranje klime punog prihvatanja LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, dok sankcionisanje kršenja ljudskih prava ne smije zavisiti od institucionalne hrabrosti nadležnih aktera.

Prema riječima zamjenice Zaštitnika, iako je na planu uspostavljanja normativno-pravnog okvira za zaštitu prava manjina i sprovođenja politike multikulturalizma učinjen solidan pomak, pojedina pitanja i dalje ostaju otvorena. Narušavanje multietničkog i multivjerskog sklada, te etnička distanca i dalje predstavljaju veliku opasnost u crnogorskom društvu. U cilju jačanja položaja manjinskih naroda neophodna je kontinuirana primjena instituta afirmativne akcije, dosljedno praćenje realizacije mjera i aktivnosti iz strateških dokumenata, kao i osnažena uloga nacionalnih savjeta kroz izraženiju konsultativnu i predlagačku funkciju u svim pitanjima od interesa za manjinsku zajednicu.

Ključne ocjene Zaštitnika su da je za ostvarivanje ravnopravnosti neophodno efikasnije funkcionisanje mehanizama za zaštitu od diskriminacije, kao i punu primjenu antidiskriminatornog pravnog okvira od strane svih organa javne vlasti, vođenje jedinstvene evidencije o slučajevima diskriminacije u svim oblastima društvenog života i sprovođenje i praćenje relevantnih istraživanja. Institucija zapaža da je u medijima i javnom prostoru, uključujući društvene mreže, prisutan govor koji karakterišu senzacionalizam, diskriminatorni stavovi i uvredljivo izvještavanje prema pojedinim grupama u riziku od diskriminacije. Stoga će Zaštitnik posebnu pažnju posvetiti ovoj vrsti predmeta i organizovati edukacije na temu prepoznavanja i suzbijanja govora mržnje. Takođe, podstićeće integrisanje tema koje razvijaju kulturu tolerancije, razumijevanja i uvažavanja različitosti, međusobnog poštovanja, rodne ravnopravnosti i nediskriminacije u medijima i na društvenim mrežama. Zaštitnik će intenzivirati rad na promotivnim aktivnostima radi unapređenja arhitektonske i informacione pristupačnosti i primjene univerzalnog dizajna, sa ciljem omogućavanja nesmetanog pristupa javnim objektima i površinama, prevozu, informacijama, komunikacijama i uslugama za lica sa invaliditetom, lica koja se otežano kreću i starije građane. Počevši od sopstvene web stranice, Zaštitnik će dati primjer organima javne vlasti da informacije o njihovom radu moraju biti dostupne u odgovarajućim formatima, uključujući i sadržaje internet prezentacija.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić je naglasila da COVID virus ne diskriminiše i nema diskriminatoran karakter, ali posledice ovog virusa mogu da budu dalekosežne, a njegovi efekti mogu da dovedu do diskriminacije, jer mogu drugačije djelovati na osobe slabog imovnog stanja, ranjive grupe, nezaposlene, osobe koje nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju. Zaključila je da je zadatak svih nadležnih subjekata da preduzmu aktivnosti na smanjenju posledica koronavirusa.

Predstavljajući rezultate i ključne nalaze Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu” prof. dr Miloš Bešić je saopštio da je istraživanje sprovedeno u periodu od 11. do 19. septembra 2020. godine kada su po sistemu “lice u lice” intervjuisali 1035 ispitanika. Isto je realizovano neposredno nakon parlamentarnih izbora. Podsjetio je da je prvo ovakvo istraživanje u Crnoj Gori realizovano 2010. godine. U najvećem dijelu urađeno je ispitivanje percepcije diskriminacije, ali jednim dijelom su ispitivali i stavove građana po pojedinim pitanjima. Percepcija diskriminacije je ispitivana u oblastima zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvenoj zaštiti, radu javnih službi i kulturi. Takođe, ispitivali su diskriminaciju po polu, rodu, etničkoj/nacionalnoj pripadnosti, vjeroispovijesti, političkom uvjerenju, godinama starosti, invaliditetu i seksualnoj orijentaciji. Rezultati ukazuju da je percepcija diskriminacije najizraženija u oblasti zapošljavanja nakon čega slijedi

diskriminacija u radu javnih službi koja ima dvostruko nižu procentualnu vrijednost. Takođe, građani smatraju da je najmanji problem u zdravstvenoj zaštiti i u području obrazovanja. Kada je riječ o percepciji diskriminacije u oblasti zapošljavanja, građani ocjenjuju da je ona veoma visoka i da se u poslednjih deset godina nije mijenjala. U obrazovanju je evidentno smanjene percepcije diskriminacije. Po pitanju zdravstva, ključna promjena je bila u periodu između 2017. i 2018. i građani sada smatraju da najniži stepen diskriminacije postoji u ovoj oblasti. U vezi sa kulturom, zabilježene su stabilne vrijednosti u periodu od 2010. do 2020. godine iz čega se može zaključiti da se u ovoj oblasti ništa značajno nije dešavalo.

U vezi sa percepcijom diskriminacije prema grupama, procjenjuje se da je najveći stepen diskriminacije prema Romima i Egipćanima. Slijede diskriminacija osoba sa invaliditetom i diskriminacija po godinama starosti, pa diskriminacija po političkom uvjerenju, nacionalnosti i vjeroispovijesti. Procjena diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije je rezultat mimikrije u istraživanju, a ne realnog stanja. Kada je riječ o percepciji diskriminacije po osnovu nacionalnosti i vjeroispovijesti, procjena je da je danas na nižem stepenu nego 2010. Percepcija diskriminacije po političkom uvjerenju je drastično smanjena i prof. Bešić smatra da je to efekat nedavno održanih parlamentarnih izbora. Upoređivanjem rezultata iz 2010. i 2020. godine primjećuje se smanjenje percepcije diskriminacije po političkom uvjerenju, kao i po osnovu nacionalnosti i vjeroispovijesti, a kad je riječ o diskriminaciji prema ostalim pripadnicima grupa, stanje uglavnom stagnira. Ukupno, stepen percepcije diskriminacije je na malo nižem nivou nego 2010. godine.

Kada je u pitanju stav građana prema pripadnicima LGBTIQ osoba, 30,6% ispitanika je saopštilo da ima negativan stav, 31,7% neutralan stav, pozitivan samo 5,3% i svaki četvrti ispitanik je odgovorio da nema stav. Svaki peti ispitanik se slaže sa stavom "*LGBTIQ osobe nijesu ništa bolje od kriminalaca i treba ih najstrožije kažnjavati*", što veoma zabrinjava. Gotovo 30% ispitanika se slaže sa stavom "*Homoseksualnost je vrsta bolesti i treba je liječiti*". Manje od 10% se slaže sa stavom da LGBTIQ osobe treba da usvajaju djecu. Može se zaključiti da građani Crne Gore imaju veoma negativne stavove prema pripadnicima LGBTIQ populacije. Kada se ovi podaci uporede sa podacima iz Evropskog istraživanja vrijednosti iz 2019. godine po pitanju stava "*Homoseksualni parovi su jednako dobri roditelji kao i svi ostali*" primjećuje se da se sa tim stavom u velikoj mjeri slažu građani Švedske, Norveške i drugih skandinavskih zemalja, a u Crnoj Gori sa ovim stavom saglasno je samo 11,7% građana, što je veoma nisko. Po pitanju socijalne distance, trećina građana Crne Gore ne želi da živi u istoj državi sa pripadnicima LGBTIQ populacije, a 8% građana ne želi da živi u istoj državi sa Romima. Po svakom aspektu distanciranja, distanca prema LGBTIQ osobama je izraženija od distance prema Romima i Egipćanima, iako su Romi i Egipćani najugroženija i najdiskriminisanija grupa u etničkom smislu u Crnoj Gori. Čak 43,4% građana Crne Gore ne želi u susjedstvu, odnosno u istoj ulici da živi sa pripadnicima LGBTIQ populacije, a 46,7% ne želi da ih ima kao saradnike na poslu. Samo 10% građana Crne Gore bi ušlo u lične bračne odnose sa pripadnicima LGBTIQ populacije. Svega 5,9% građana podržava Povorku ponosa, a svaki peti je protiv njenog održavanja, dok bi je svaki četvrti građanin Crne Gore zakonom zabranio. Crna Gora je u vrhu evropskih zemalja po socijalnom distanciranju prema homoseksualcima.

Po rezultatima Istraživanja, svaki peti građanin Crne Gore poznaje zakone koji se tiču zabrane diskriminacije, a oko 40% građana smatra da Crna Gora ulaže dovoljno napora u ovoj oblasti, s tim što se procenat nije značajno mijenjao od 2010. godine. 41,7% građana smatra da Ombudsman daje najveći doprinos u ovoj oblasti, nakon čega slijede mediji, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Vlada Crne Gore. Građani uglavnom imaju povjerenja da će ih institucije zaštititi od diskriminacije, ali je značajan broj i onih koji nemaju povjerenje. Generalno posmatrano, povećan je stepen povjerenja građana da će ih država zaštititi od diskriminacije. Građani bi se najprije obratili policiji, pa Ombudsmanu, nevladinim organizacijama i sudovima. Najveći procenat građana nije u stanju da procijeni efekat pandemije virusa COVID-19 na stepen diskriminacije.

Poslanica u Skupštini Crne Gore Božena Jelušić smatra zabrinjavajućim podatak da više od četvrtine ispitanika ne vjeruje Parlamentu što ukazuje na činjenicu da je crnogorski Parlament u prethodnom periodu izgubio kontrolnu funkciju. Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori je 55, a za Evropsku uniju 67. U prethodnom periodu u Skupštini Crne Gore nijesu adekvatno sprovedenja kontrolna saslušanja, nijesu preduzete aktivnosti da se orodne zakoni, niti je bilo kontrolnih saslušanja u domenu obrazovanja. Stoga smatra da u narednom periodu u Skupštini Crne Gore treba insistirati na održavanju kontrolnih saslušanja. Rodna različitost između muškaraca i žena je biološka, prva

različito sa kojom se suočavamo. Smatra zabrinjavajućim podatak da se u Crnoj Gori samo 4% nekretnina upisuje na žene kao vlasnike. Jedino što je ohrabruje u ovom istraživanju jeste podatak da mladi pokazuju manju distancu i manje rigidne stavove prema LGBTIQ osobama i Romima. Takođe, mladi su, zahvaljujući obrazovanju, spremniji da prihvate različitost. Smatra da poslanici treba da ulože dodatne napore u kontroli svih subjekata zaduženih za sprovođenje zakona. Čini se da je usvajanje Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i podrška održavanju parade ponosa bio način da se fingira podrška pripadnicima LGBTIQ populacije, a u cilju očuvanja vlasti i ekonomske moći. Zaključila je da je istraživanje dobro dijagnostičko sredstvo, osvjetlilo je i druge probleme u društvu i predstavlja potvrdu da crnogorsko društvo u društvenom i vrijednosnom smislu stagnira.

Generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević Marović ocjenjuje da je u zakonodavnom dijelu postignuto mnogo, ali da je implementacija propisa kamen spoticanja. Pored sistemskog Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, istakla je da je Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola obezbijeden visok stepen ljudskih prava i sloboda pripadnicima LGBTIQ populacije. Takođe, značajnim ocjenjuje i Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojim je, između ostalog, Zaštitnik definisan kao institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije. U okviru *Horizontal Facility* programa nedavno je završena Analiza primjene krivičnog antidiskriminacionog zakonodavstva u periodu od 2013. do 2018. godine, što je povezano sa periodom primjene prve Strategije za unapređenje prava LGBT osoba u Crnoj Gori i Analiza će biti dostavljena sudijama i tužiocima. Podsjetila je da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava već devet godina sprovodi kampanje o podizanju svijesti opšte i stručne javnosti o zabrani diskriminacije. Zadovoljna je što su nastavljena istraživanja u ovoj oblasti, uz očekivanje da će rezultati pomoći u planovima za razvoj i unapređenje ljudskih prava. Iako u Crnoj Gori i dalje postoje negativne pojave u odnosu prema LGBTIQ osobama, naročito govor mržnje putem društvenih mreža, smatra da je u strateškom i zakonodavnom dijelu, ali i u svijesti građana napravljen značajan pomak.

Izvršni direktor NVO "Phiren Amenca" Elvis Beriša smatra da postoje pomaci u odnosu na prethodne godine, ali govor mržnje prema Romima i dalje je na veoma visokom nivou. Državni organi bi trebalo da budu otvoreni za sve građane, a nevladine organizacije treba da pomognu da se na određeni problem ukaže i da predlože rješenja. Međutim, državni organi su prvi akteri pred kojima bi svi trebalo da imaju potpunu slobodu, povjerenje i olakšan pristup da im se obrate. Mišljenja je da se kroz obrazovni sistem može značajno uticati na smanjenje etničke distance samim tim što će se mladim generacijama omogućiti da uče o istoriji, kulturi i jeziku Roma, čime će se doprinijeti i promjeni stavova prema ovoj populaciji. Takođe, i dalje je prisutan različit odnos prema djeci iz romske populacije i djeci iz opšte populacije, o čemu, po riječima Beriše, svjedoči i nedavno izgrađeno dječje igralište na Vrelima Ribničkim koje je mnogo manje opremljeno od sličnih igrališta u gradu. Ne može se govoriti o adekvatnom inkluzivnom obrazovanju ukoliko se djeci romske populacije ne obezbijedi prevoz do škole. Mišljenja je da bi romsku populaciju trebalo pitati o njihovim potrebama i na osnovu toga definisati politike prema Romima.

Predsjednik Upravnog odbora NVO "Queer Montenegro" Danijel Kalezić je saopštio da u situacijama kada poruke u javnom diskursu skreću udesno, ka mizoginiji, homofobiji, klerikalizaciji to se reflektuje na LGBTIQ zajednicu tako što opšta populacija ima negativnije stavove prema pripadnicima ove populacije. Smatra da homofobija dolazi iz mizoginije i da uvijek kada su dodatno ugrožena prava žena imamo i veću homofobiju i ugoženija prava LGBTIQ osoba, kao i dodatno ugrožavanje prava ostalih grupa. Mišljenja je da je mizognija veoma izražena zbog čega zajedno moramo pronaći način da se vratimo na put jednakosti svih u društvu. U predstojećem periodu trebalo bi da uslijede izmjene i dopune seta zakona radi usaglašavanja sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola, kao i donošenje zakona o rodnom identitetu i poslanici će biti u prilici da na djelu pokažu koliko se zalažu za prava ove grupacije.

Izvršna direktorica NVO "Centar za ženska prava" Maja Raičević je istakla da žene osim što su neadekvatno zastupljene u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, u prosjeku su i daleko siromašnije od muškaraca. Plaši se da će pandemija koronavirusa dodatno produbiti taj problem, jer su žene u crnogorskom društvu višestruko diskriminisane. Podsjetila je da siromaštvo žena u značajnoj mjeri uslovljava siromaštvo djece i svih lica o kojima one brinu, najčešće kao samohrani roditelji. Pohvalila je reakciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore na izjave advokata Velibora Markovića i ohrabrila ga da i ubuduće postupa u sličnim situacijama. Istraživanje predstavlja evaluaciju uspjeha

dosadašnjih aktivnosti u ovoj oblasti, ali i input za dalje aktivnosti u cilju unapređenja stanja. Smatra da ih posvećenost zaštiti prava jedne marginalizovane grupe ne čini borcima za ljudska prava, nego se svi zajedno moraju baviti svim ranjivim grupama radi opšteg unapređenja stanja. Zaključila je da u narednom periodu posebno treba pratiti uticaj pandemije koja doprinosi i rastu broja prijava nasilja.

Viši programski savjetnik u NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore" Milenko Vojičić smatra da bi trebalo ispitati uzroke diskriminacije prema osobama sa invaliditetom u oblasti zapošljavanja. Mišljenja je da se stepen diskriminacije poslodavaca prema licima sa invaliditetom smanjuje, ali efekti su i dalje nezadovoljavajući. Zbog nepostojanja registra osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, država nije u mogućnosti da definiše prave politike prema osobama sa invaliditetom. Sugerisao je da se slično istraživanje sprovede među osobama sa invaliditetom, kao posebnom ciljnom grupom.

Programska menadžerka Odjeljenja za borbu protiv diskriminacije Savjeta Evrope Angela Longo smatra da bi zajednička odgovornost svih subjekata trebala da bude u oblasti obrazovanja kako bi se objasnilo koliko su važna pitanja jednakosti i različitosti. U narednom periodu treba dosta uraditi u borbi protiv govora mržnje. Naglasila je da žele da nastave debatu i sa drugim nevladinim organizacijama i da vide koji su to instrumenti kojima se može pružiti ne samo materijalna podrška za borbu protiv diskriminacije, već i da se bolje shvati kako odbraniti žrtve od mržnje, kako bolje prikupljati podatke i kako da žrtve predstavljaju svoje slučajeve. Takođe, važnim smatra kampanje koje će doprinijeti promjeni svijesti građana. Zaključila je da svi subjekti imaju zajedničku odgovornost u rješavanju ovih izazova.

INFORMACIJA
SA PETOG SASTANKA UPRAVLJAČKOG ODBORA MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA
PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST
ZAPADNOG BALKANA (HUGEN),
održanog 9. decembra 2020. godine

Peti (onlajn) sastanak Upravljačkog odbora Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) održan je 9. decembra 2020. godine.

Imajući u vidu da do dana održavanja sastanka nijesu bili konstituisani Odbor za ljudska prava i slobode i Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore 27. saziva, sastanku su prisustvovala predstavnice Sekretarijata ovih Odbora: Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode, Sonja Jokić, saradnica u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode i Tamara Pešić, saradnica u Sekretarijatu Odbora za rodnu ravnopravnost. Takođe, sastanku je prisustvovala bivša poslanica Nada Dronjak, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore 26. saziva.

Na sastanku su učestvovali predstavnici odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost iz Republike Albanije, Republike Srbije, Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije i Crne Gore, dok istom nijesu prisustvovali predstavnici Parlamenta Republike Kosovo koji takođe učestvuju u projektu Vestminsterske fondacije za demokratiju „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu“ .

Učesnici su razgovarali o budućim multilateralnim i bilateralnim aktivnostima HUGEN mreže u vrijeme pandemije COVID-19, funkcionisanju Mreže u narednih godinu dana, tekućem pilot procesu post-zakonodavnog nadzora u parlamentima koji učestvuju u radu HUGEN mreže i statusu trenutnih proizvoda koji se razvijaju u okviru Projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju.

Emil Atanasovski, direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan je pozdravio učesnike i predstavio plan rada. Saopštio je da sastanku prisustvuje 15 predstavnika parlamenata država Zapadnog Balkana.

Ivan Radojević, projekt menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju je podsjetio da je prethodni sastanak Upravljačkog odbora HUGEN mreže održan 26. juna 2020. Nakon toga održani su izbori u Crnoj Gori, Republici Sjevernoj Makedoniji i Republici Srbiji, a u međuvremenu, shodno rezultatima izbora, konstituisani su nadležni odbori za ljudska prava i rodnu ravnopravnost u Makedoniji i Srbiji, dok se uskoro očekuje i konstituisanje odbora u Skupštini Crne Gore. Predstavio je nove članove Mreže: Halila Snopčea, predsjednika Stalne anketne komisije za zaštitu sloboda i prava

građana u Parlamentu Republike Sjeverne Makedonije, Gordanu Siljanovsku Davkovu, predsjednicu Komisije za jednakost žena i muškaraca u Parlamentu Republike Sjeverne Makedonije i Muamera Bačevca, predsjednika Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije koji su izrazili zadovoljstvo što će ubuduće učestvovati u Projektu WFD.

Nakon usvajanja Zapisnika sa Četvrtog sastanka upravljačkog odbora HUGEN mreže, održanog 26. juna 2020. godine, uslijedio je izbor neformalnog predsjedavajućeg Mreže.

S obzirom da je do sada funkciju neformalne predsjedavajuće Mrežom vršila Nada Drobnjak, ona je na samom početku pozdravila učesnike sastanka. Istakla je zadovoljstvo dosadašnjim učešćem u radu HUGEN mreže, naglašavajući da je raduje regionalno povezivanje odbora koji se bave ljudskim pravima i rodnom ravnopravnošću. Udruživanjem i povezivanjem ovih odbora, odnosno zajedničkim aktivnostima doprinijeće se stvaranju vidljivih rezultata. HUGEN mreža je bila veoma aktivna u početnih sedam-osam mjeseci rada nakon čega su aktivnosti usporene zbog aktuelne pandemije COVID-19. Podsjetila je da je urađen finalni Izvještaj za post-zakonodavni nadzor za Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti i isti je u septembru 2020. objavljen na web sajtu Skupštine Crne Gore.

Informisala je da su parlamentarni izbori u Crnoj Gori održani 30. avgusta 2020. godine i da je konstituisan 27. saziv Skupštine Crne Gore, ali ona više nije poslanica. Uz zahvalnost Vestminsterskoj fondaciji za demokratiju na povezivanju odbora koji se bave ljudskim pravima i rodnom ravnopravnošću na Zapadnom Balkanu, izrazila je očekivanje da će se uspostavljene veze održati i nakon završetka ovog Projekta. Saopštila je da će i u predstojećem periodu pratiti aktivnosti u okviru Projekta i učestvovati na sastancima. Za novu predsjedavajuću HUGEN mrežom predložila je poslanicu iz Parlamenta Albanije Vasiliku Hysi ističući njen veliki angažman u dosadašnjim aktivnostima HUGEN mreže.

Poslanica Vasilika Hysi je zahvalila na predlogu, uz ocjenu da je Nada Drobnjak svojim dosadašnjim djelovanjem dala veliki doprinos brojnim inicijativama koje se tiču rodne ravnopravnosti u regionu Zapadnog Balkana i svojim primjerom pokazala kako žene mogu uspješno da se bave politikom. Smatra neophodnim da zemlje regiona nastave saradnju, jer će se povezivanjem parlamenata doprinijeti i povezivanju građana.

Nakon toga, poslanica Vasilika Hysi je jednoglasno izabrana za neformalnu predsjedavajuću HUGEN mreže.

Usljedila je diskusija o budućim multilateralnim i bilateralnim aktivnostima Mreže u vrijeme pandemije COVID-19.

Emil Atanasovski, direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju na Zapadnom Balkanu je podsjetio da su bili planirali da organizuju više bilateralnih i multilateralnih sastanaka, ali zbog epidemiološke situacije takve događaje su odložili. Nada se da će se stanje poboljšati i da će slične aktivnosti moći realizovati od aprila do novembra 2021. Takođe, pokušaće da realizuju jedan regionalni događaj.

Poslanica Vasilika Hysi je informisala da će se u Albaniji 25. aprila 2021. godine održati parlamentarni izbori. Smatra da bi bilo značajno da se pruži dodatna obuka stručnim službama odbora u vezi sa sprovođenjem post-zakonodavnog nadzora kako bi oni kasnije mogli da pomažu poslanicima. Takođe, mišljenja je da treba poboljšati komunikaciju u Mreži.

Nada Drobnjak je predložila da se organizuje virtuelna konferencija na kojoj bi se razgovaralo o tome koliko su ispoštovana ljudska prava za vrijeme pandemije koronavirusa i kako su mjere preduzete na sprečavanju širenja koronavirusa uticale na ljudska prava u državama Zapadnog Balkana.

Ivan Radojević, projekt menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju je saopštio da je svim učesnicima uoči sastanka dostavljen upitnik i da su dobili određeni broj odgovora na postavljena pitanja o budućim aktivnostima Mreže. Analizom je utvrđeno da su predložene tri vrste potencijalnih aktivnosti: razmjena iskustava sa poslanicima izvan regiona Zapadnog Balkana, nastavak podrške procesu post-zakonodavnog nadzora i direktna podrška redovnim i/ili vanrednim aktivnostima odbora, kao što su sjednice, javna slušanja, kontrolna i konsultativna saslušanja, posjete različitim institucijama i slično. Očekuje da će aktivnosti do aprila 2021. realizovati onlajn, a nakon toga nada se da će neke aktivnosti moći realizovati i uživo. Takođe, tada bi možda bilo moguće organizovati i studijske posjete državama van Zapadnog Balkana, kao i hibridne konferencije na određenu temu iz oblasti ljudskih prava.

Direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju na Zapadnom Balkanu Emil Atanasovski je informisao da je WFD uradila dvije analize o funkcionisanju i aktivnostima parlamenata Zapadnog Balkana tokom pandemije COVID-19.

U okviru četvrte tačke Dnevnog reda učesnici su razgovarali o mogućem načinu funkcionisanja Mreže nakon novembra 2021. Ivan Radojević je podsjetio da se Projekat koji Vestminsterska fondacija za demokratiju realizuje uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške završava u novembru 2021. Planiraju da novim projektom apliciraju kod istog ili drugog donatora kako bi nastavili sa realizacijom ovih aktivnosti, jer značajan broj planiranih događaja nije realizovan zbog aktuelne pandemije koronavirusa.

Učesnici sastanka su informisani o tekućem pilot procesu post-zakonodavnog nadzora za osam odabranih zakona. Podsjećanja radi, na predlog Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sproveden je post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, dok je na predlog Odbora za rodnu ravnopravnost sproveden post-zakonodavni nadzor za Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Ideja je bila da se svaki od nacrtu izvještaja predstavi na sjednicama nadležnih odbora, ali usled pandemije koronavirusa kasnilo se sa izradom izvještaja.

Ivan Radojević je saopštio da su svi izvještaji pripremljeni u formi nacrtu, dok je urađen konačni Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti i isti je u septembru 2020. godine objavljen na web sajtu Skupštine Crne Gore. Takođe, povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, 3. decembra na sjednici Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije predstavljen je Nacrt izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom. U Parlamentu Albanije na sjednici dva pododbora krajem novembra 2020. predstavljen je Nacrt izvještaja za Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

Poslanica Vasilika Hysi je upitala kada mogu očekivati konačni izvještaj kako bi ga objavili na web sajtu Parlamenta i preduzeli aktivnosti na realizaciji preporuka. Željela bi da se isto realizuje za vrijeme aktuelnog saziva albanskog Parlamenta. Prokomentarisala je da analize koje su pripremljene od strane Vestminsterske fondacije za demokratiju o funkcionisanju parlamenata Zapadnog Balkana u vrijeme pandemije COVID-19 sadrže previše podataka čiji izvori su nevladine organizacije i sugerisala da se ubuduće, radi dobijanja tačnih, preciznih i provjerenih informacija kontaktiraju nadležne službe parlamenata i sekretarijati odbora kako bi se unaprijedio kvalitet izvještaja.

Predsjednik Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije Muamer Bačevac je informisao da je sjednica Odbora održana 3. decembra 2020. godine i da su predstavili Nacrt izvještaja urađen u okviru pilot projekta. Smatra da je Nacrt izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom urađen dobro, a impresioniran je zainteresovanošću za ovu problematiku od strane svih subjekata koji su učestvovali na sjednici.

Poslanica Miomirka Melank, članica Odbora za rodnu ravnopravnost Parlamentarne skupštine Federacije Bosne i Hercegovine je saopštila da im je Nacrt izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o zaštiti od nasilja u porodici predstavljen u oktobru, nakon čega su uslijedili određeni komentari i sada očekuje da će biti finalizovan i predstavljen široj javnosti.

Projekt menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivan Radojević je saopštio da je njihova ideja bila da se organizuje multilateralna konferencija na kojoj bi predstavili sve izvještaje o post-zakonodavnom nadzoru, ali isto nije moguće realizovati zbog pandemije. Ekspert Pešić zadužen za izradu izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom radi na dopuni Nacrta izvještaja u skladu sa komentarima i sugestijama datim na sjednici Odbora za ljudska i manjinska prava i rodnu ravnopravnost Narodne skupštine Republike Srbije. Takođe, ekspertkinja zadužena za izradu izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o rodnoj ravnopravnosti u Parlamentu Albanije radi na finalizaciji dokumenta.

Predstavnik Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivan Radojević je informisao učesnike o statusu trenutnih proizvoda koje razvijaju, među kojima su istraživački radovi o parlamentarnom odgovoru na COVID-19 u regionu Zapadnog Balkana. Pojasnio je da takva istraživanja sprovode kvartalno i da su do sada pripremili dvije analize kojima su obuhvaćeni periodi od marta do juna, odnosno od juna do sredine septembra 2020. Takođe, radiće analizu za period od septembra 2020. do kraja januara 2021. Utvrdili su da su parlamenti i radna tijela bili mnogo aktivniji u periodu od juna do septembra ove godine, nego u početku pandemije. Trenutno pripremaju uporednu studiju o tome koji

su nadzorni mehanizmi na raspolaganju parlamentima i kako da se “ode korak naprijed” u postupku post-zakonodavnog nadzora, čiji završetak očekuju krajem februara 2021.

Na samom kraju, Ivan Radojević je informisao da sledeći sastanak planiraju početkom februara 2021. godine i isti će biti u onlajn formi. Izrazio je očekivanje da će to biti prvi sastanak od početka funkcionisanja HUGEN mreže na kojem će učestvovati svi predstavnici odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost iz osam parlamenata Zapadnog Balkana uključenih u Projekat Vestminsterske fondacije za demokratiju.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović